

Cassiniekspedisjonen

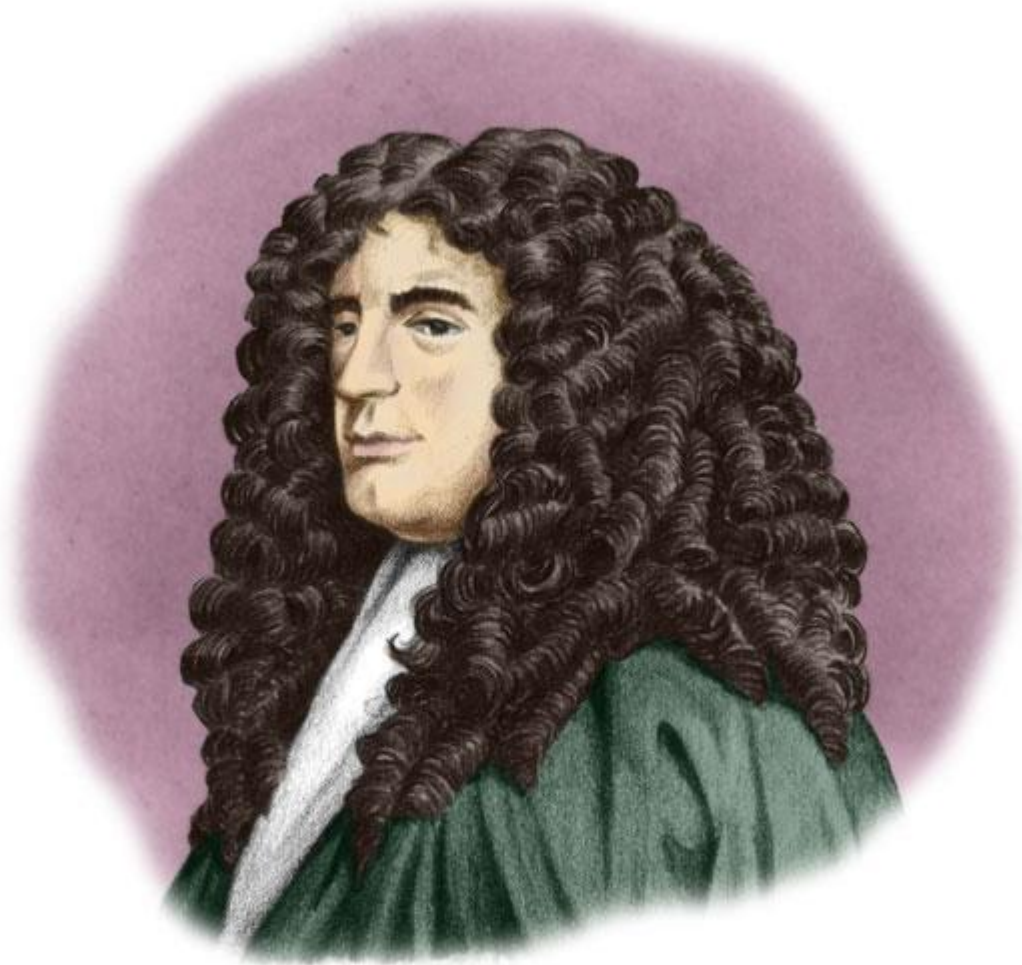
Øyvind Grøn

Bergen Astronomiske Forening

6. April 2018

Jean Dominique Cassini

Jean Dominique Cassini (1625-1712) oppdaget Saturn's måner Lapetus, Rhea, Tethys og Dione. I 1675 oppdaget Cassini at Saturn's ringer er adskilt i to deler av en åpning som nå kalles Cassinigapet.

Christiaan Huygens

Christiaan Huygens (1629-1695) oppdaget Saturn's måne Titan.
Huygens-sonden som landet på Titan, er oppkalt etter ham.

Cassini-Huygens ekspedisjonen er en av NASAs mest ambisiøse.

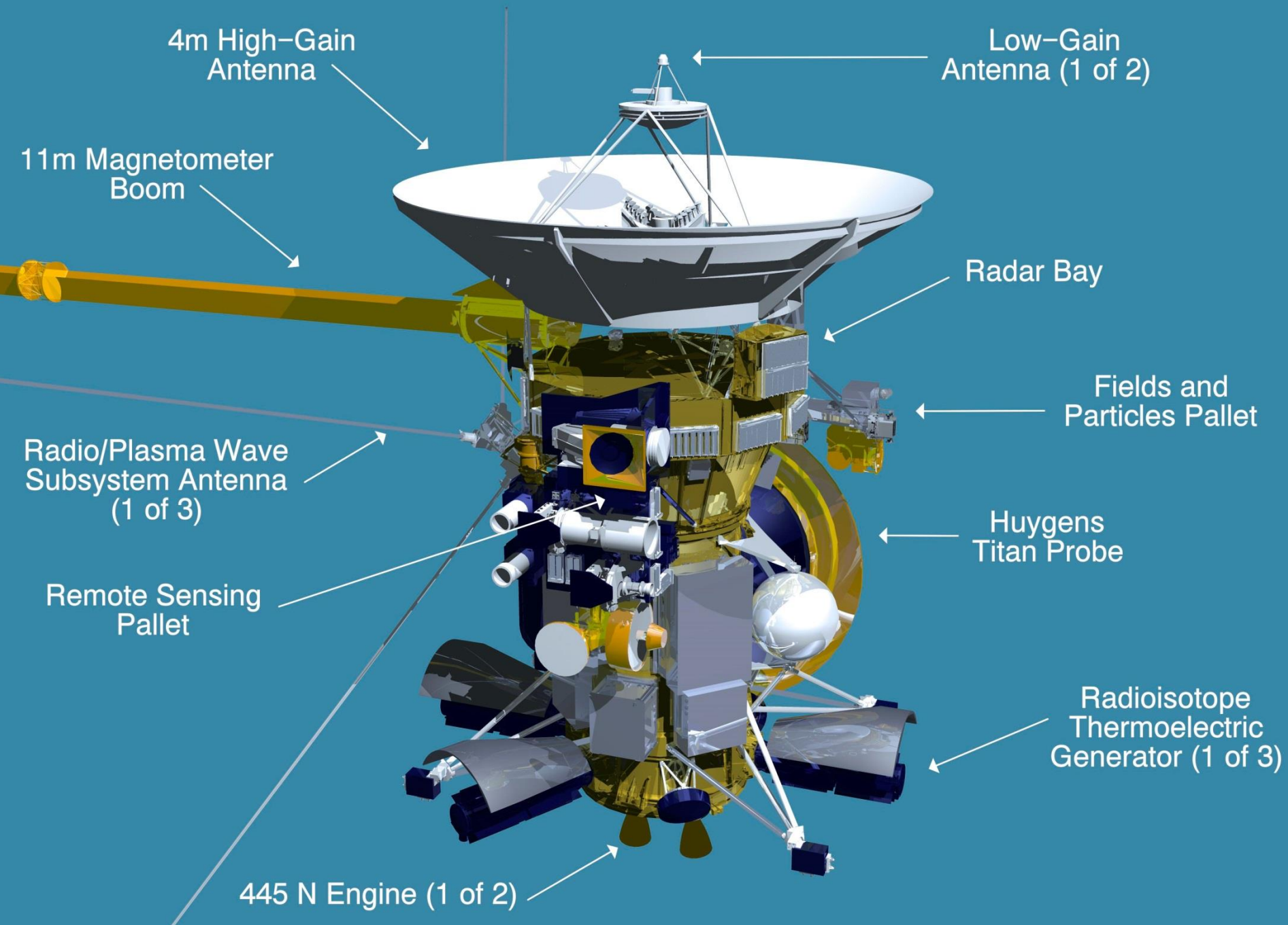
Den besto av to hoveddeler:
Cassini-satelitten og Huygens-sonden.

Cassini-Huygens ble skutt ut fra jorda i 1997,
kom frem til Saturn i juli 2004,
og begynte umiddelbart å sende observasjonsdata tilbake til jorda.

Huygens ble sendt inn i atmosfæren til Saturns største måne, Titan.
Den landet så på Titan ved hjelp av en fallskjerm.

.

CASSINI SPACECRAFT

Cassini 10 Years at Saturn

BY THE NUMBERS

2 MILLION
COMMANDS
executed

2 BILLION
MILES TRAVELED
since arrival

514
SCIENCE DATA
collected

3039
SCIENCE PAPERS
published

7 MOONS
discovered

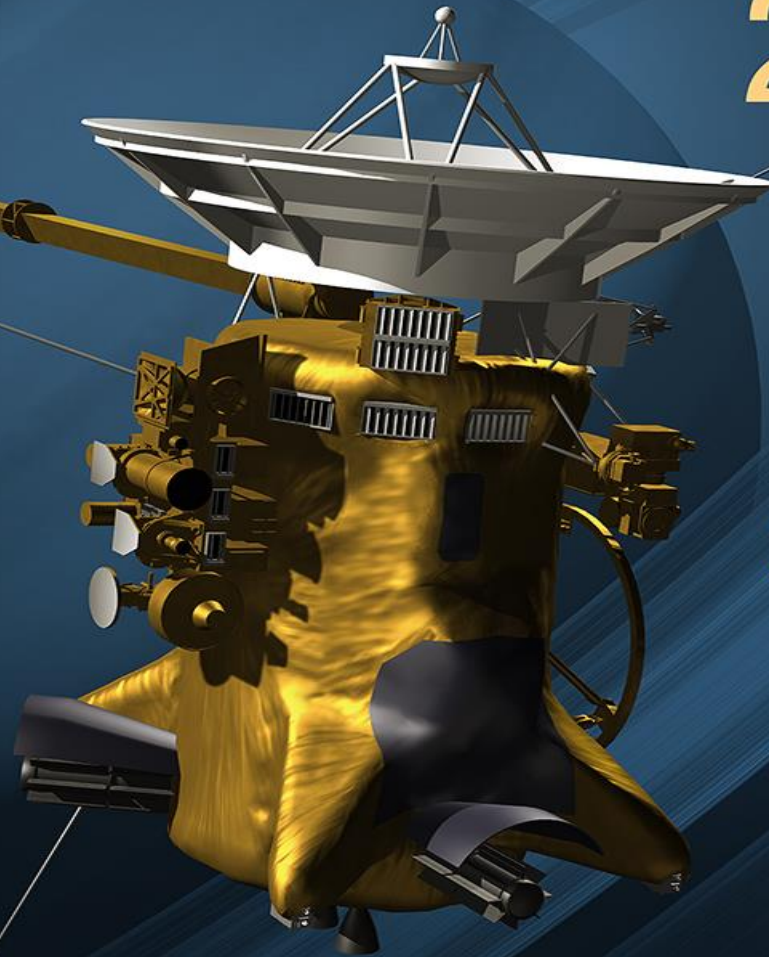
206 ORBITS
completed

132 CLOSE
FLYBYS
of Saturn's moons

332,000
images taken

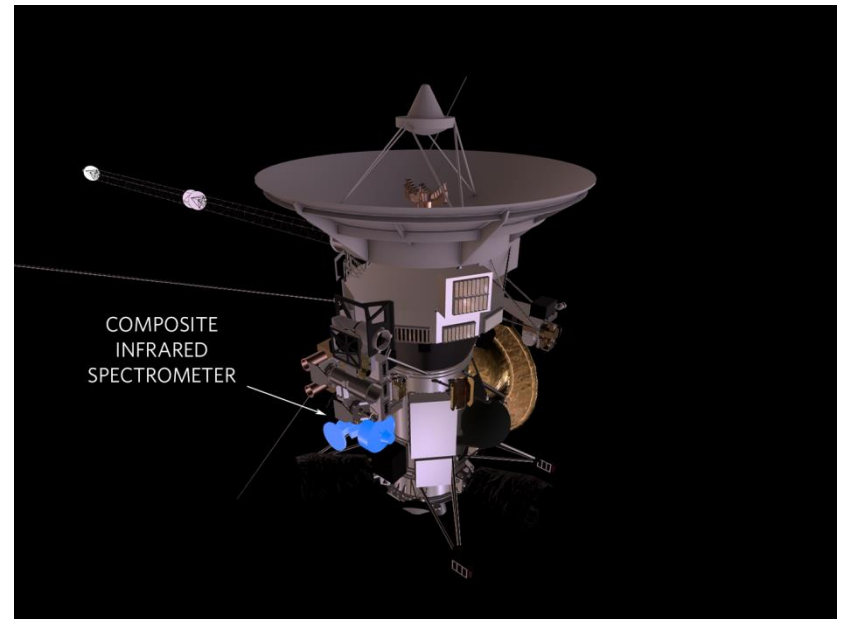
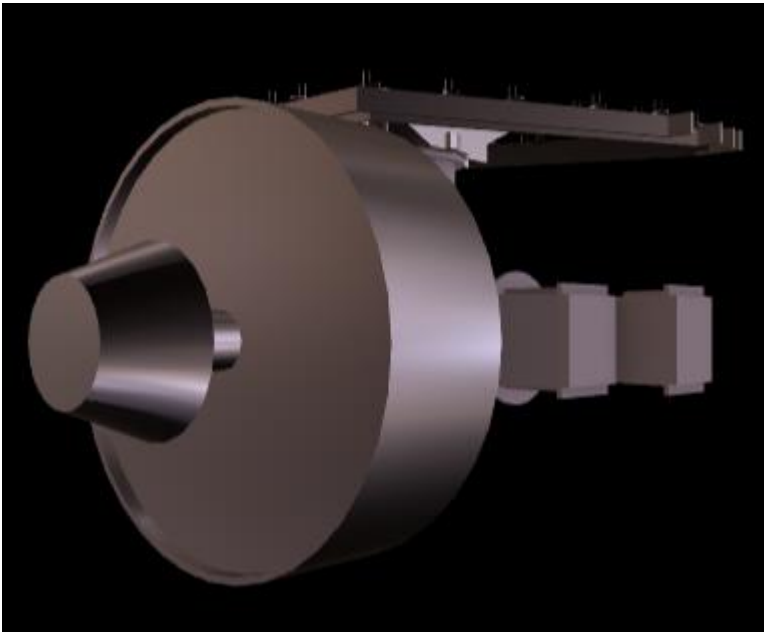
scientists from
26 NATIONS
participating

291 ENGINE
burns

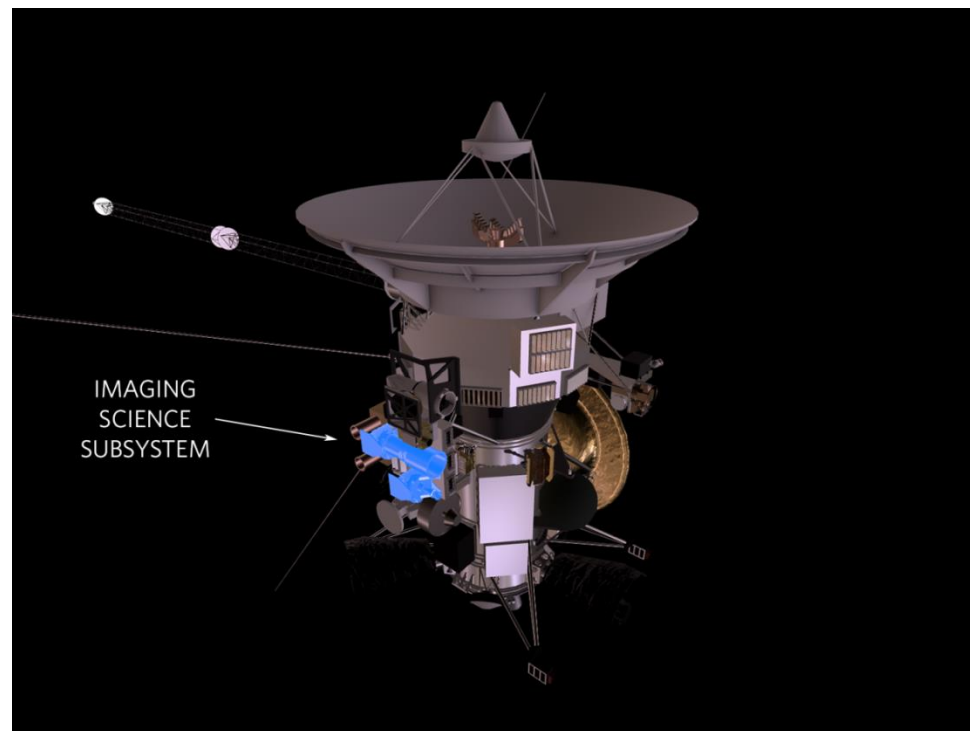
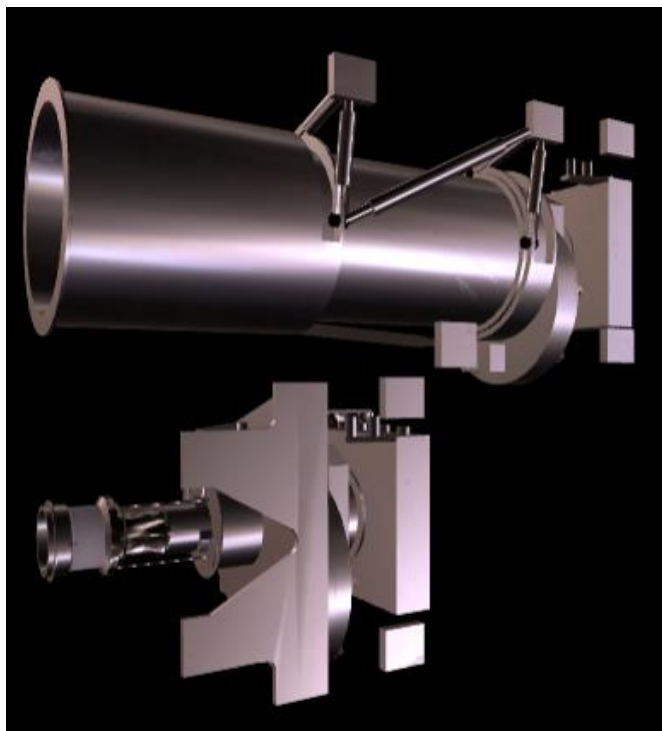
Cassini hadde 12 vitenskapelige instrumenter

Et spektrometer som registrerte infrarød stråling (CIRS)

Composite InfraRed Spectrometer, CIRS, målte temperatur – blant annet overflatetemperaturen til Saturns måne Mimas. Månen viste seg å ha en uventet temperaturfordeling.

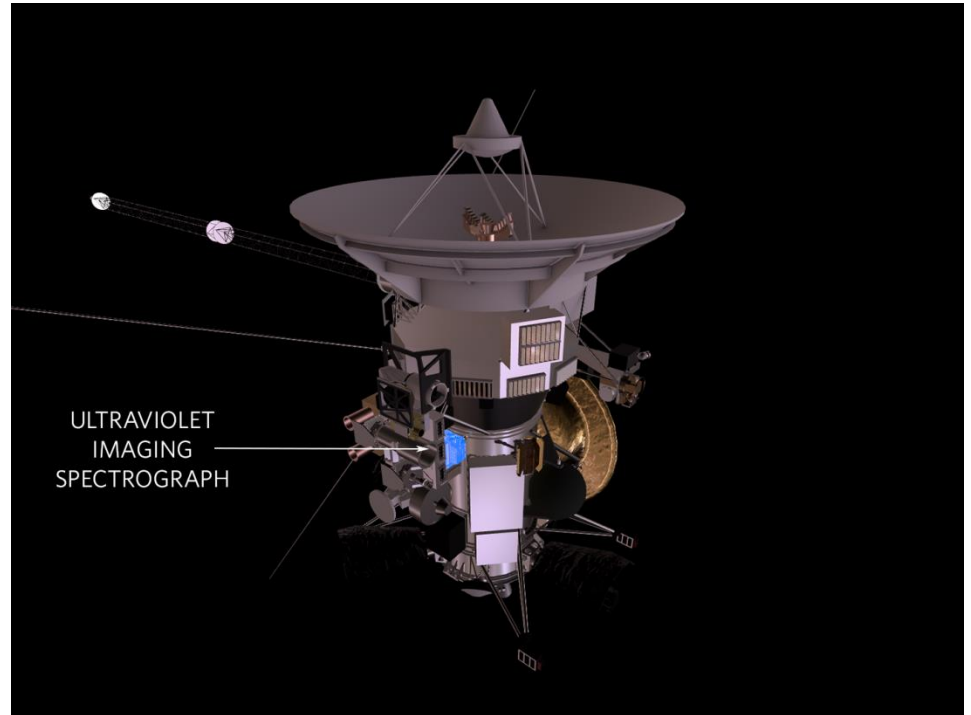
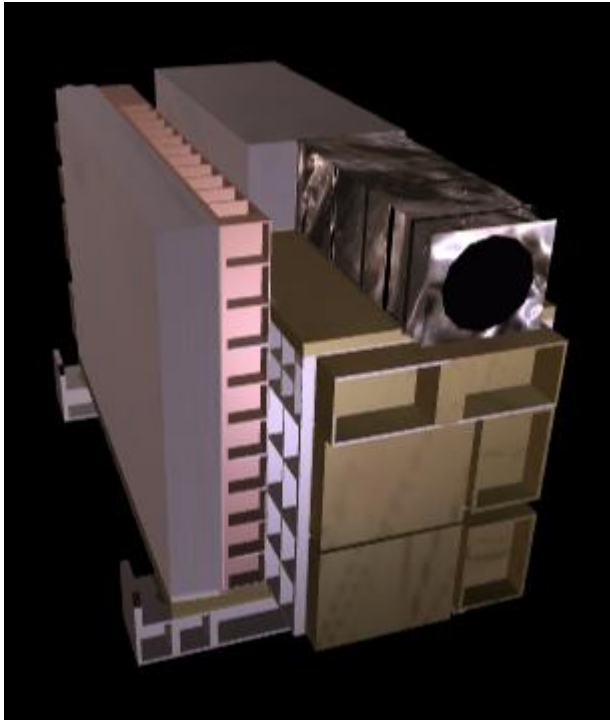
To kameraer kalt Infrared Science Subsystem, ISS

ISS besto av to digitale kameraer med ulike åpningsvinkler. De var sensitive først og fremst for synlig lys, men også for de nærmeste delene av infrarød og ultrafiolett stråling. Begge kameraene hadde filtre som gjorde at man kunne velge i hvilke bølgelengder de skulle fotografere.

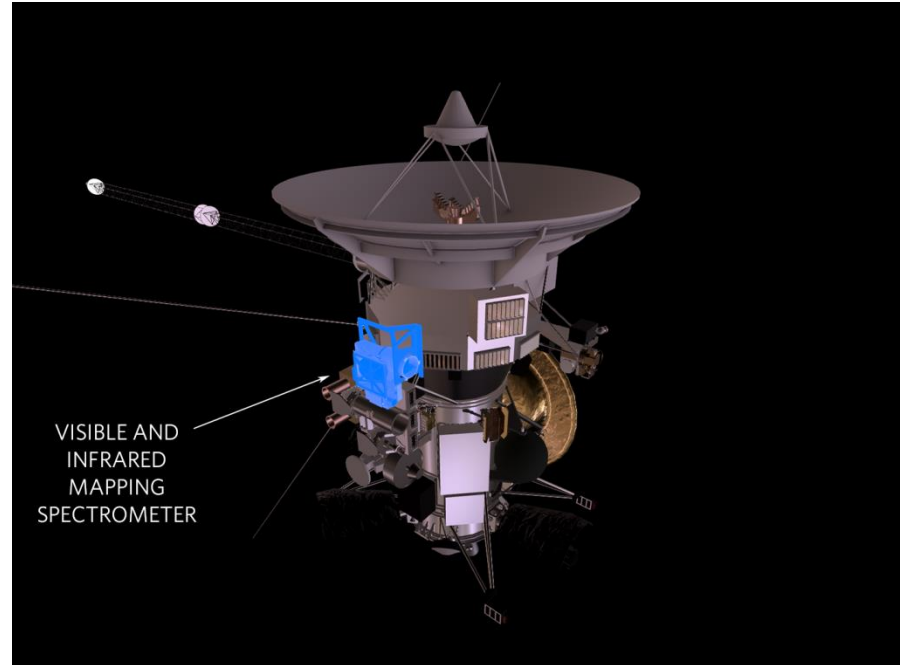
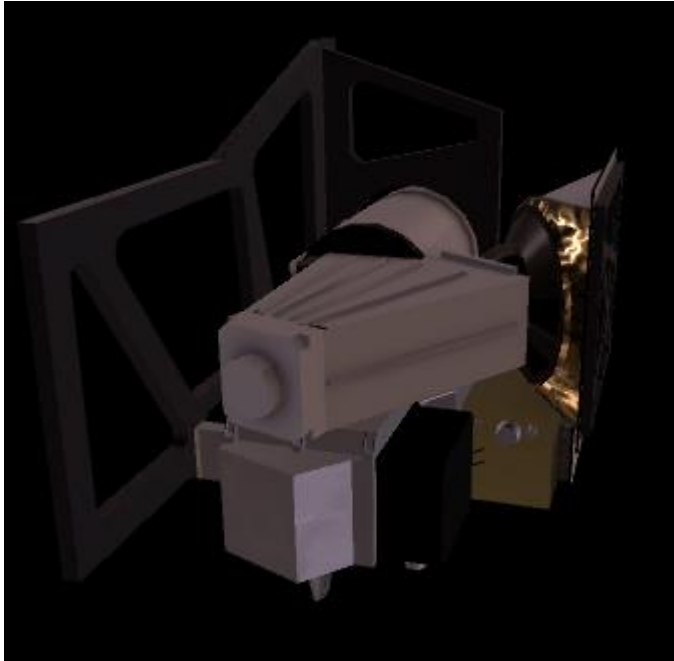

En spektrograf for ultrafiolett stråling (UVIS)

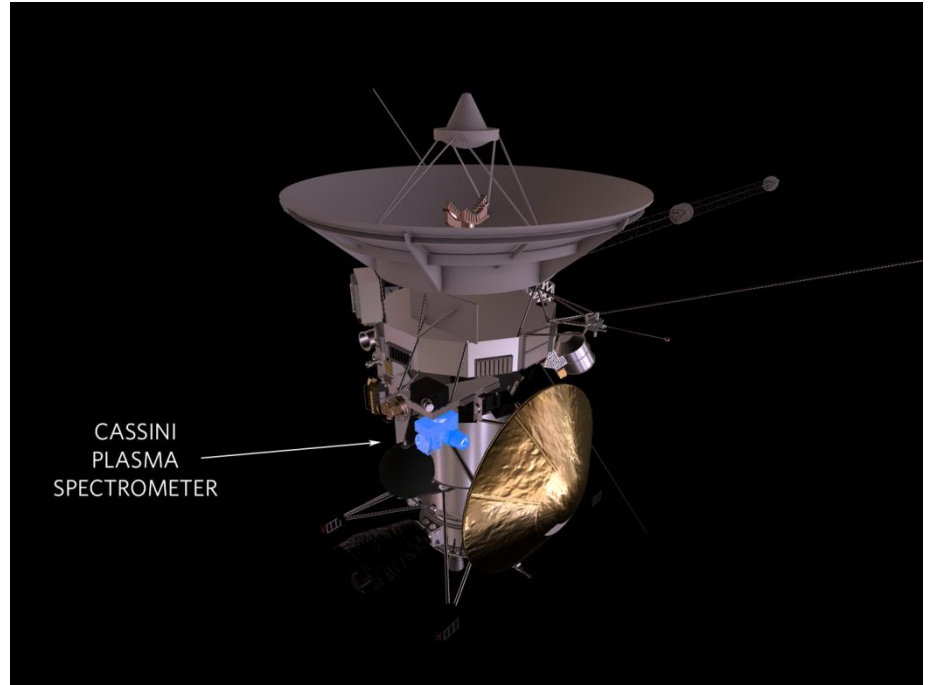
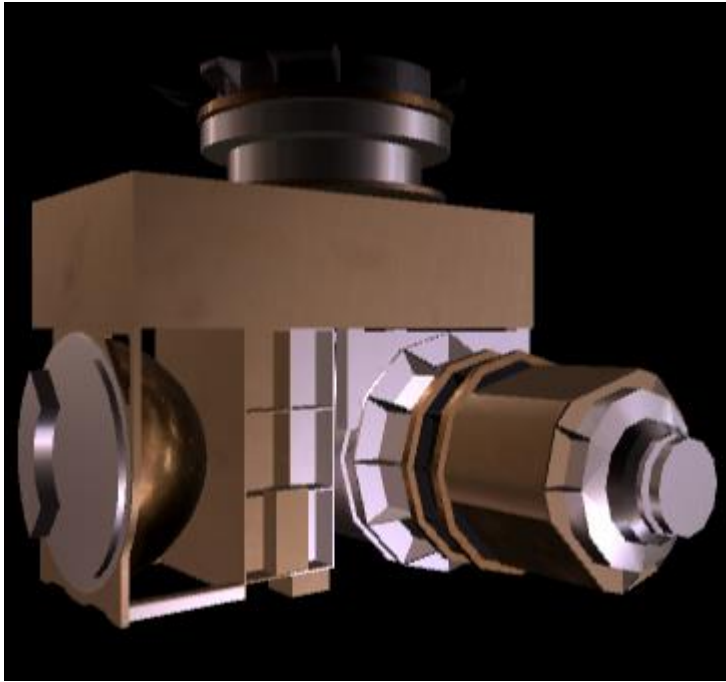
UVIS, UltraViolet Imaging Spectrograph, besto av 4 teleskoper som registrerte ultrafiolett stråling.

Et spektrometer for synlig lys og infrarød stråling (VIMS)

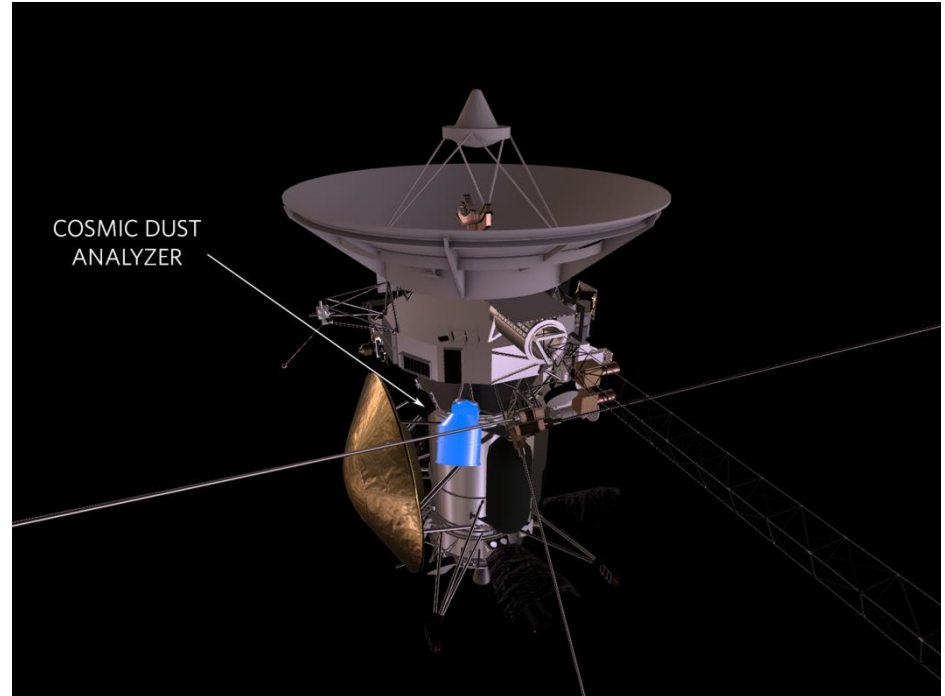
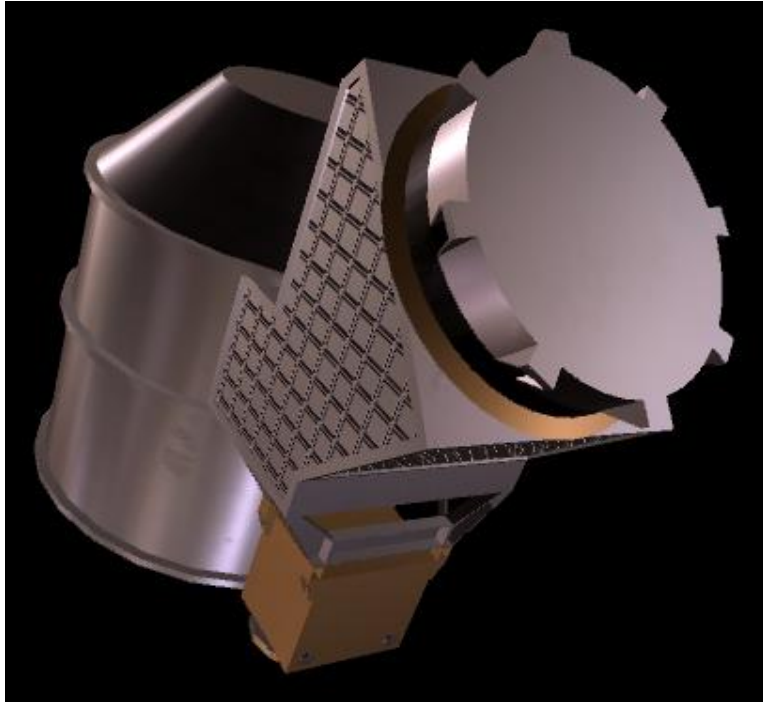
Visible and Infrared Mapping Spectrometer, VIMS
målte forskjellen i intensitet av infrarød stråling
sendt ut fra Saturn og den måner ved ulike bølgelengder.

Cassini Plasma Spectrometer (CAPS)

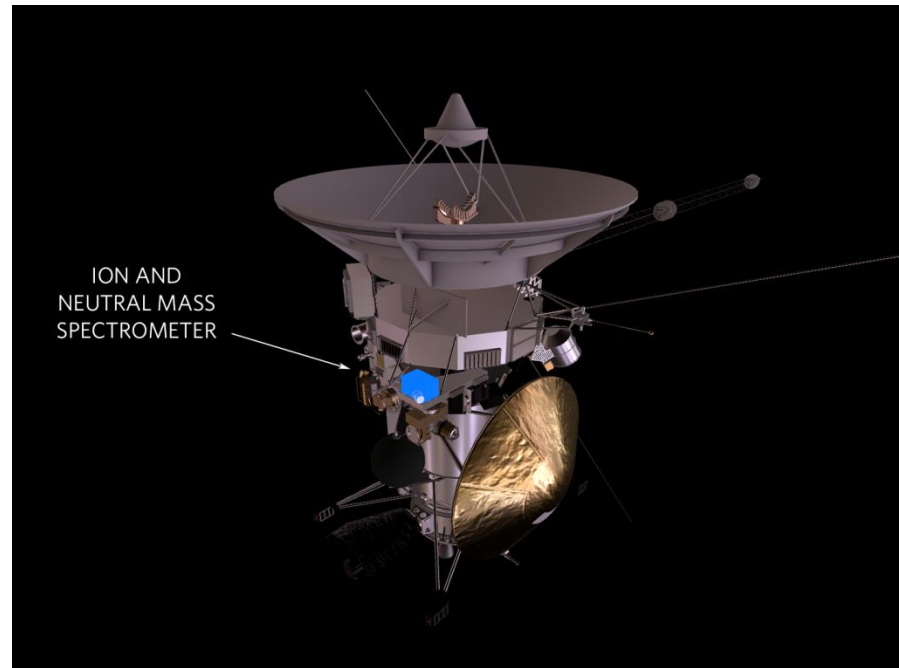
Partikler som treffer CAPS, kan gå inn i en av tre sensorer:
en som måler antall elektroner, et massespektrometer,
og en sensor som måler ladningen til ionene som entrer den.
Alle tre sensorene målte også hastigheten og bevegelsesretningen
av partiklene som traff dem.

Et apparat for registrering og analyse av kosmisk støv

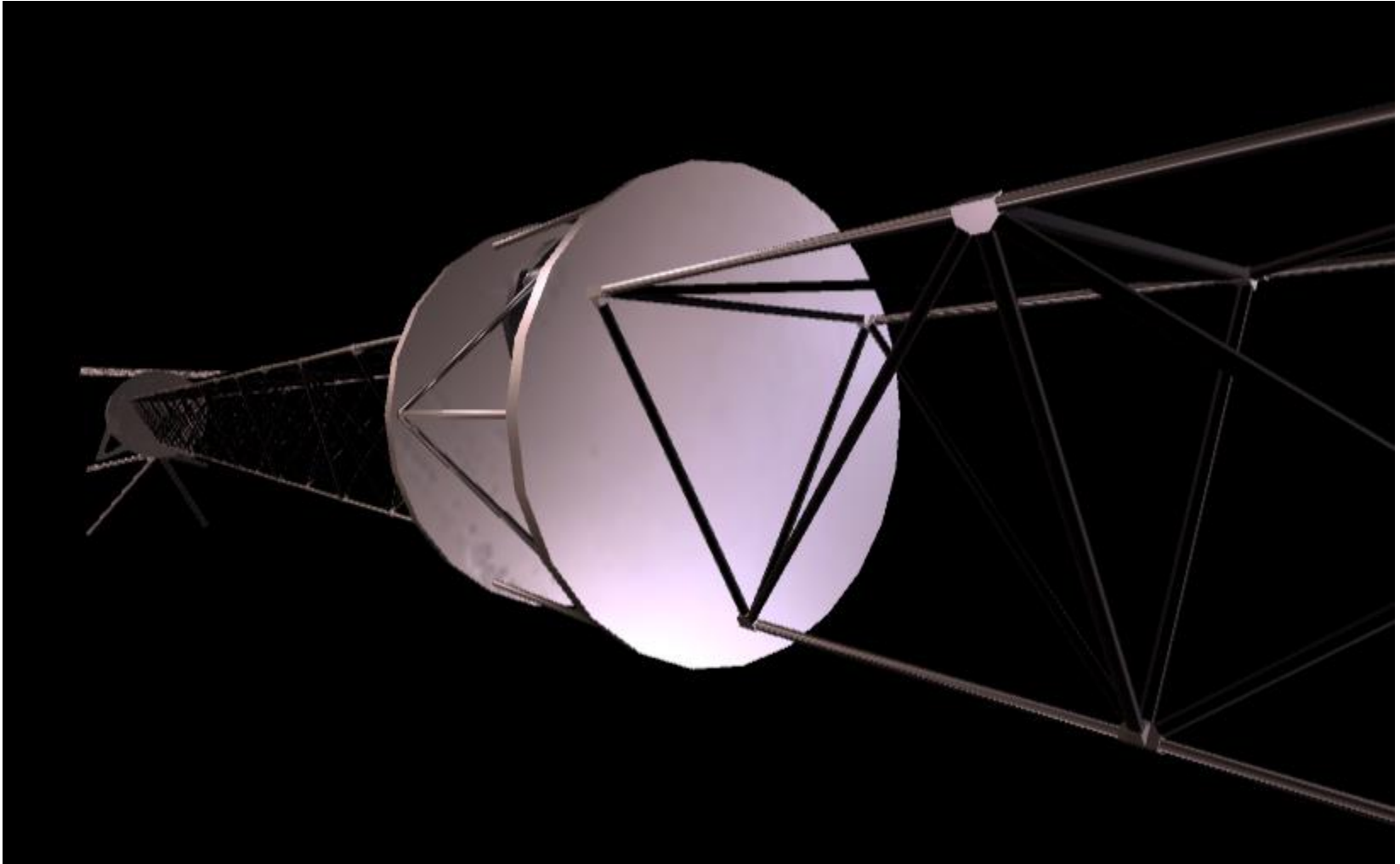
Cosmic Dust Analyzer, CDA, registrerte støvpartikler med størrelse fra en tusendels millimeter typisk for partikler i røyk) til en milliontedel av en millimeter (mindre enn en virus). Partiklenes ladning, størrelse, sammensetning, fart og bevegelsesretning ble målt.

Ione- og Nøytral Masse Spektrometer (INMS)

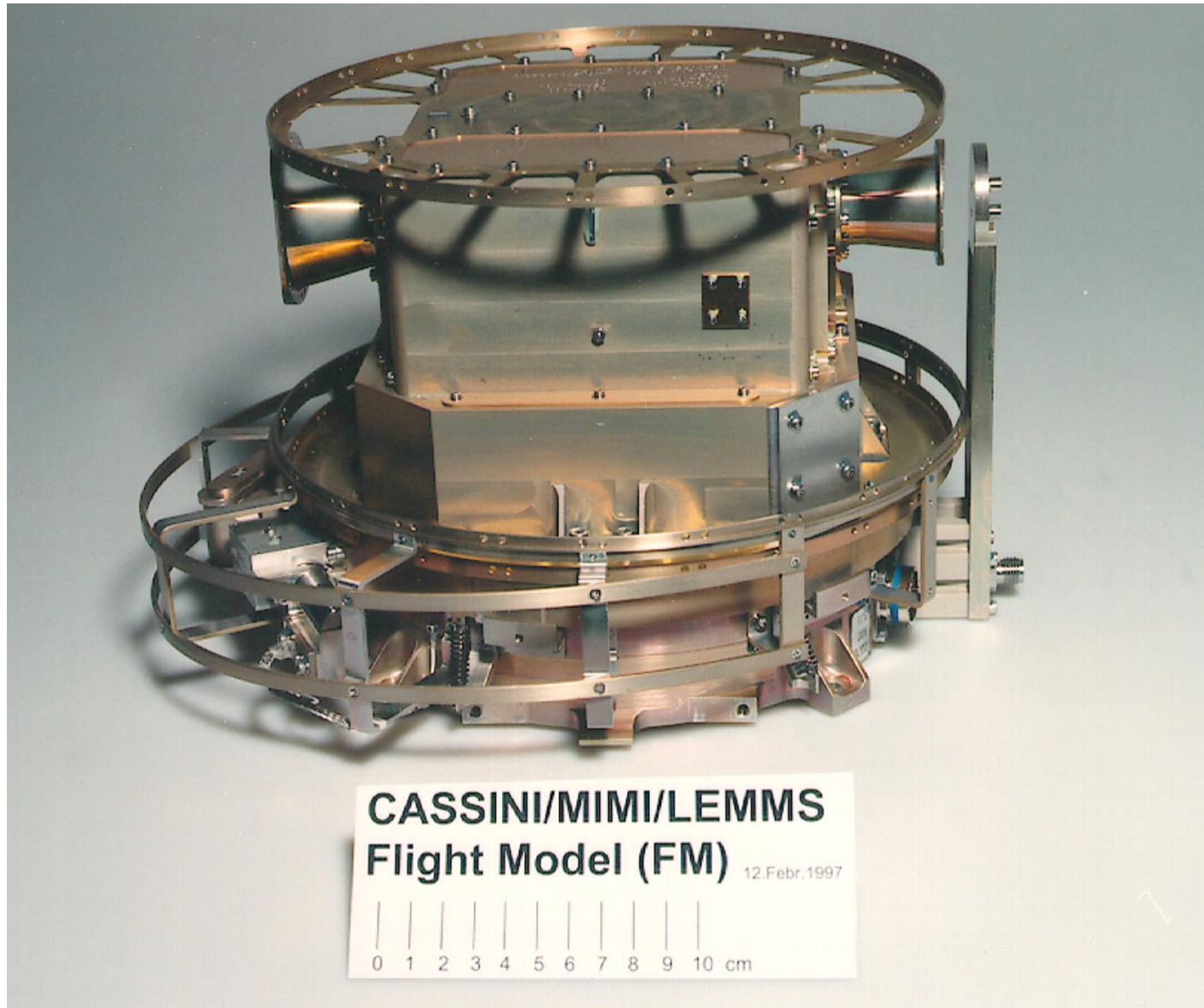
INMS bestemte den kjemiske sammensetning av partikler og gass i atmosfæren til Titan, i magnetosfæren til Saturn og i Saturns ringer.

Magnetometer (MAG)

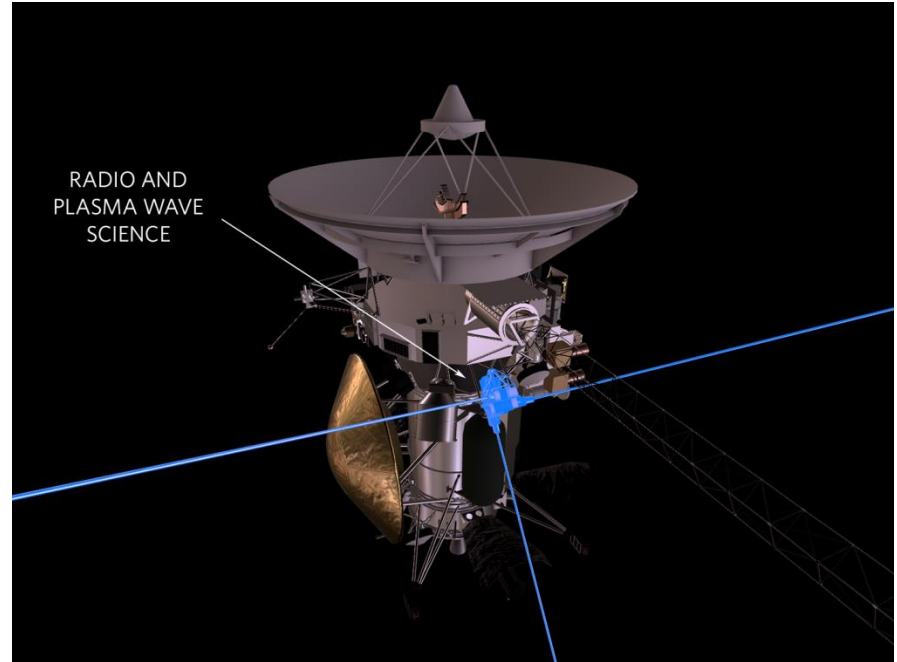
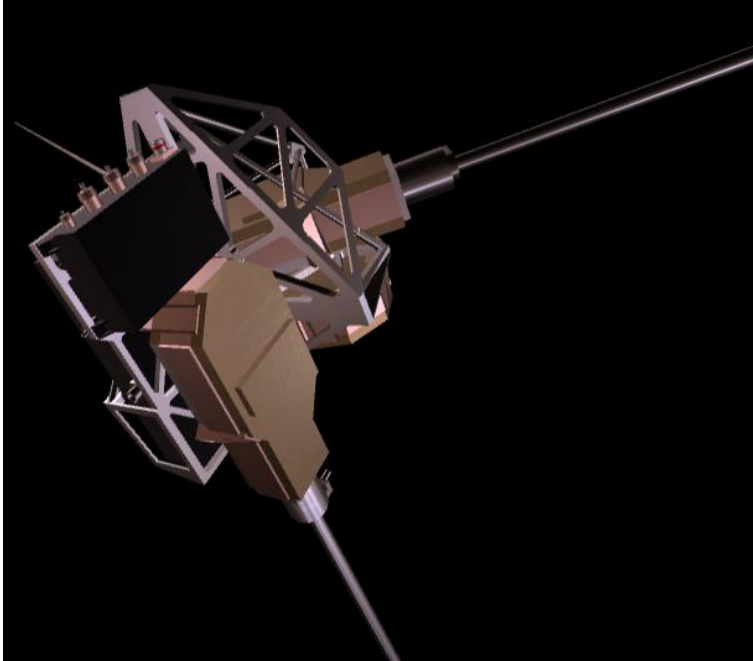
Cassinis magnetometer registrerte retningen og styrken av det magnetiske feltet rundt satelitten.

Magnetospheric IMaging Instrument (MIMI)

Dette instrumentet målte egenskapene til ladde partikler i Saturns magnetosfære.

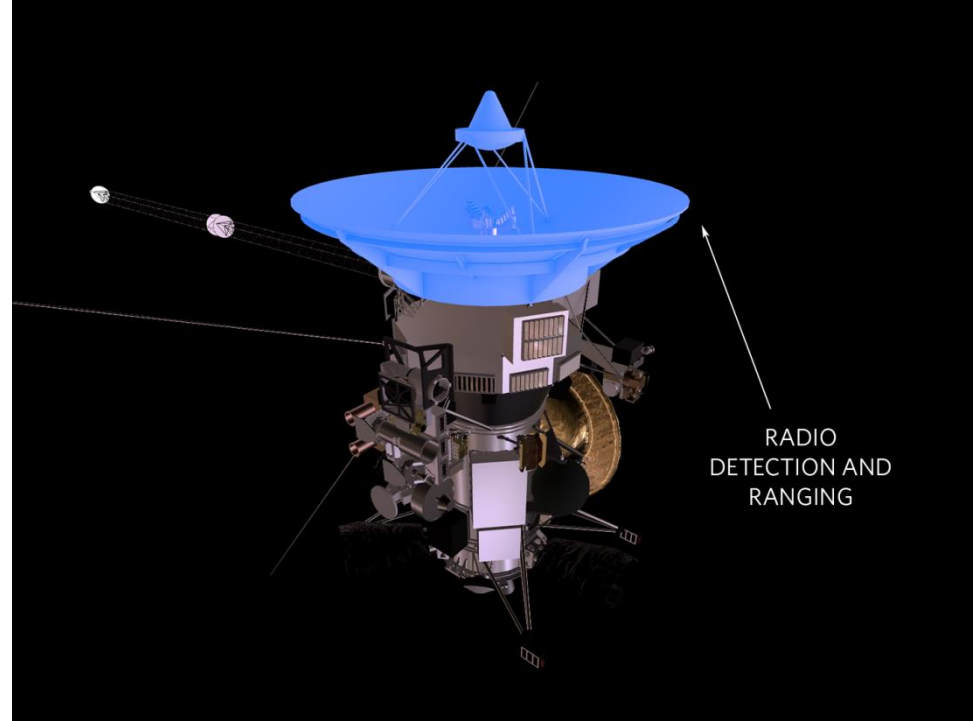
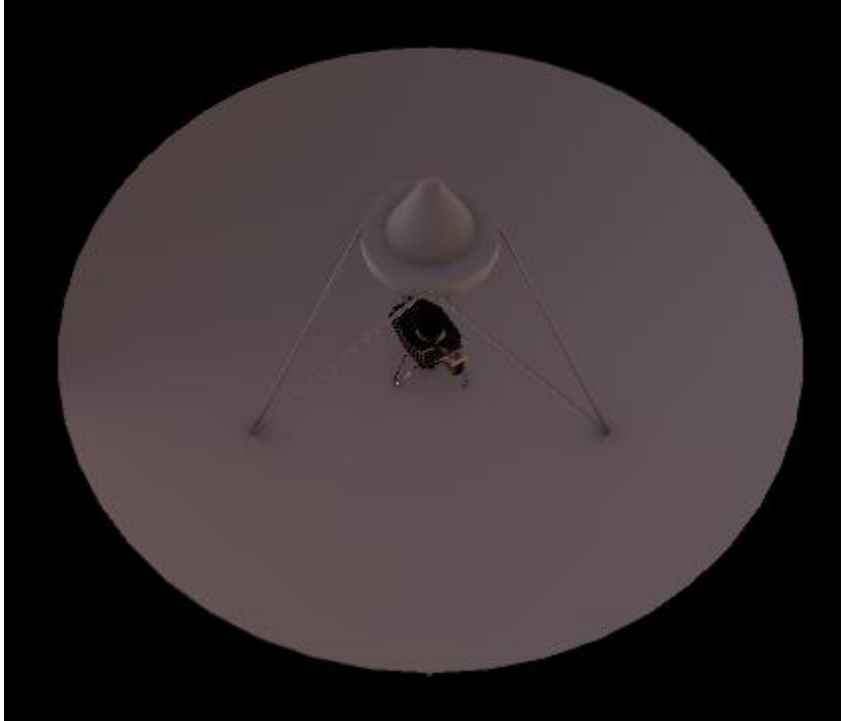
Radio og Plasma Wave Science (RPWS)

RPWS-instrumentet registrerte radio- og plasmabølger som passerte Cassini.

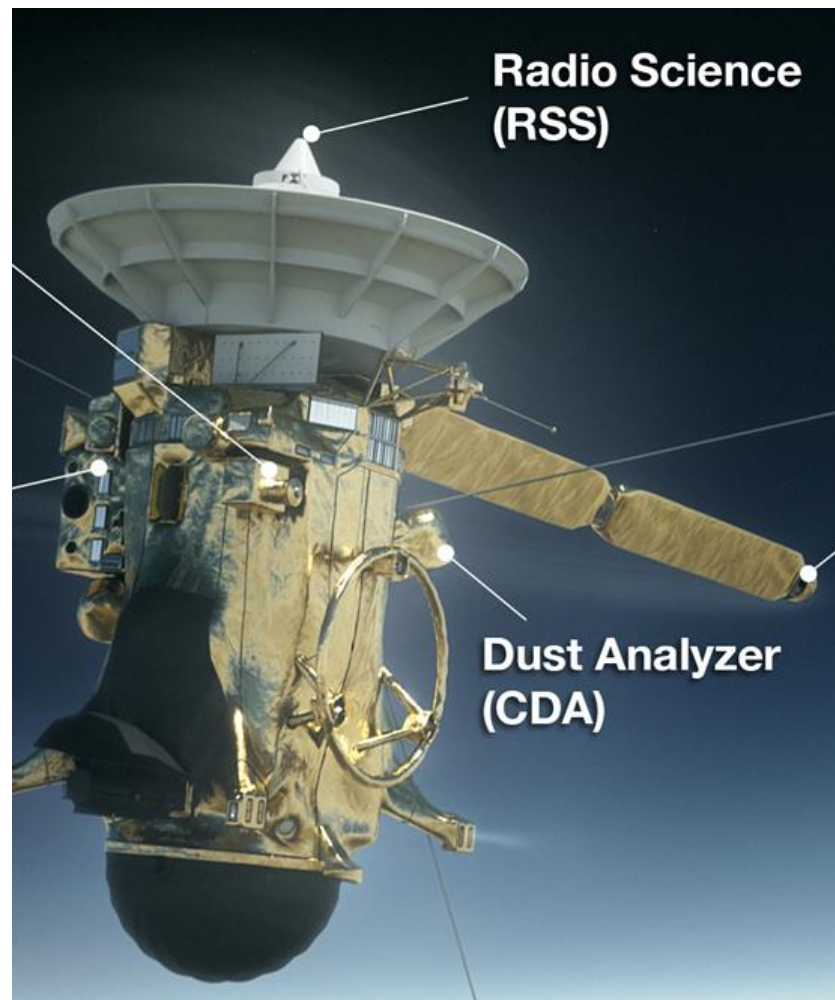
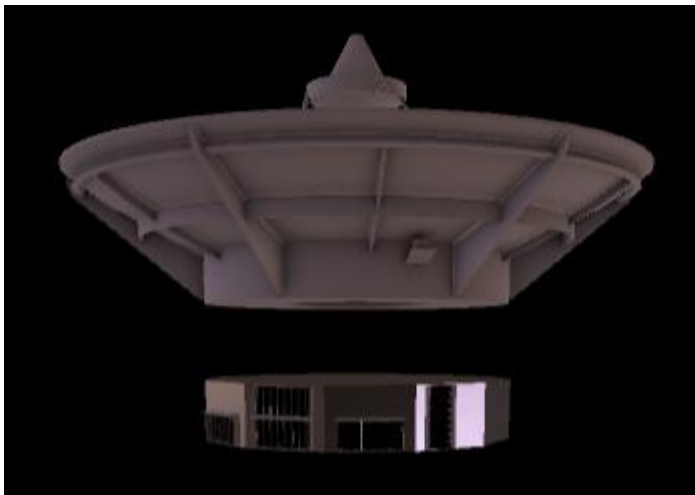

Cassinis RADAR

Radaren registrerte radiobølger.
De kan trenge gjennom en del materiale eller de kan reflekteres.
Dette ble benyttet til å kartlegge blant annet Titans overflate.

Radio Science Subsystem (RSS)

Radiobølger endres når de passerer gjennom en gass, reflekteres fra en overflate eller passerer nær et massivt legeme. Dette ble utnyttet til å kartlegge flere av Saturns måner.

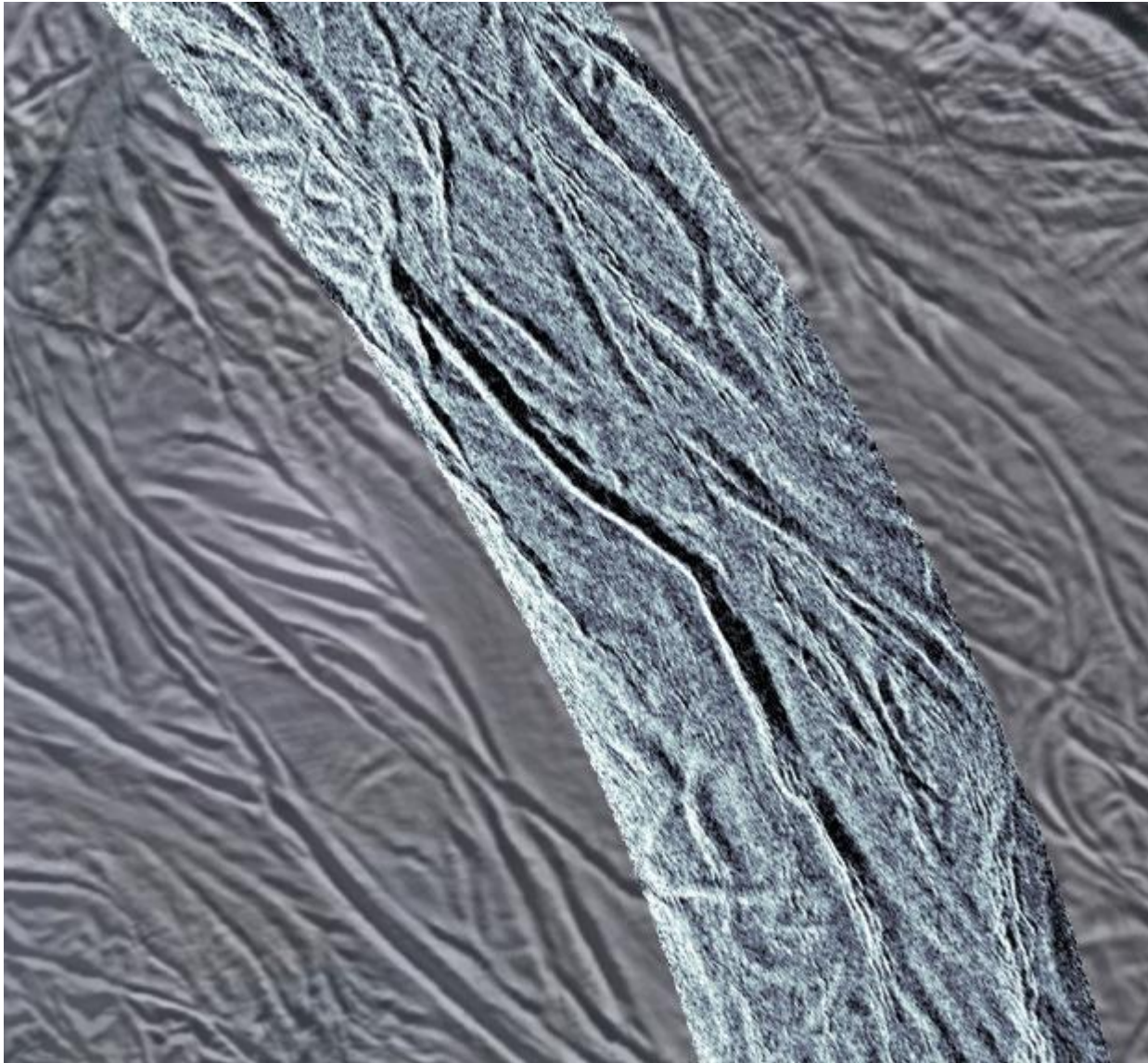
HUYGENS PROBE ✕

The European Space Agency's Huygens probe landed on Titan in 2005.

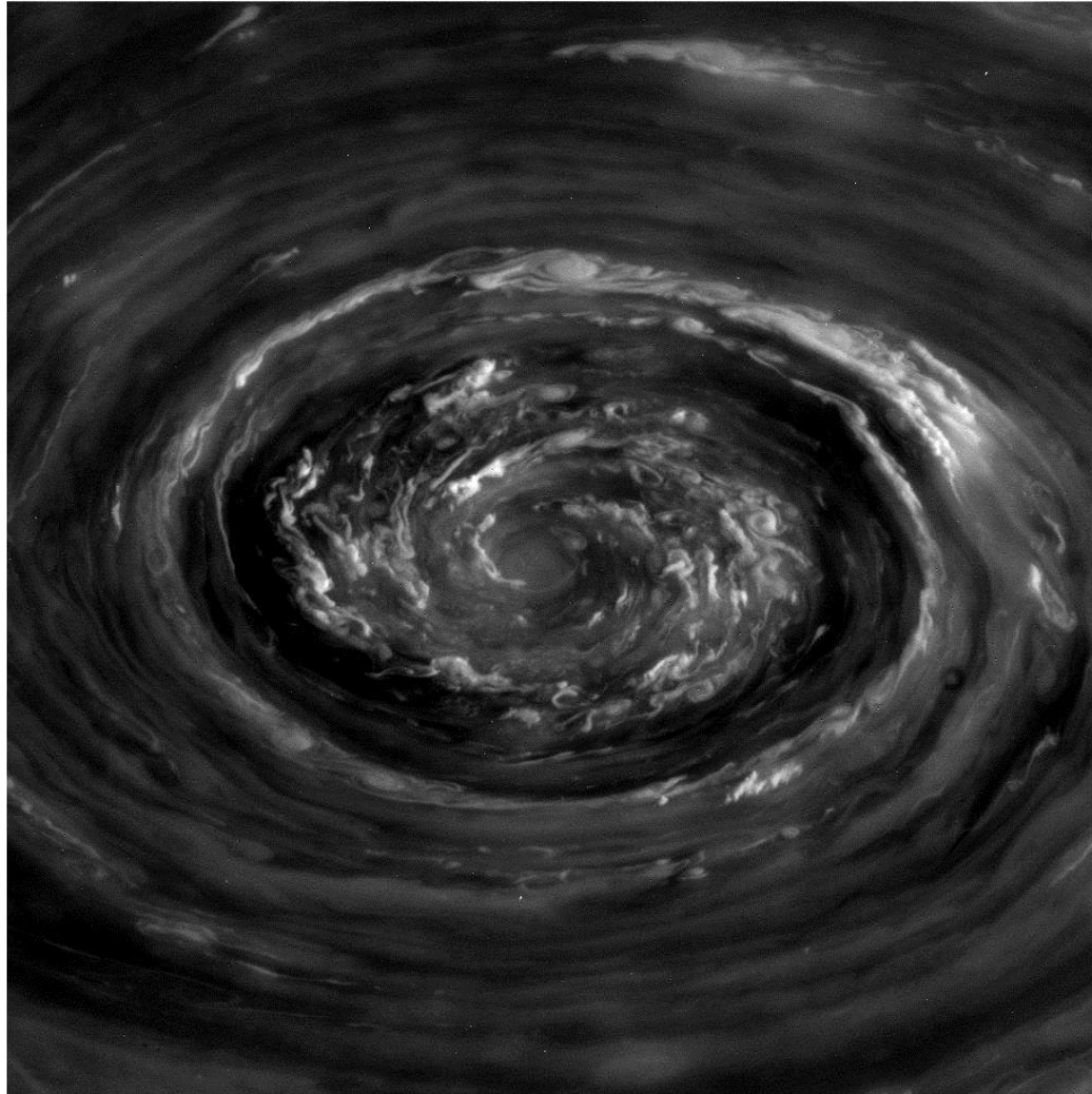
[EXPLORE](#)

Topp bilde 2011

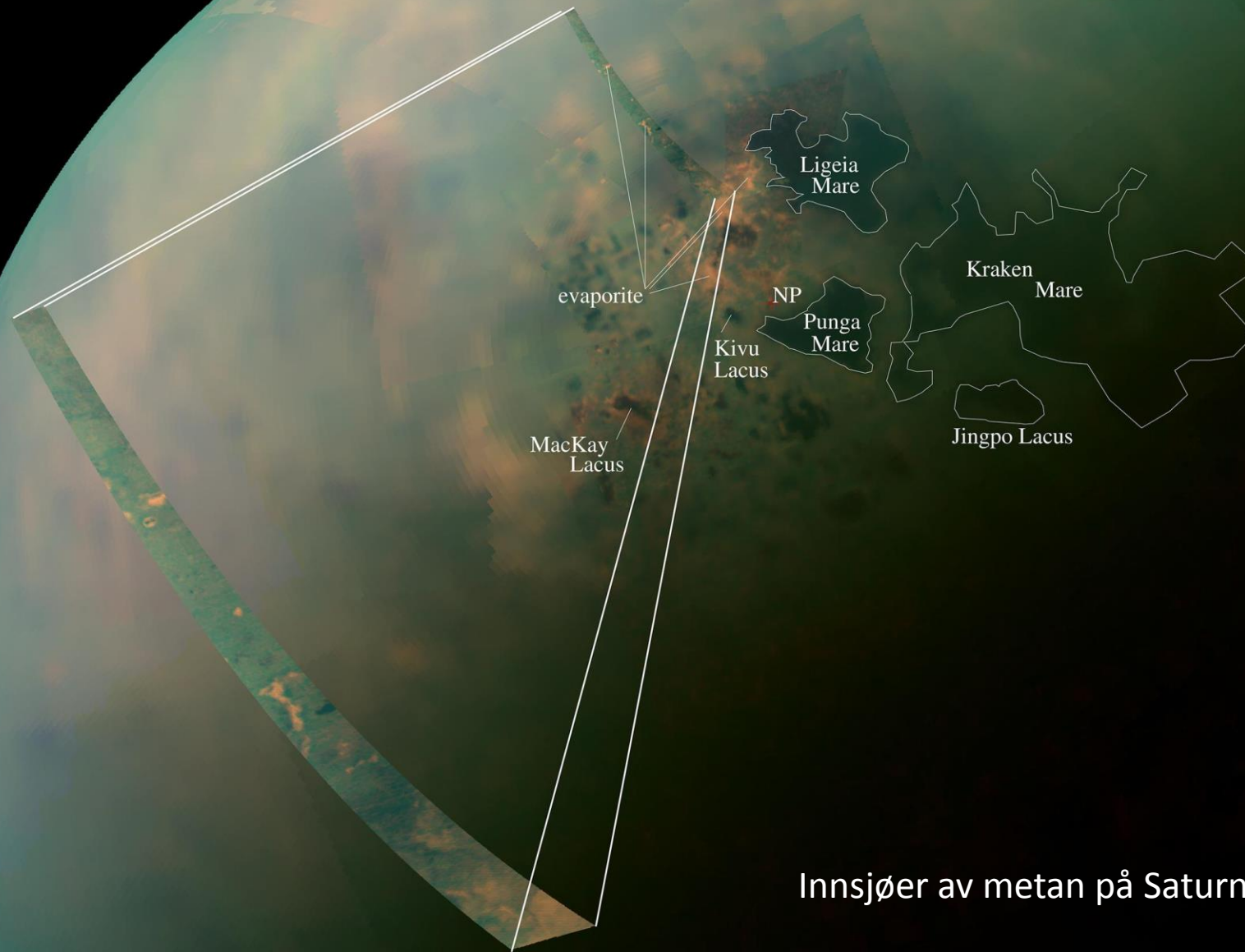
Fotografi av overflatestruktur på Saturns måne Enceladus

Topp bilde 1912

Orkan på Saturns Nordpol i sentrum av den polare sekskant

Topp bilde 2013

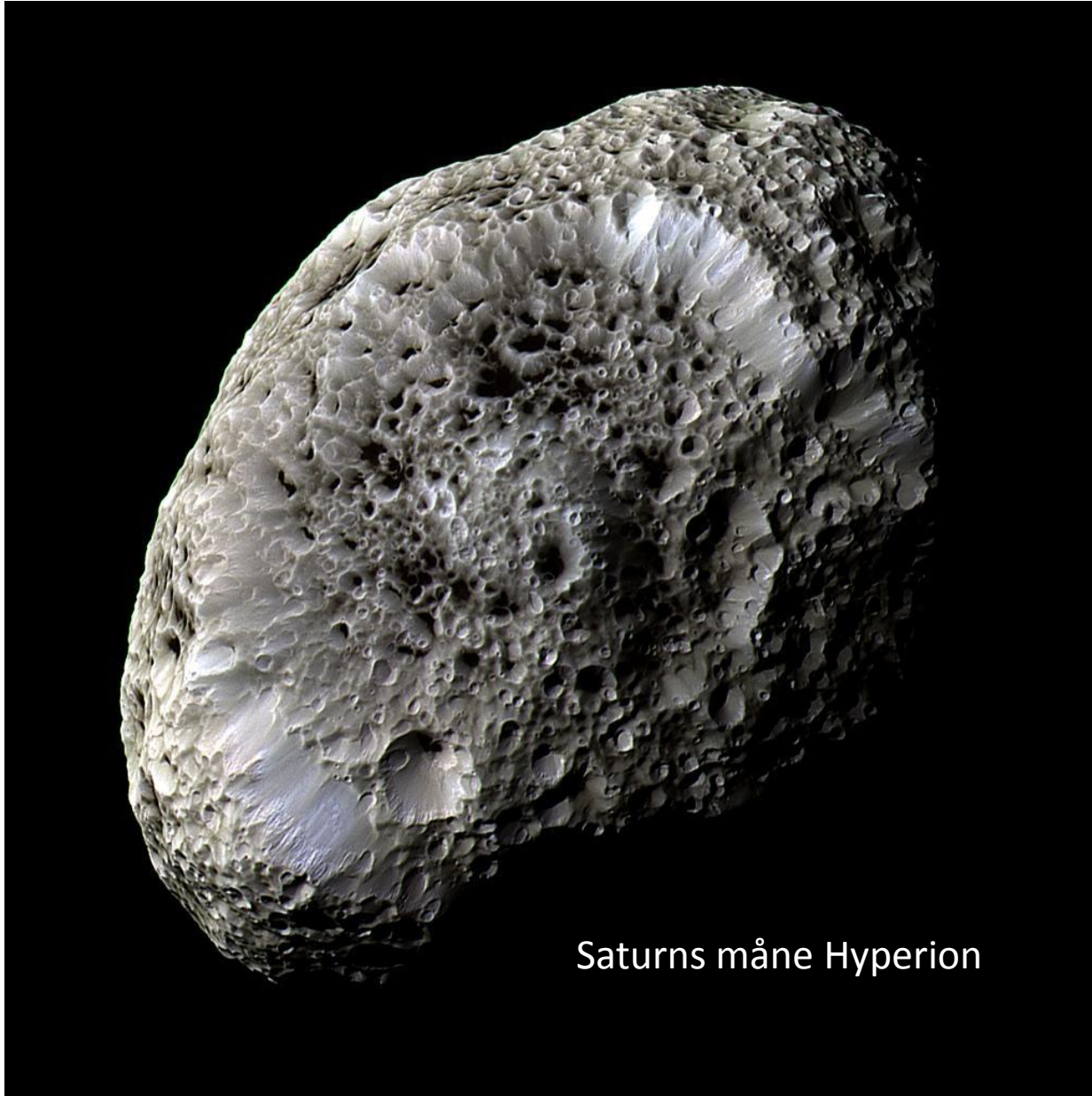

Innsjøer av metan på Saturns måne Titan

Titan

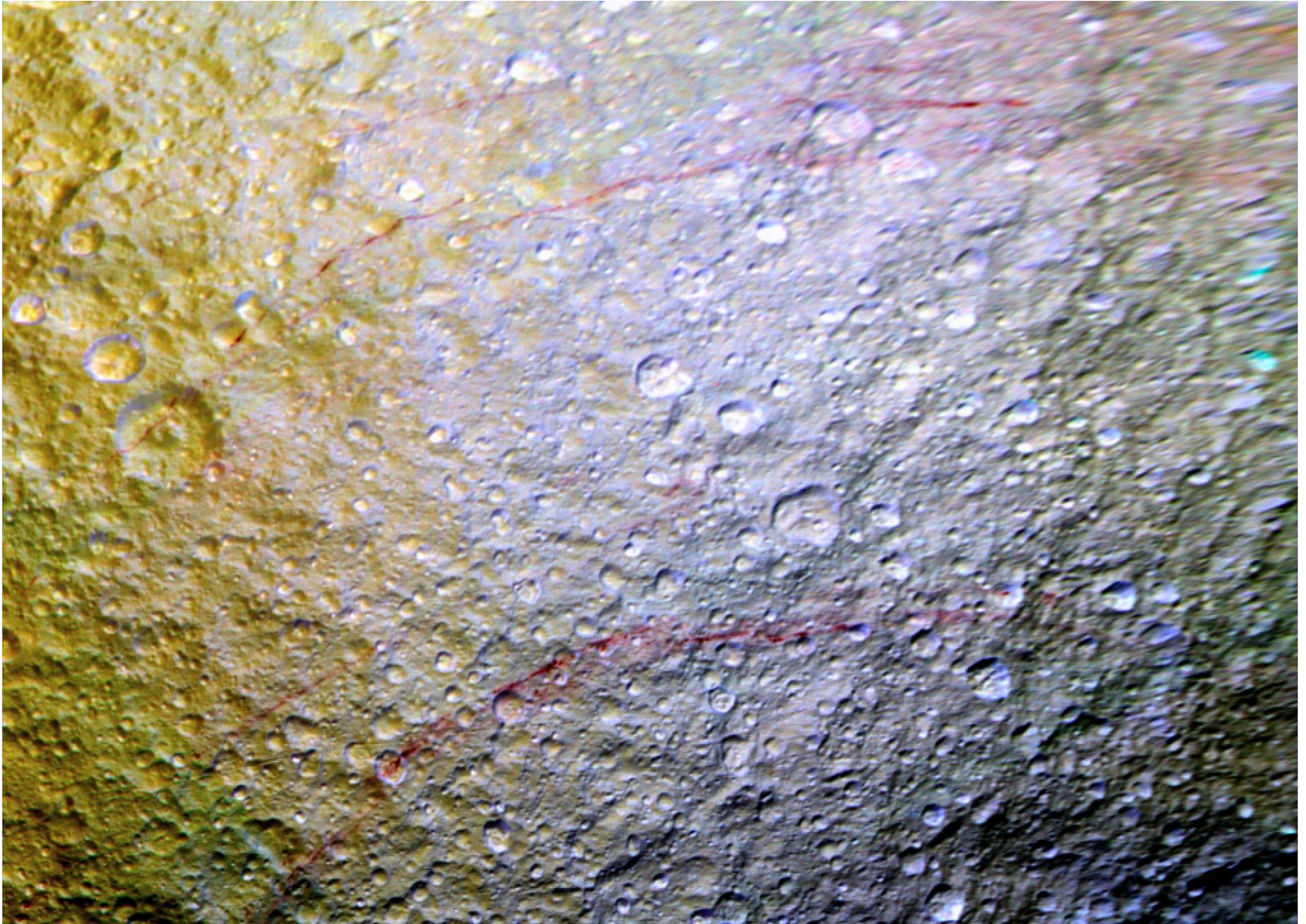
Topp bilde 2014

Saturns måne Hyperion

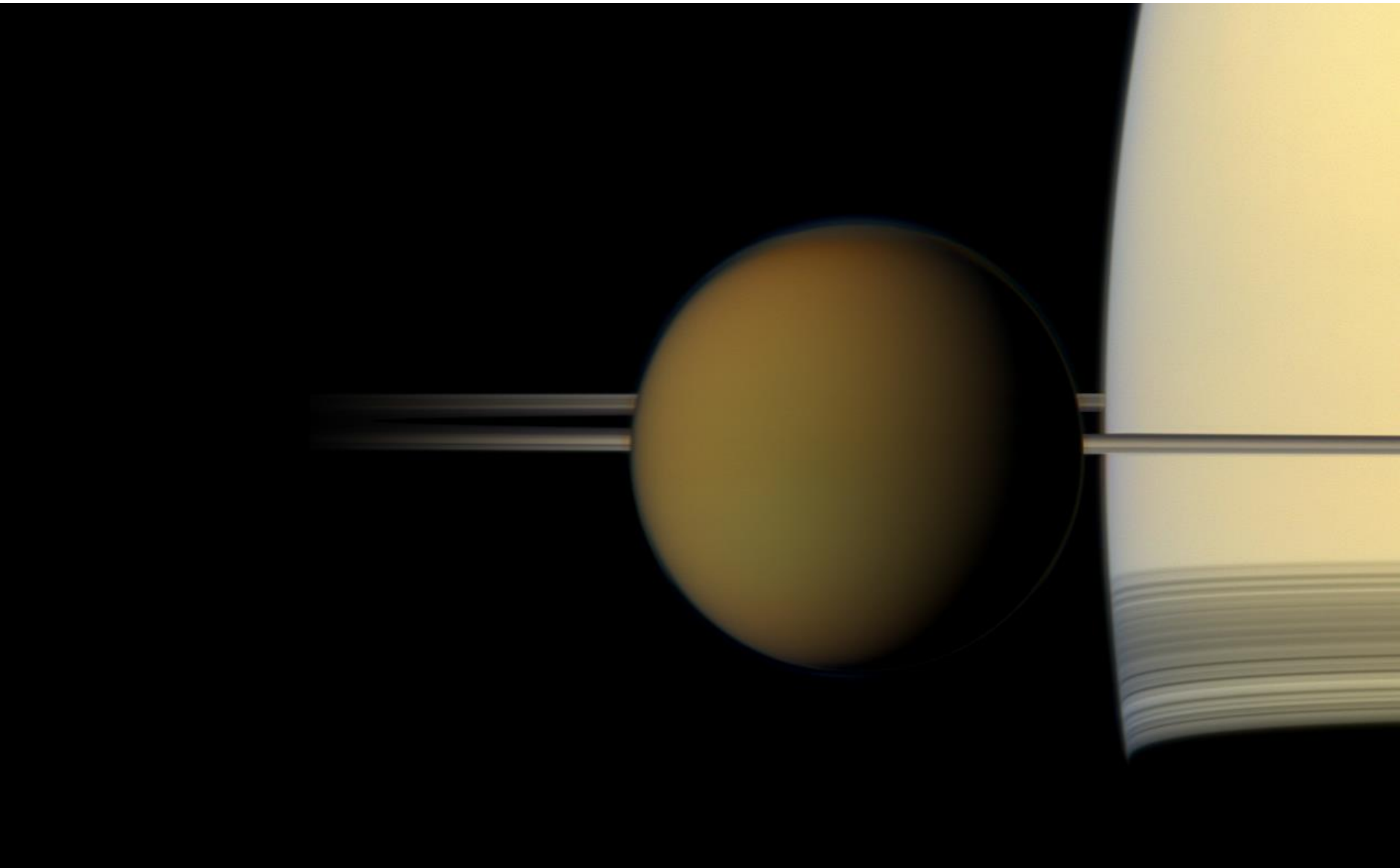

Topp bilde 2015

Røde strukturer på Saturns måne Tethys

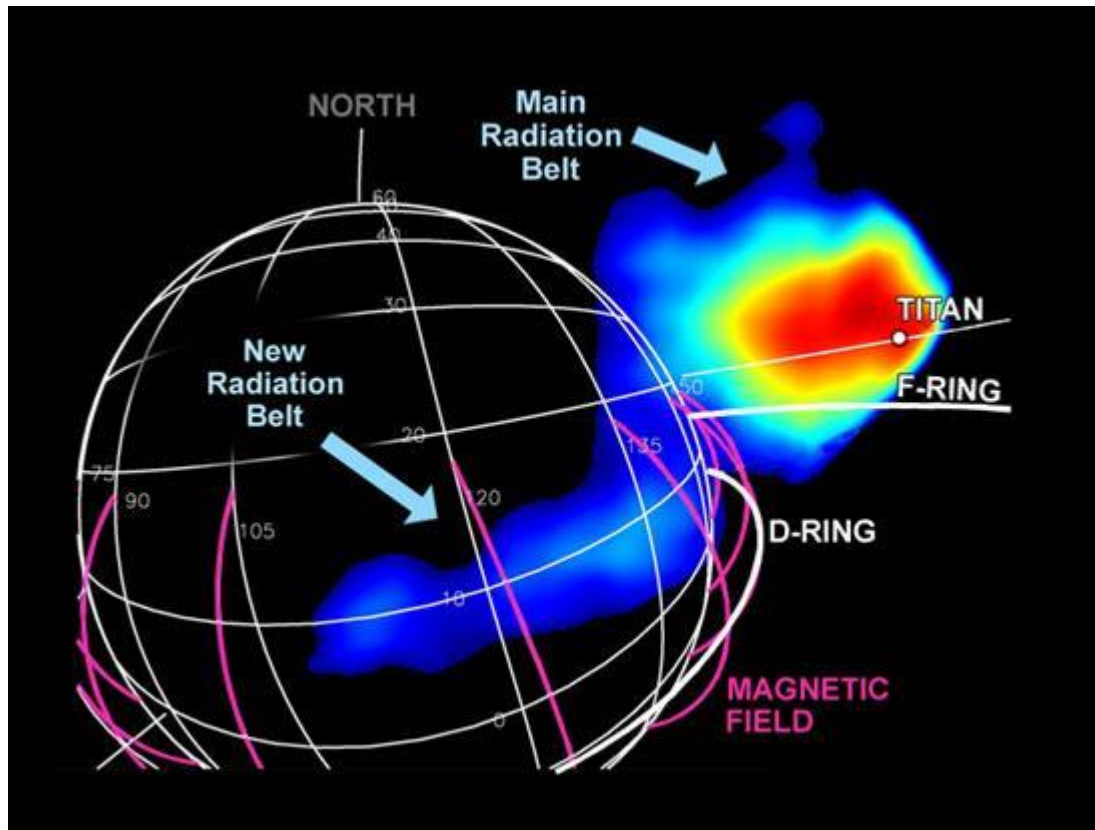
2015

Titan fotografert foran Saturn og dens ringer

Det vitenskapelig mest viktige resultat 2004

Oppdagelse av et tidligere ukjent strålingsbelte over Saturn

5. august 2004:

Cassinis magnetometer registrerte et strålingsbelte rett over toppen av Saturns skyer.

Vitenskapelig høydepunkt 2005

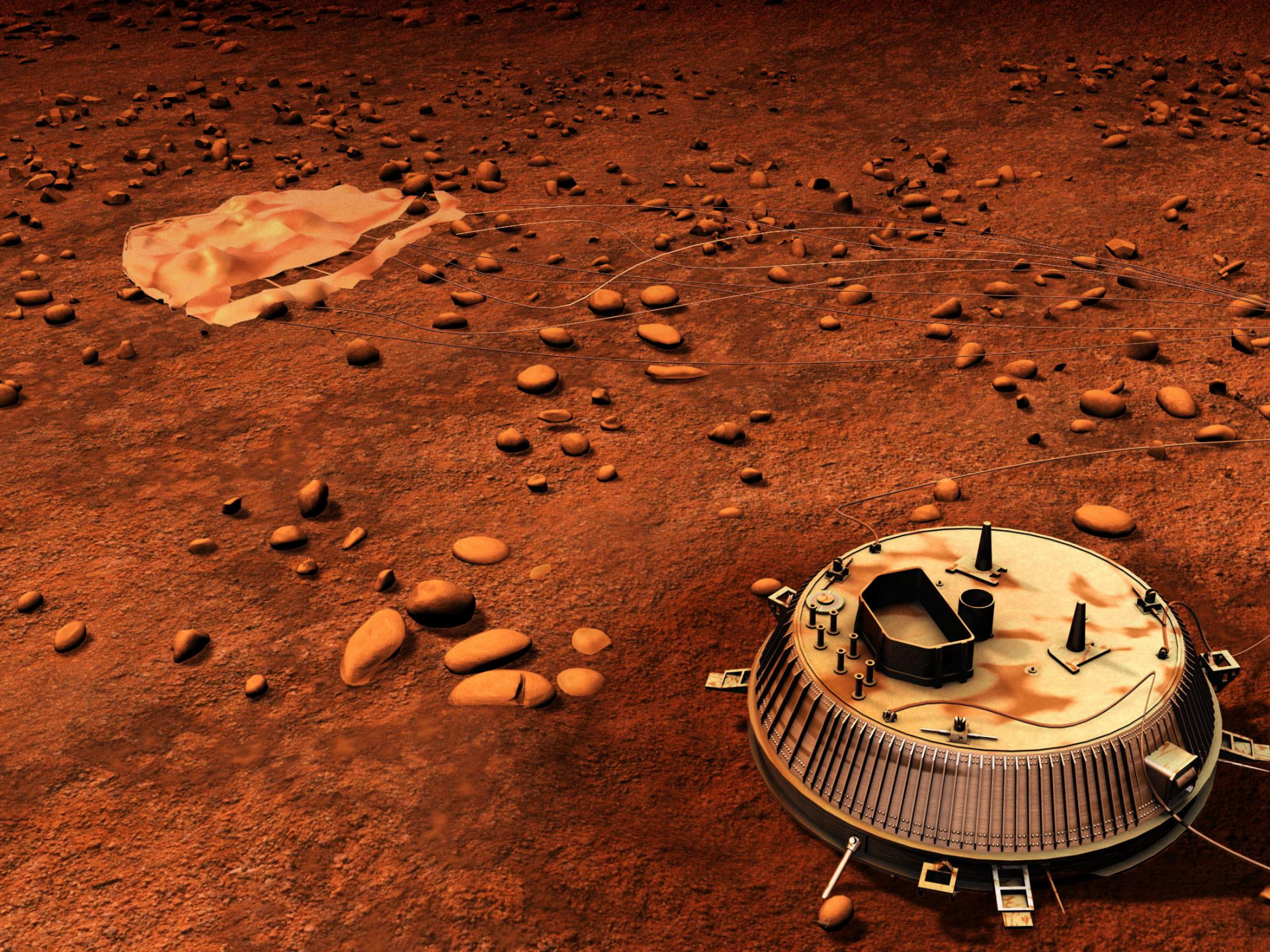
Huygens-sonden gjorde den første landing på en måne (Titan) utenfor solsystemet.

Sonden gjorde observasjoner fra overflaten i en time – så lenge dens batterier varte. Gennomsnittlig overflatetemperatur på Titan er 180 kuldegrader. Det er hovedårsaken til batterienes korte levetid når de ikke lenger kunne lades ved hjelp av solcellepaneler.

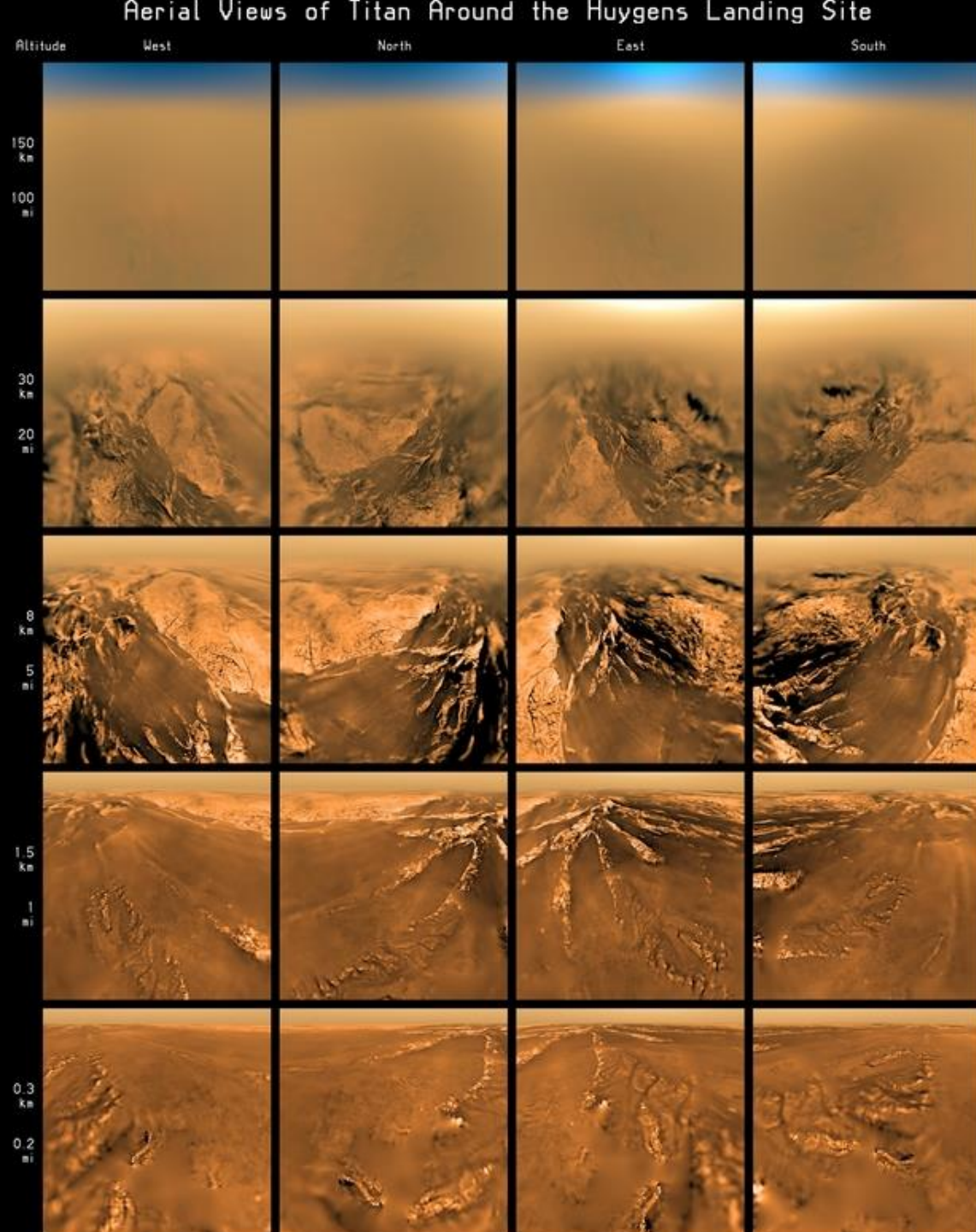
Landingsstedet så ut som et uttørket elveleie med steiner som typisk hadde diametre på mellom 10 og 15 cm.

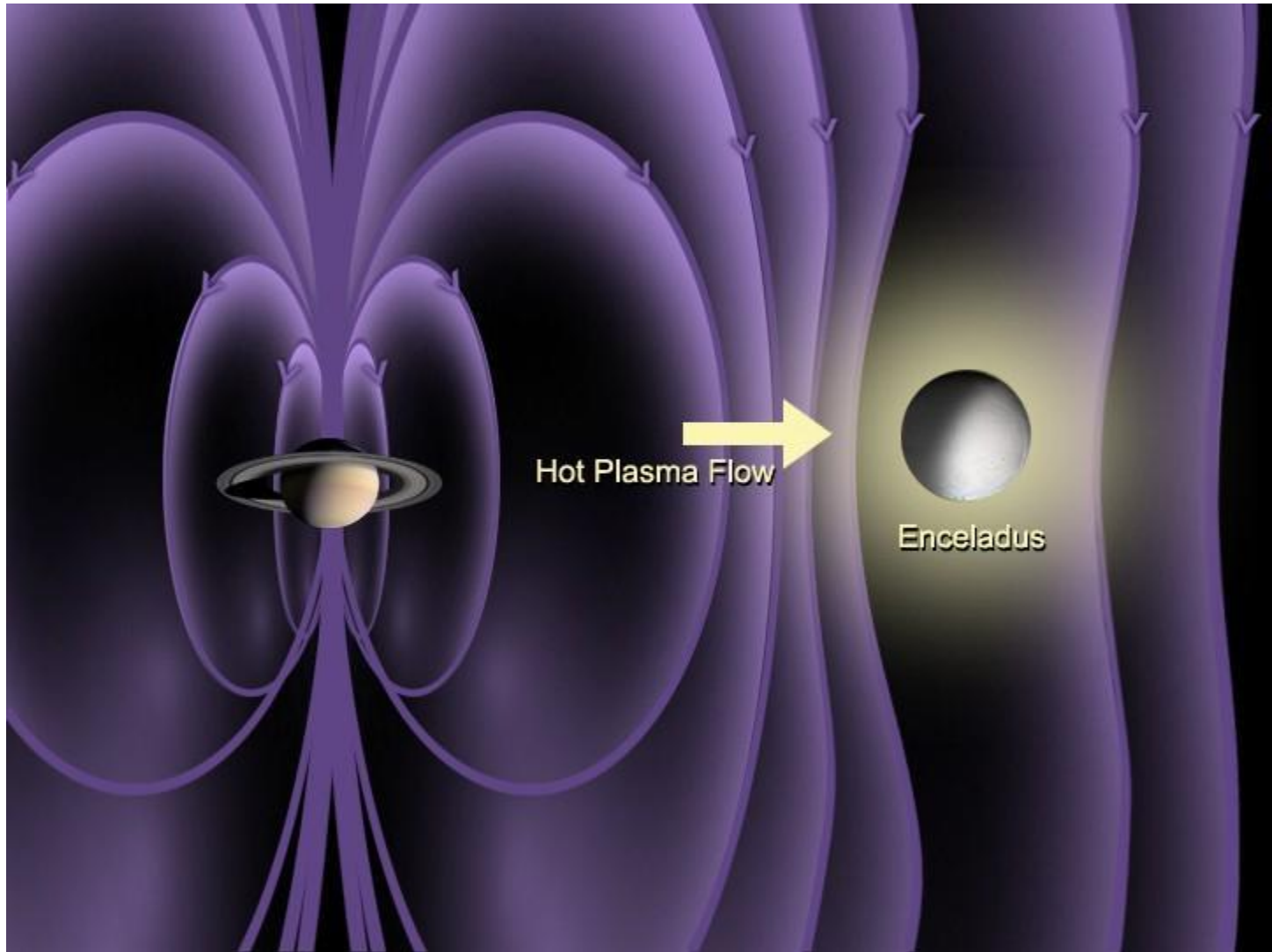

Fotografier tatt fra Huygens-sonden under landingen, øverst fra 150 km høyde, så 30 km, dernest 8 km, så 1,5 km og nederst fra 300 meters høyde.

Vitenskapelige høydepunkter 2005

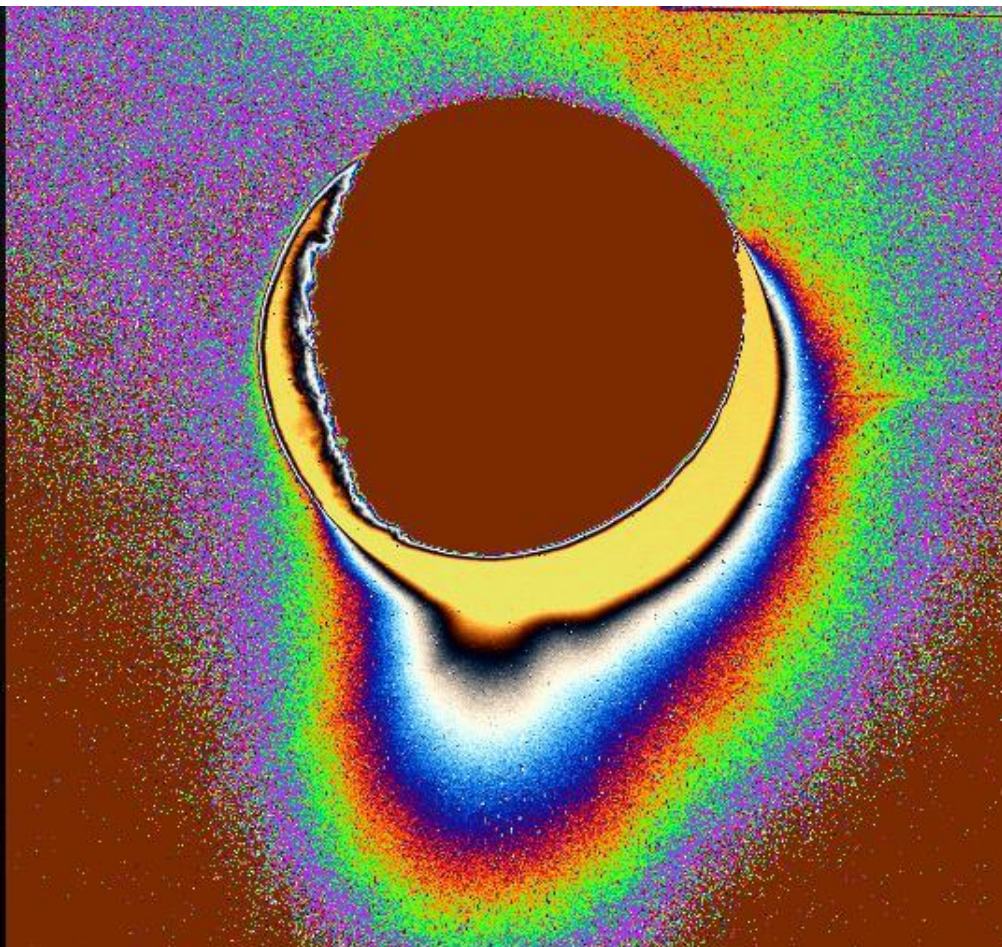
Saturns magnetfelt og det deformasjon på grunn av Enceladus er blitt kartlagt

Vitenskapelige høydepunkter 2006

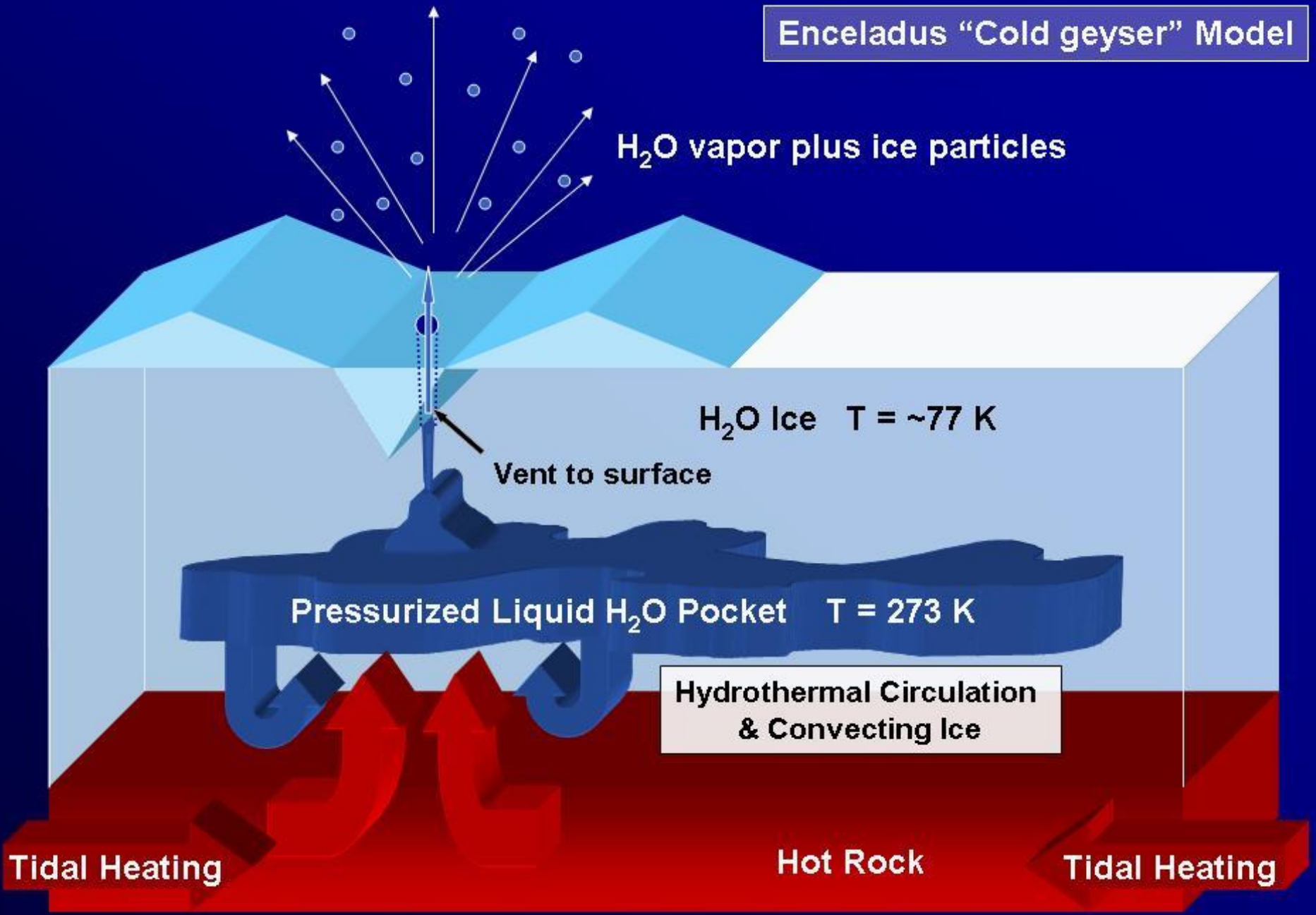

Feb 17

Måleinstrumenter i Cassini registrerte tegn til vann som kom fra geysirer på Saturns måne Enceladus.

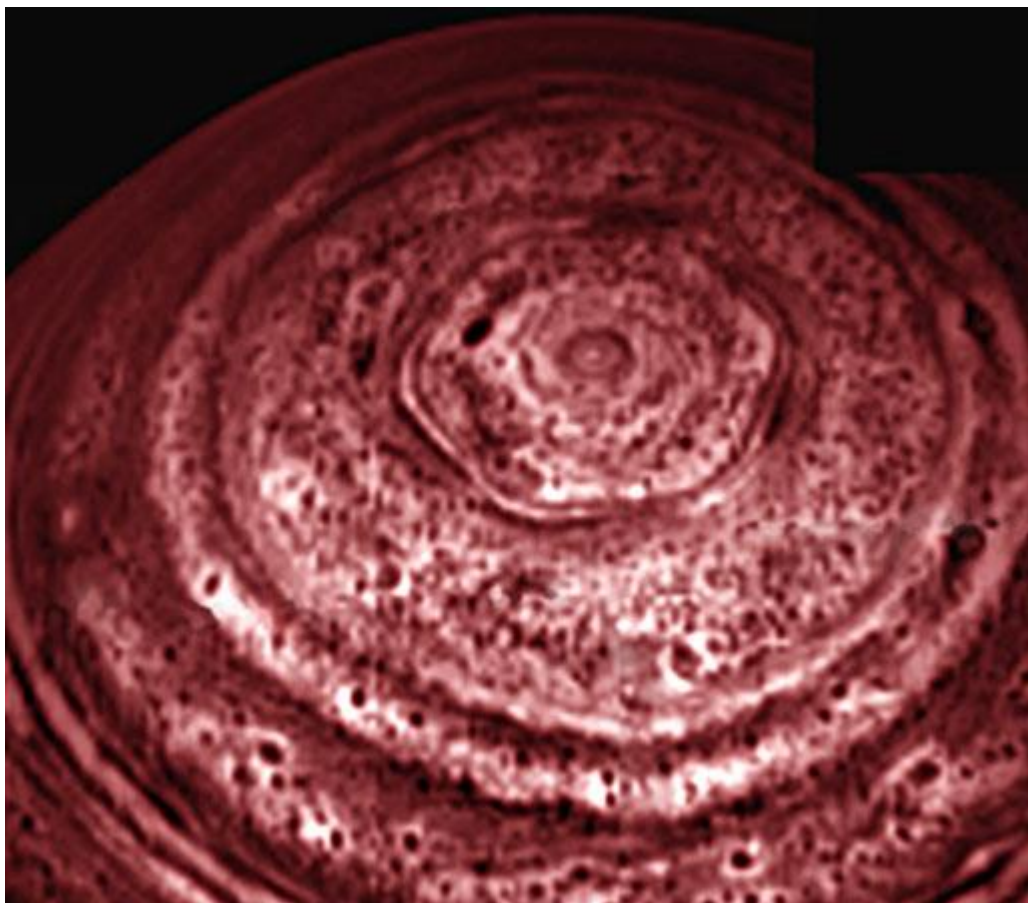
Enceladus "Cold geyser" Model

Cassini oppdaget en ny ring rundt Cassini – E-ringen
i et fotografi tatt 17. september 2006

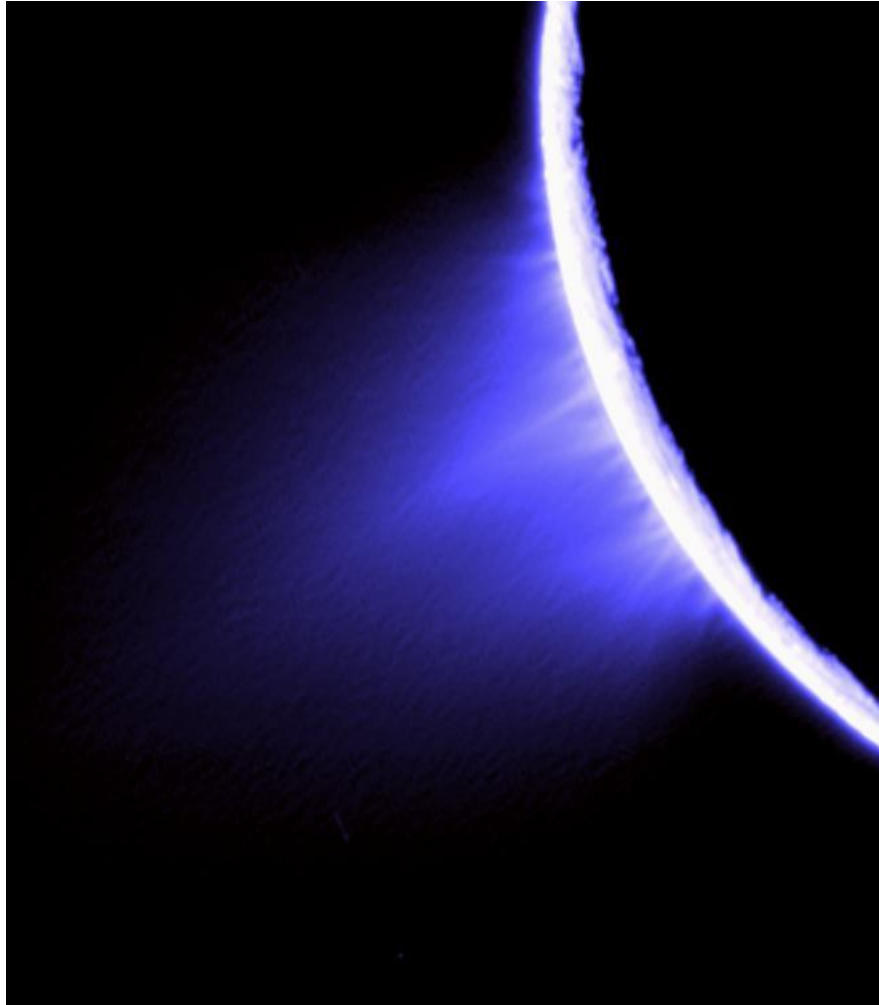
Enceladus i Saturns E-ring

Den polare sekskant ved Saturns Nordpol ble oppdaget da Voyager passerte Saturn i 1980-årene. Bildet over er satt sammen av en serie fotografier tatt over en 12-dagers periode fra 30. oktober til 11. november 2006.

Det ble dermed tydelig at den polare sekskanten på Saturn er en langvarig struktur. Nye Cassini-målinger viste at den går dypt ned i atmosfæren.

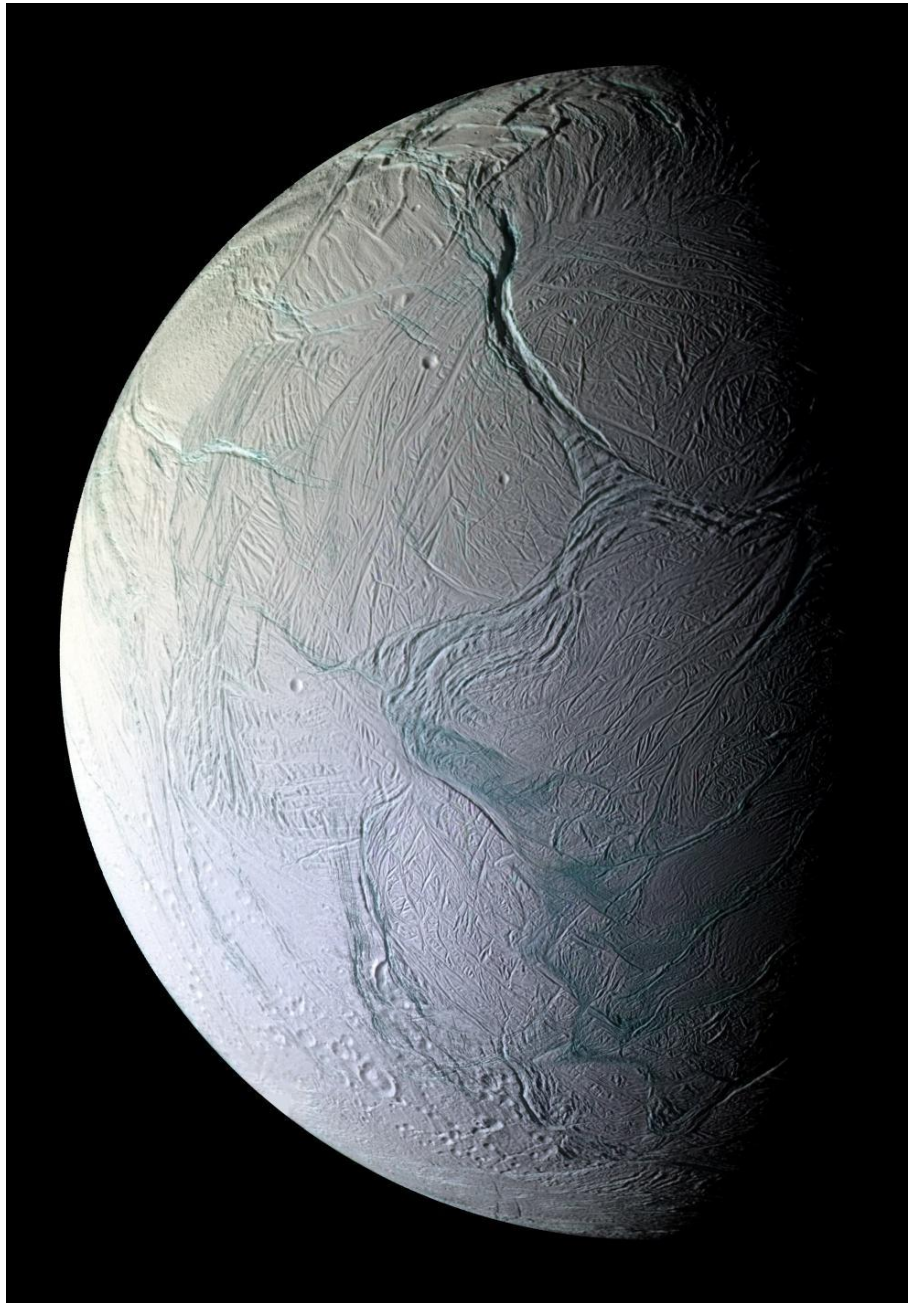
Vitenskapelig høydepunkt 2007

Cassini oppdaget fontener fra overflaten av Enceladus

Vitenskapelig høydepunkt 2008

I et fotografi tatt 5. oktober 2008 fra Cassini ble de første klare sporene av pågående geologisk aktivitet på Enceladus oppdaget.

Enceladus Flyby

A composite image showing Saturn in the upper left, the Cassini spacecraft in the upper right, and a close-up view of Enceladus's surface with its tiger stripes and ice geysers in the foreground.

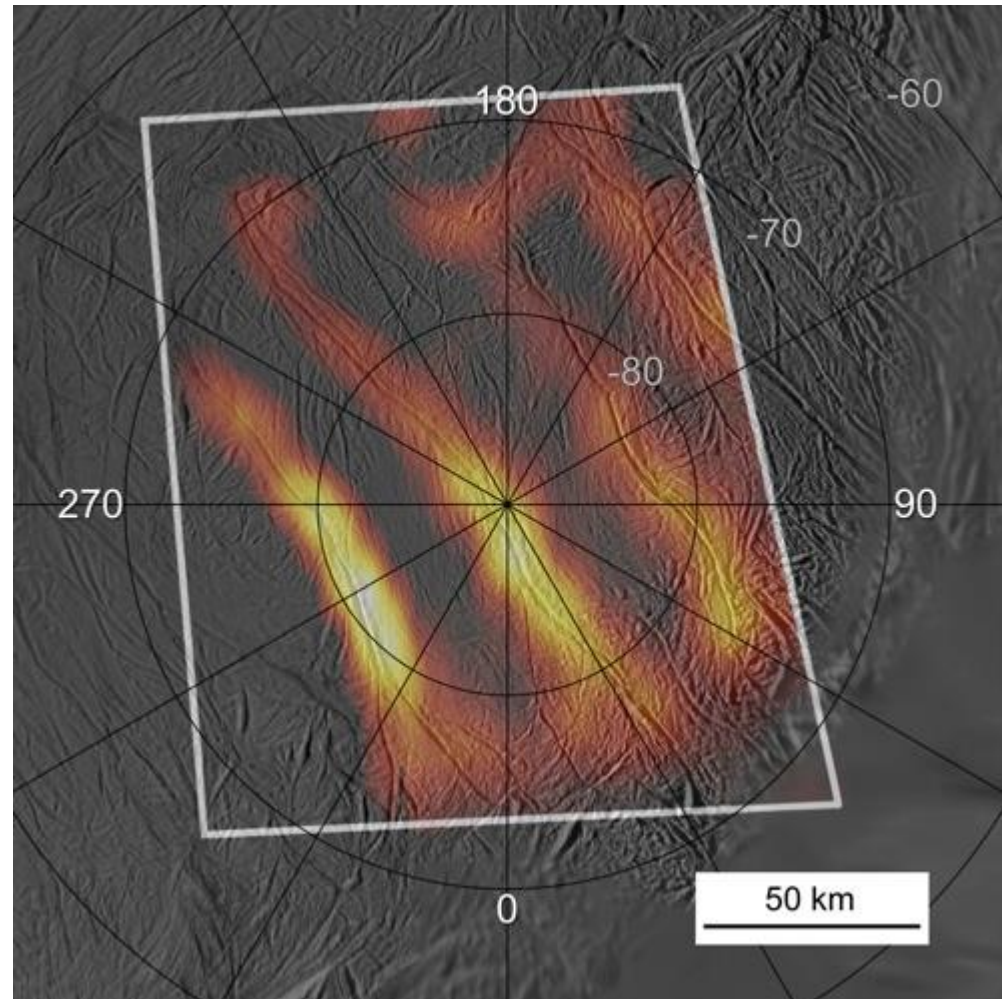
Oct. 31, 2008

*Cassini Eyes
the Tiger Stripes*

Oppdagelse av “tigerstriper” på Saturns måne Enceladus, og at månen har en ung overflate

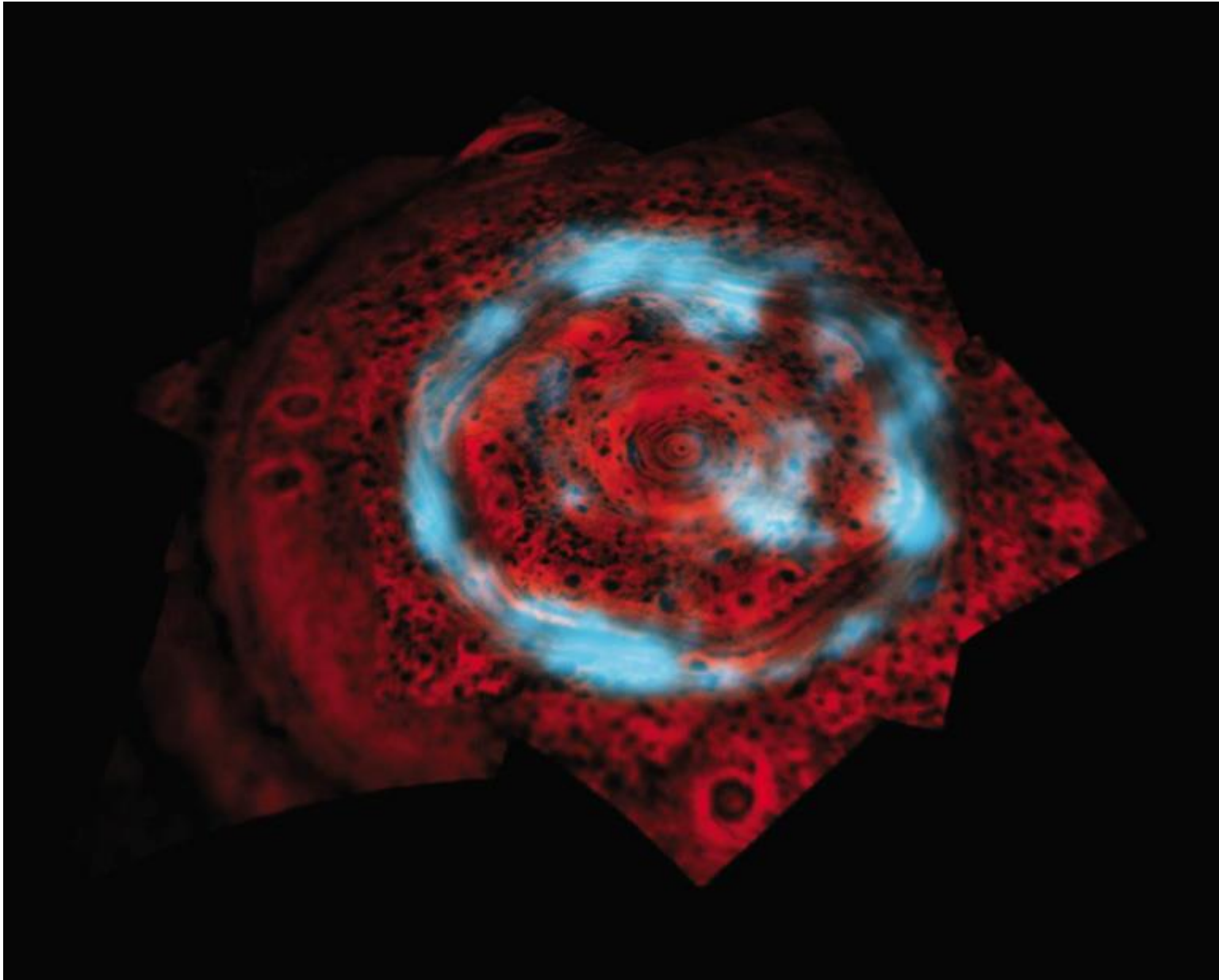
Overflaten av Saturns måne Enceladus er dekket av is. Nesten parallelle sprekker eller fordypninger i det sydlige polare området av Enceladus viser at denne månen har tektonisk aktivitet med kontinentale plater i bevegelse.

Observasjoner av infrarød stråling viser at temperaturen er høyere i sprekken enn i omgivelsene. Disse strukturene er geologisk unge.

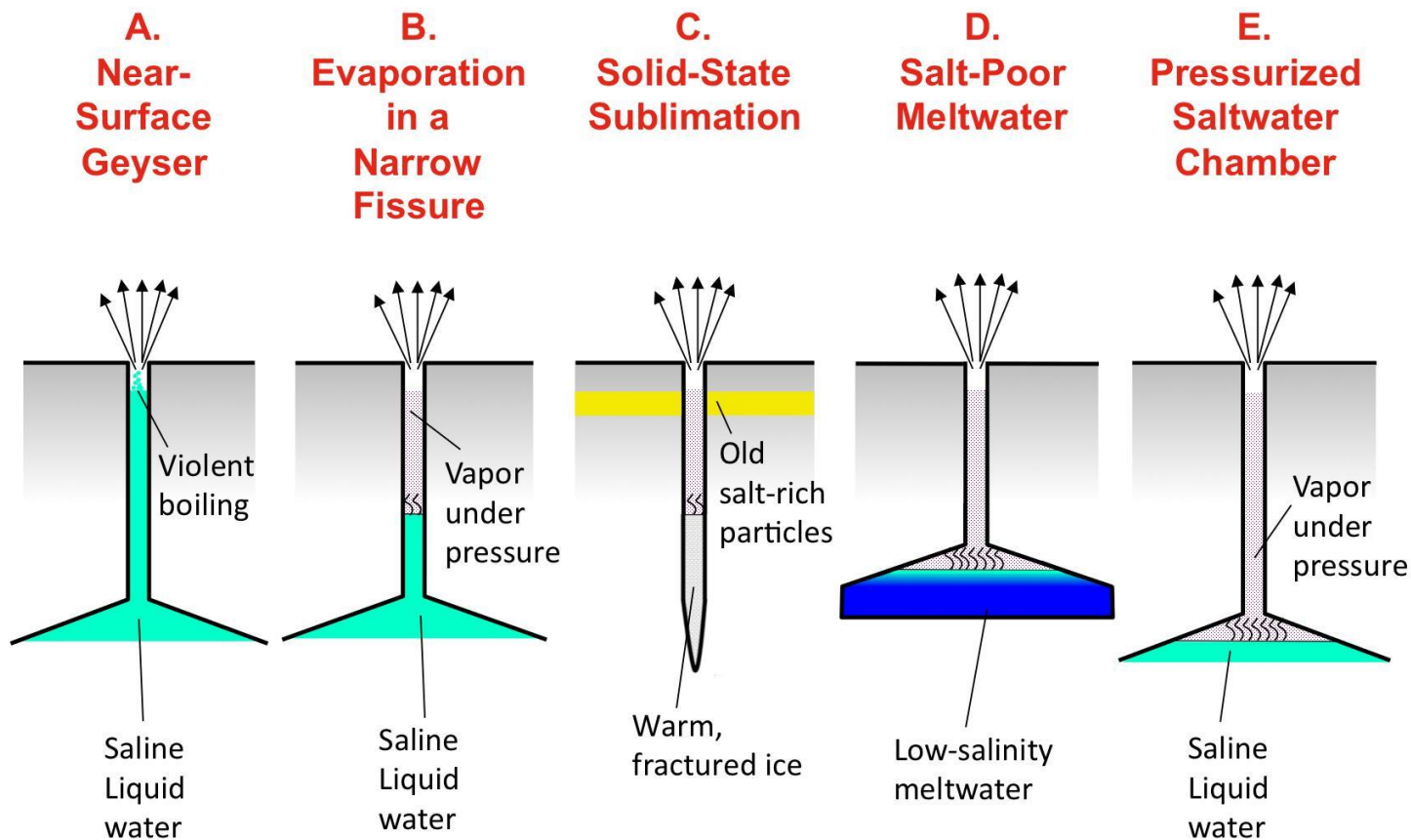

Cassini oppdaget en form for nordlys over Saturns nordpol

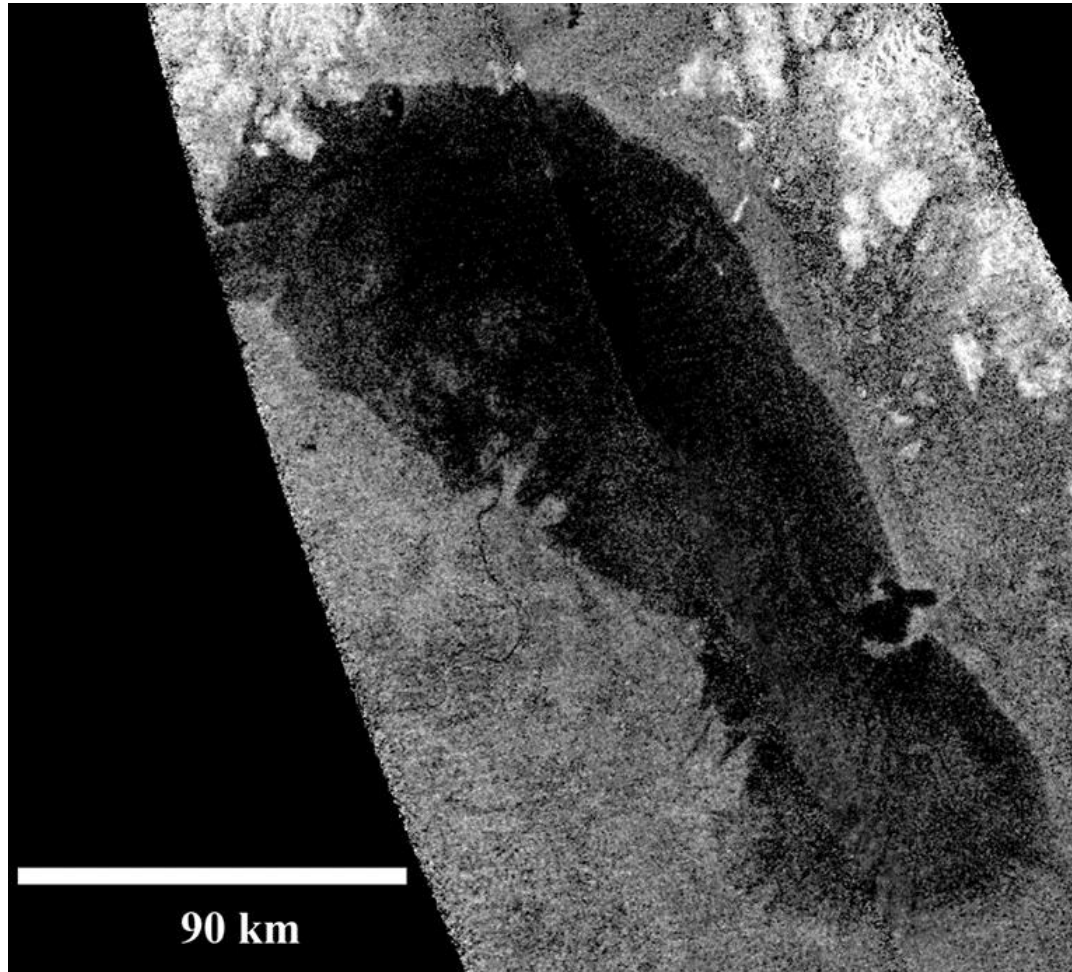
Plume Vent Models

Det er oppdaget salt i fontene på Enceladus og utviklet modeller for hvordan de oppstår

Vitenskapelig høydepunkt 2010

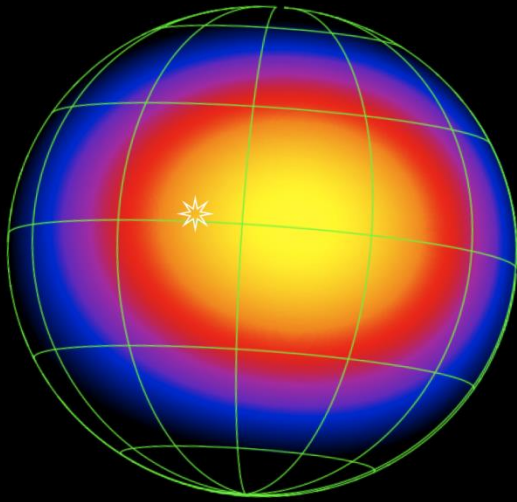
Det oppdages store innsjøer av metan på Saturns måne Titan

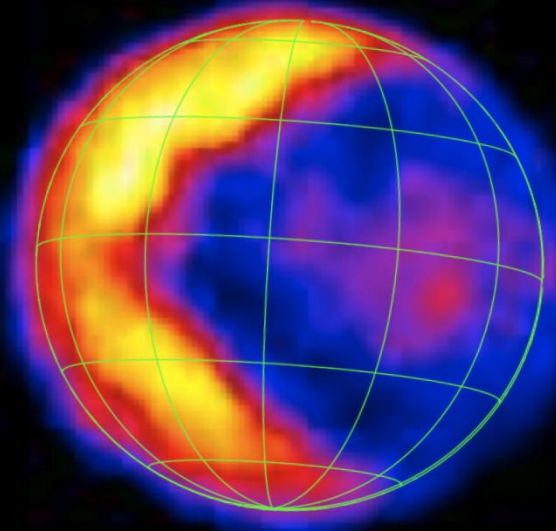
Dette fotografiet av Ontario Lacus, den største innsjøen på Titans sørlige halvkule, ble tatt fra Cassini 12. januar 2010.

Mysterious Temperatures on Mimas

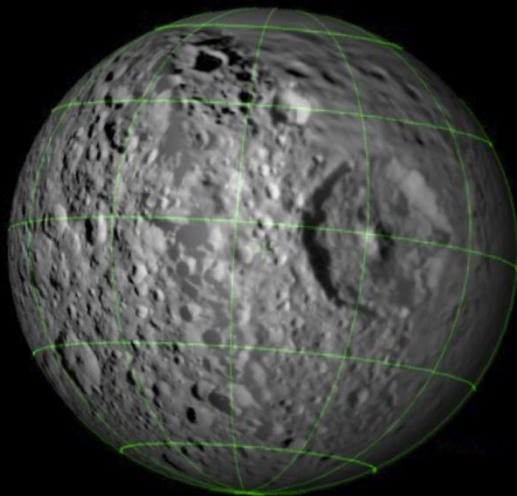
Expected
Temperatures

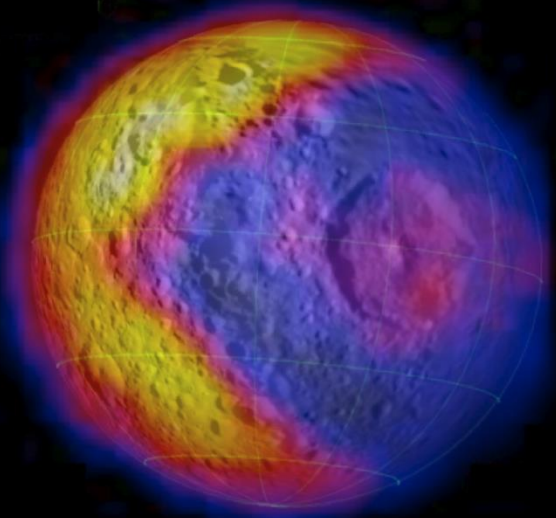
Actual
Temperatures

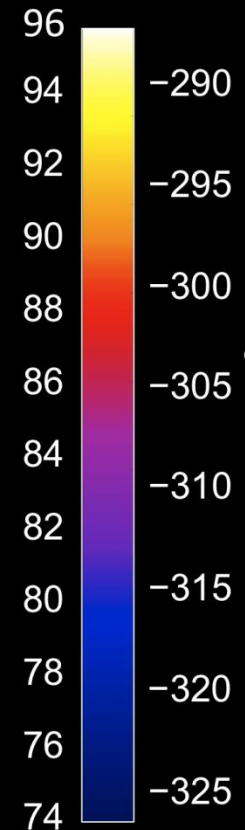
Visible-Light Map

Combined Map

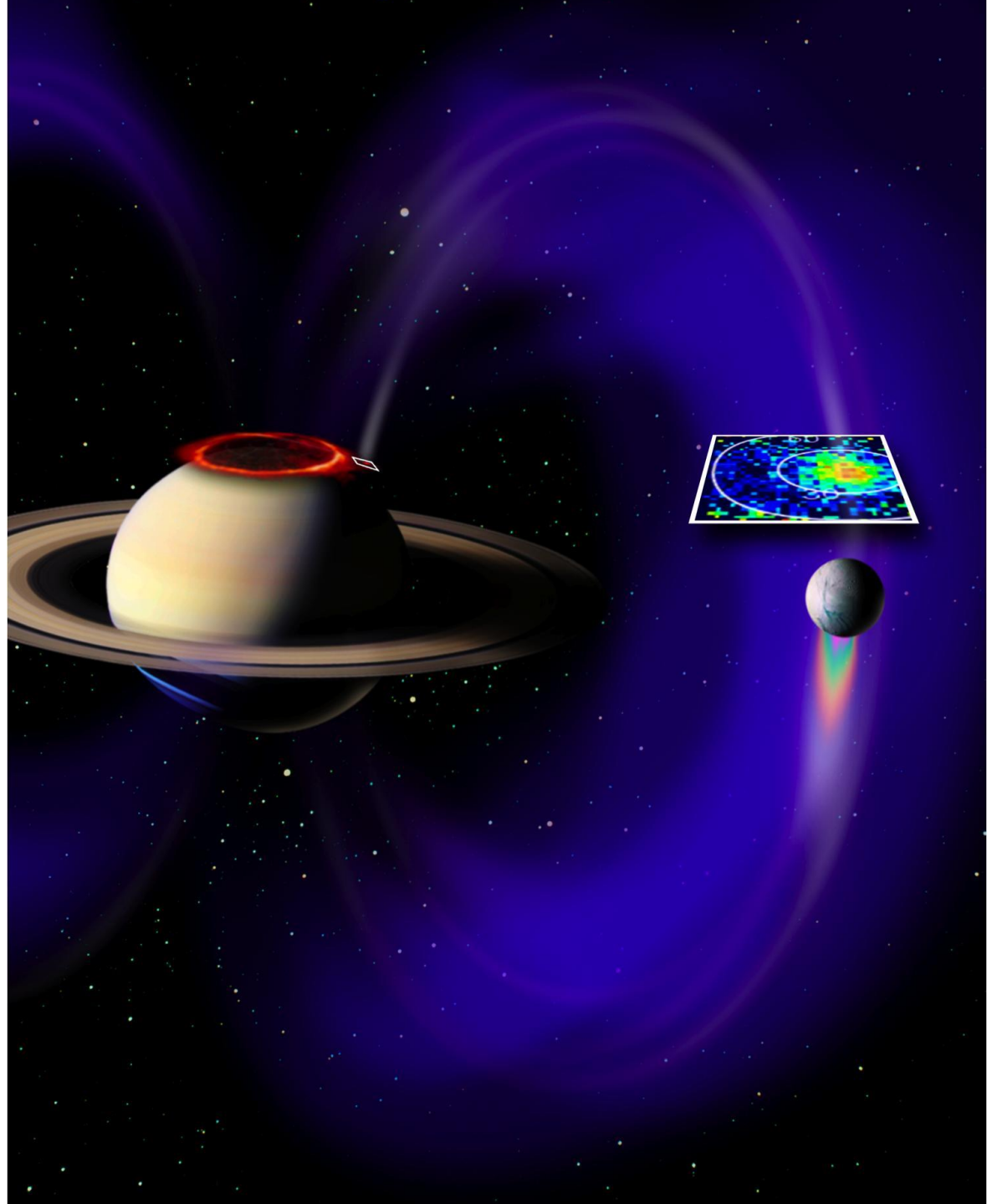
Surface
Temperature

Vitenskapelig høydepunkt 2011

Målinger viste hvordan Enceladus er magnetisk forbundet med de polare områdene av Saturn.

Vi ser her nordlysovalen på Saturn.

Saturnmånen Diones måne Helene

Helene (bare 32 kilometers, i utstrekning) er en måne i bane rundt Saturns måne Dione.

Overflaten består av støvdekte fjell nesten uten kratere og med spor av strømmer. Dette tyder på at den er ung, noe som er høyst overraskende.

Forskerne har foreløpig ikke noen forklaring på denne månens eksistens og egenskaper.

Vitenskapelig høydepunkt 2012

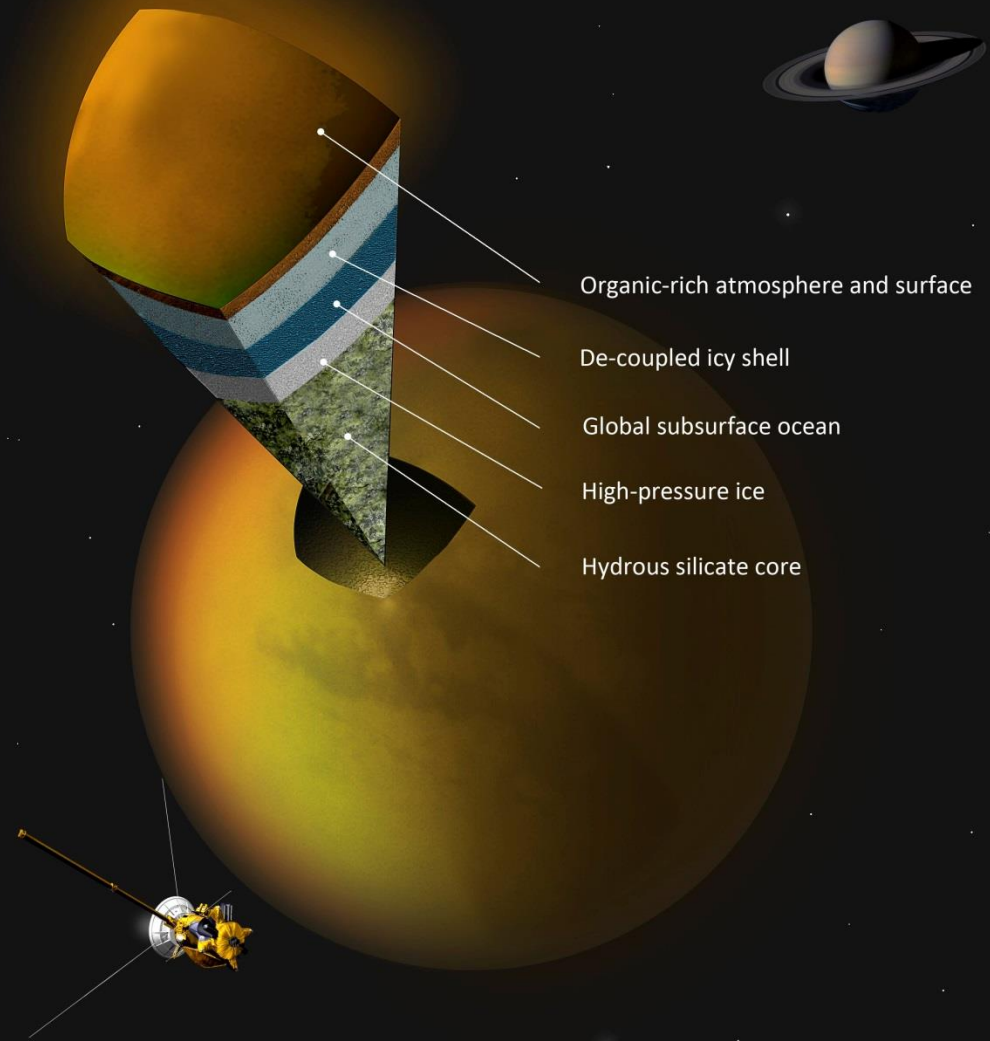
Cassini finner hav under overflaten på Saturns måne Titan

Titan går i en elliptisk bane rundt Saturn. På grunn av avstandsforandringene utsettes den for varierende tidevannskrefter fra Saturn.

Sammen med datasimuleringer har målinger av deformasjonene til Titan ved ulike tidspunkter vært brukt til å få informasjon om Titans struktur.

Resultatet forskerne er kommet frem til, er vist på figuren til høyre og det neste lysbildet.

Trolig er det både fjell, is og hav under overflaten på Titan.

Titan's indre struktur

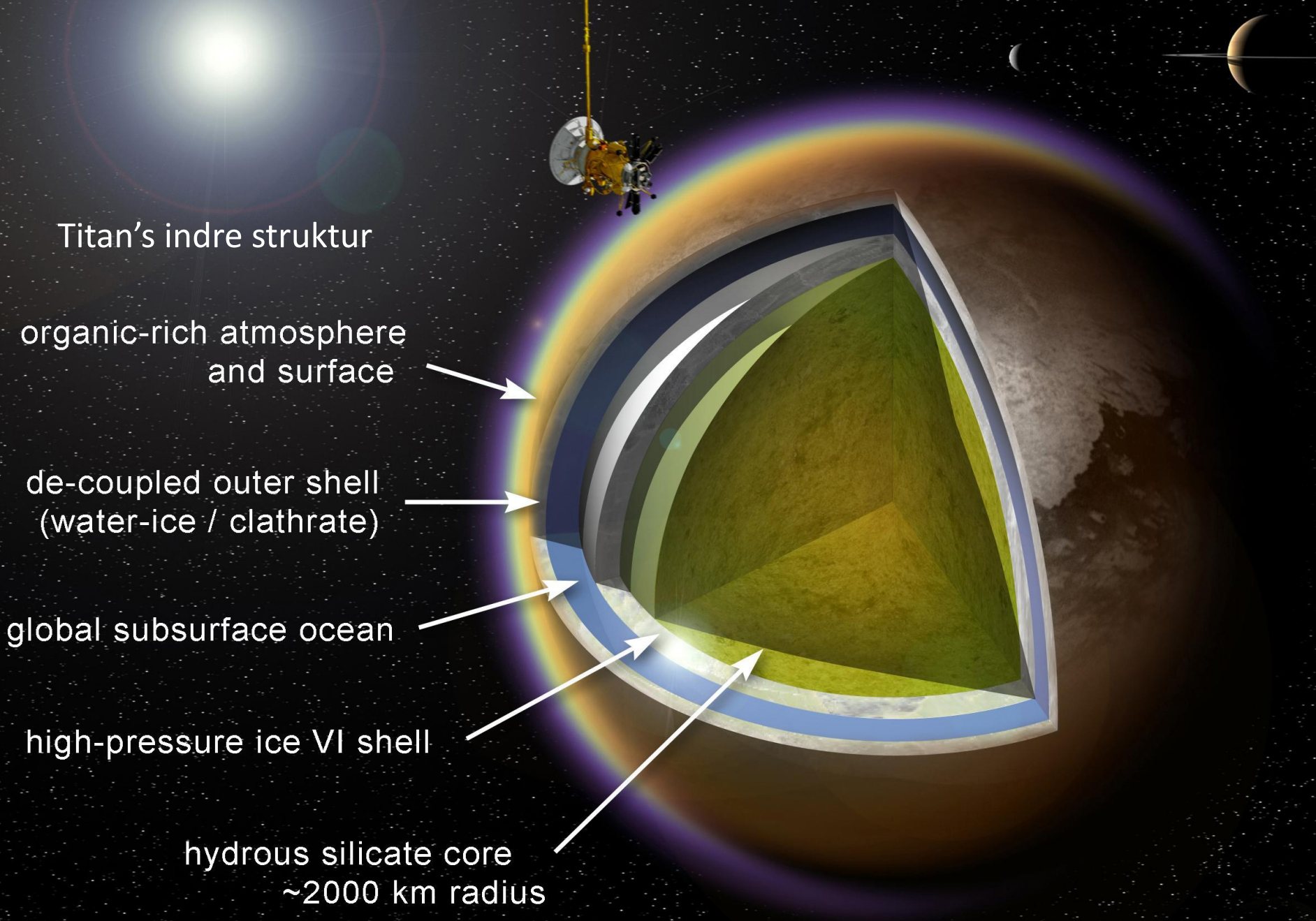
organic-rich atmosphere
and surface

de-coupled outer shell
(water-ice / clathrate)

global subsurface ocean

high-pressure ice VI shell

hydrous silicate core
~2000 km radius

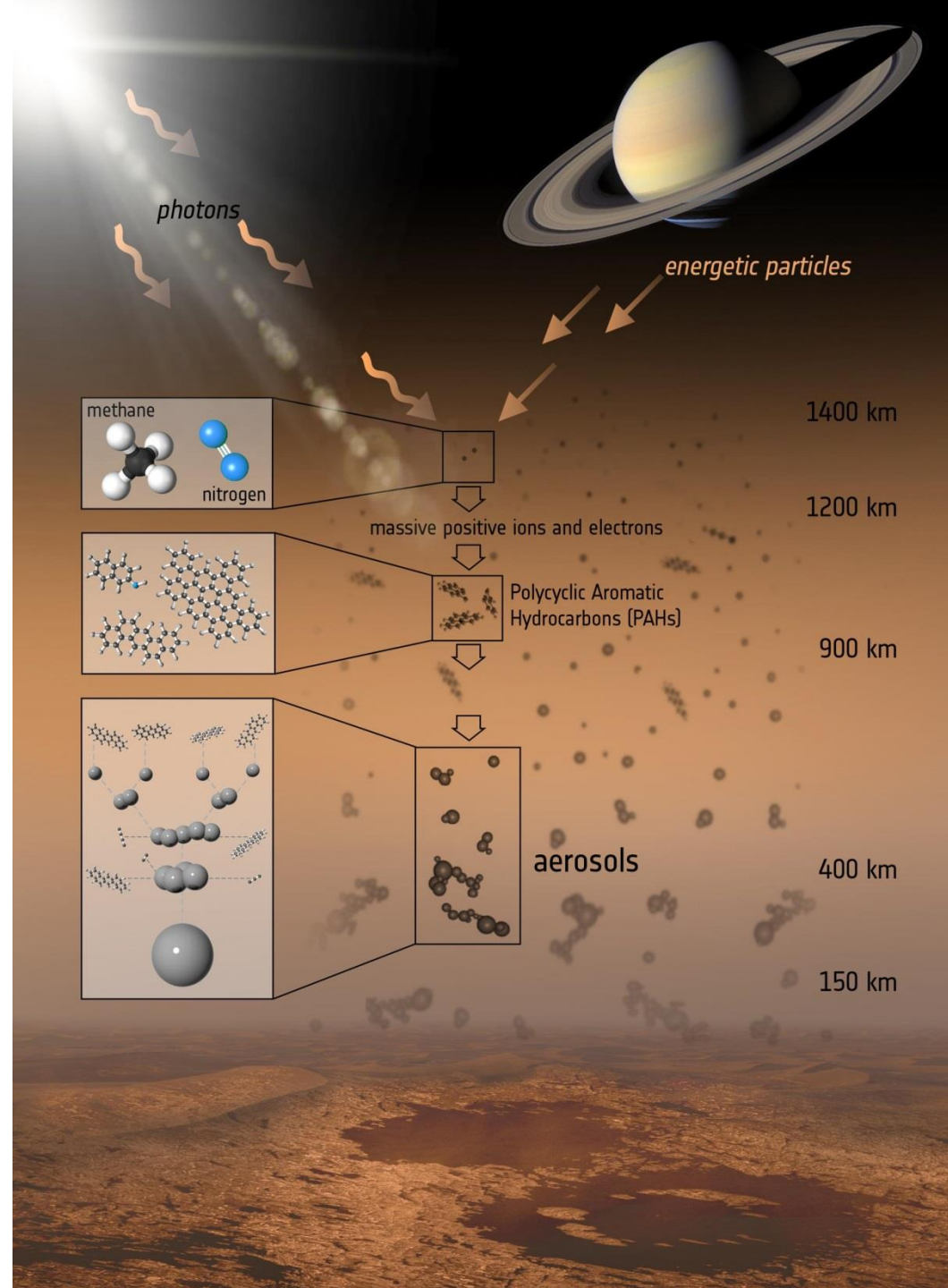
Vitenskapelig høydepunkt 2013

Det utarbeides en modell for hvordan tåke dannes i Titans atmosfære

Når energirik stråling fra Sola og partikler fra Saturn treffer Titans øvre atmosfære omtrent 1400 km over bakken, omdannes metan og hydrogen til såkalt Polysyklisk Aromatisk Hydrokarbon (PAH) som brer seg nedover til omtrent 400 km høyde.

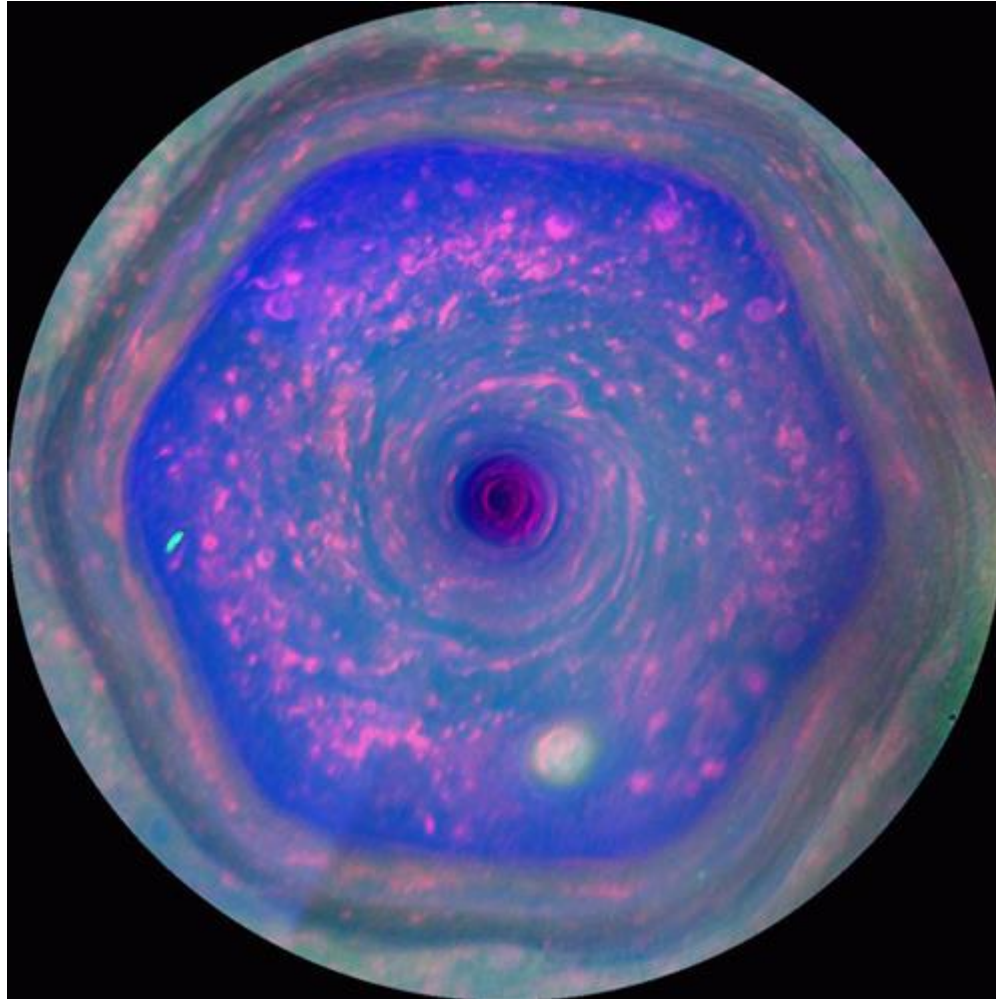
Der fungerer de som kondensasjonskjerner for ulike gass av stoffer med karbon og metan.

Når den kondenseres til små dråper oppstår tåken som er observert i Metans atmosfære.

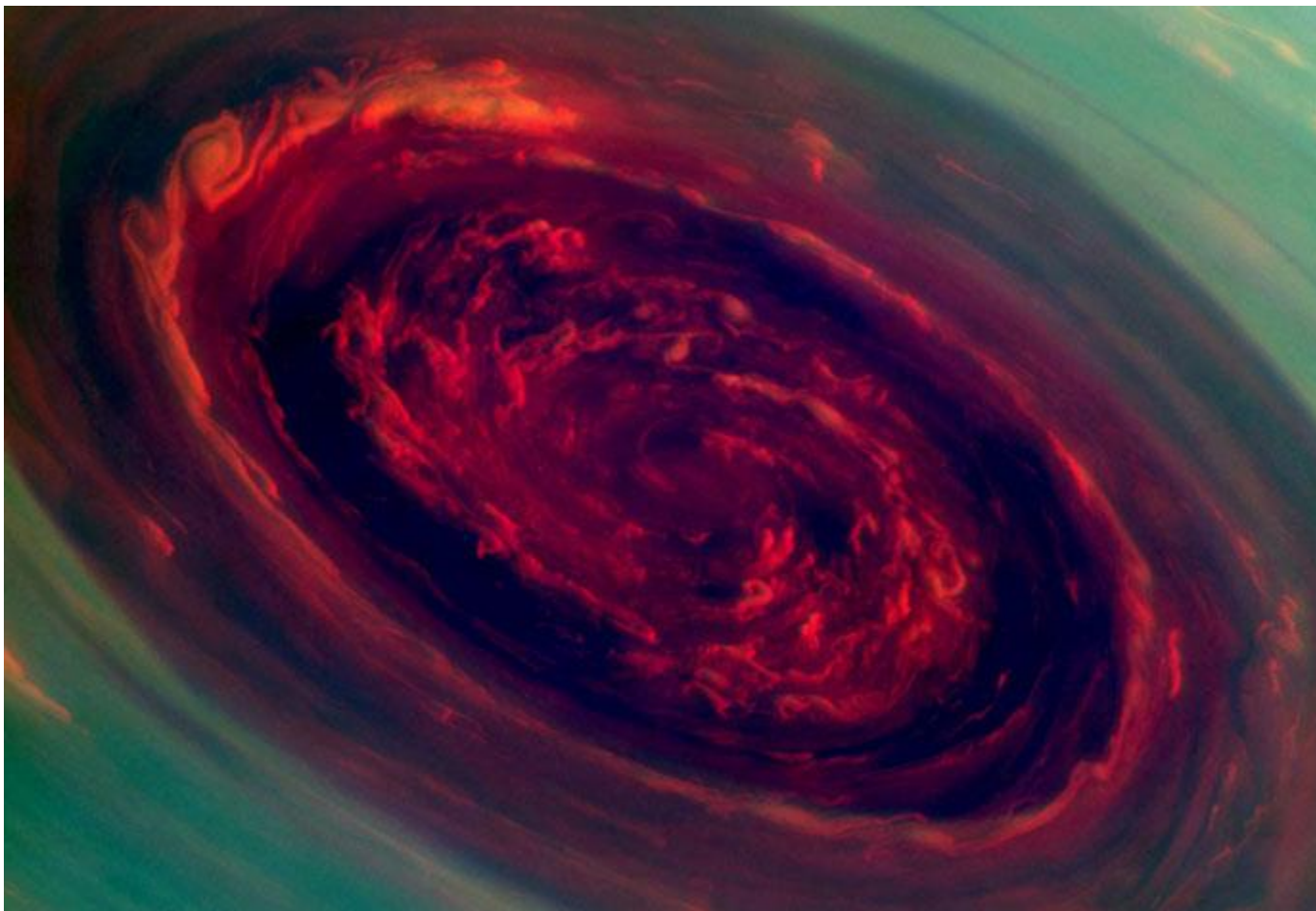

Vitenskapelige høydepunkter 2014

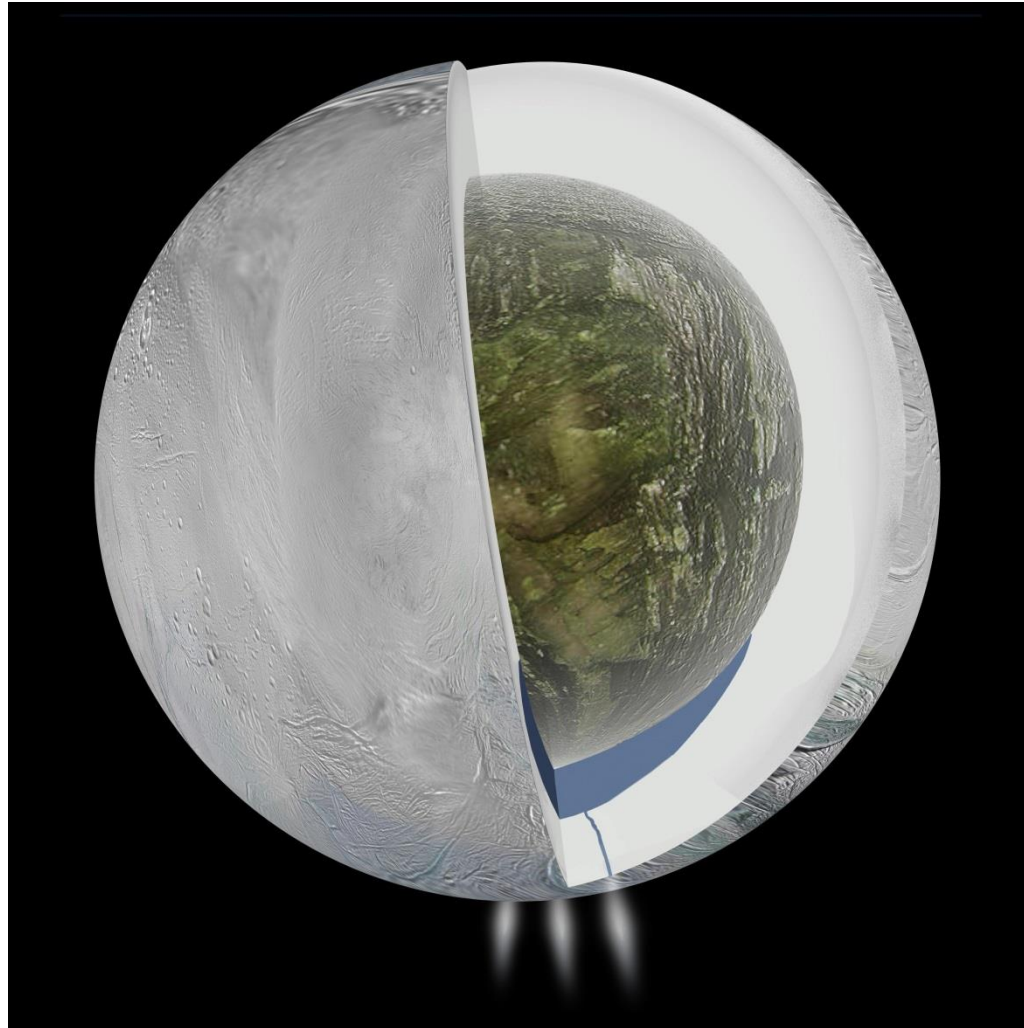
Første komplette bilde av sekskanten ved Saturns Nordpol

Første komplette bilde av orkanen på Saturn Sydpol

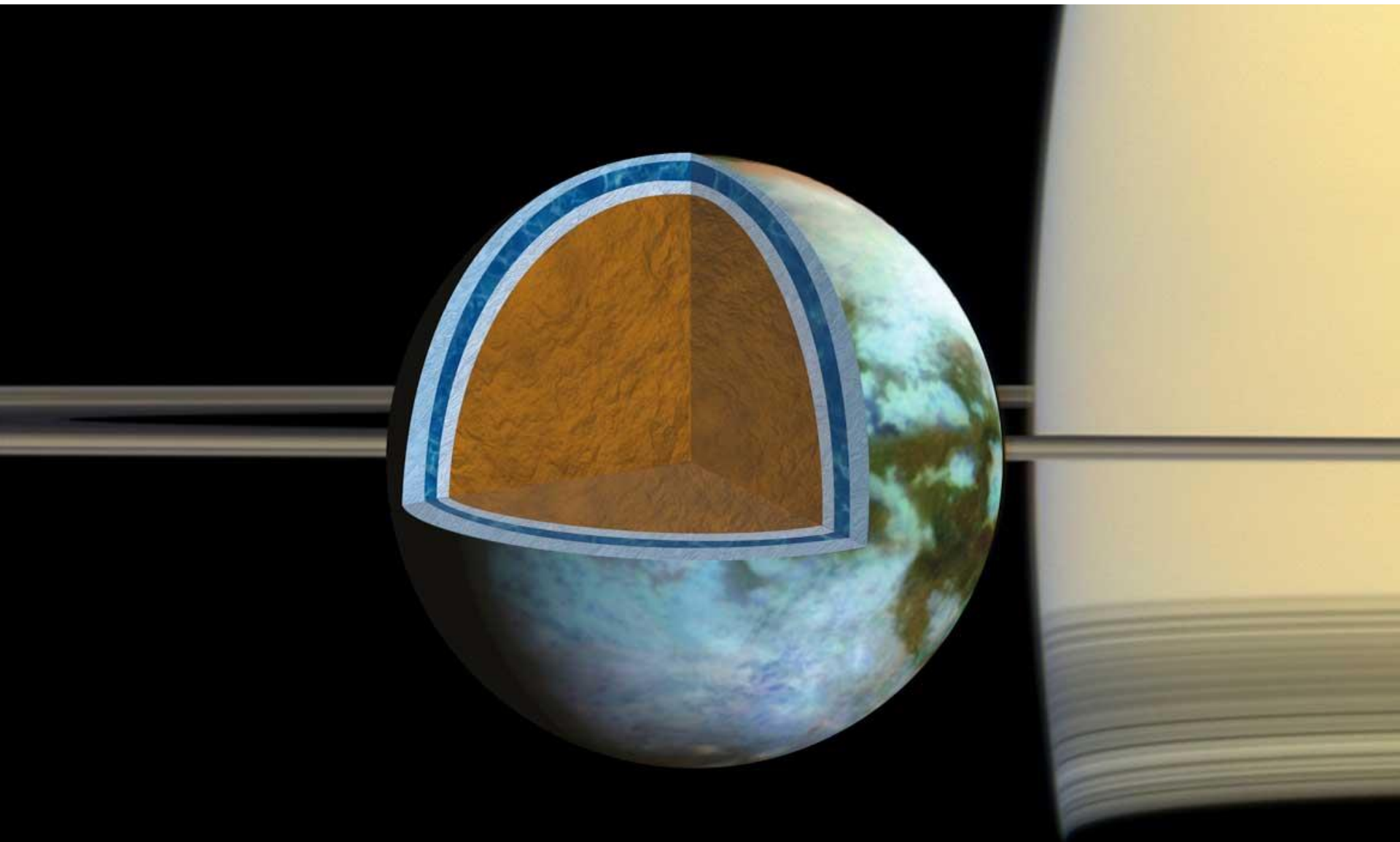

Hav under overflaten på Saturns måne Enceladus

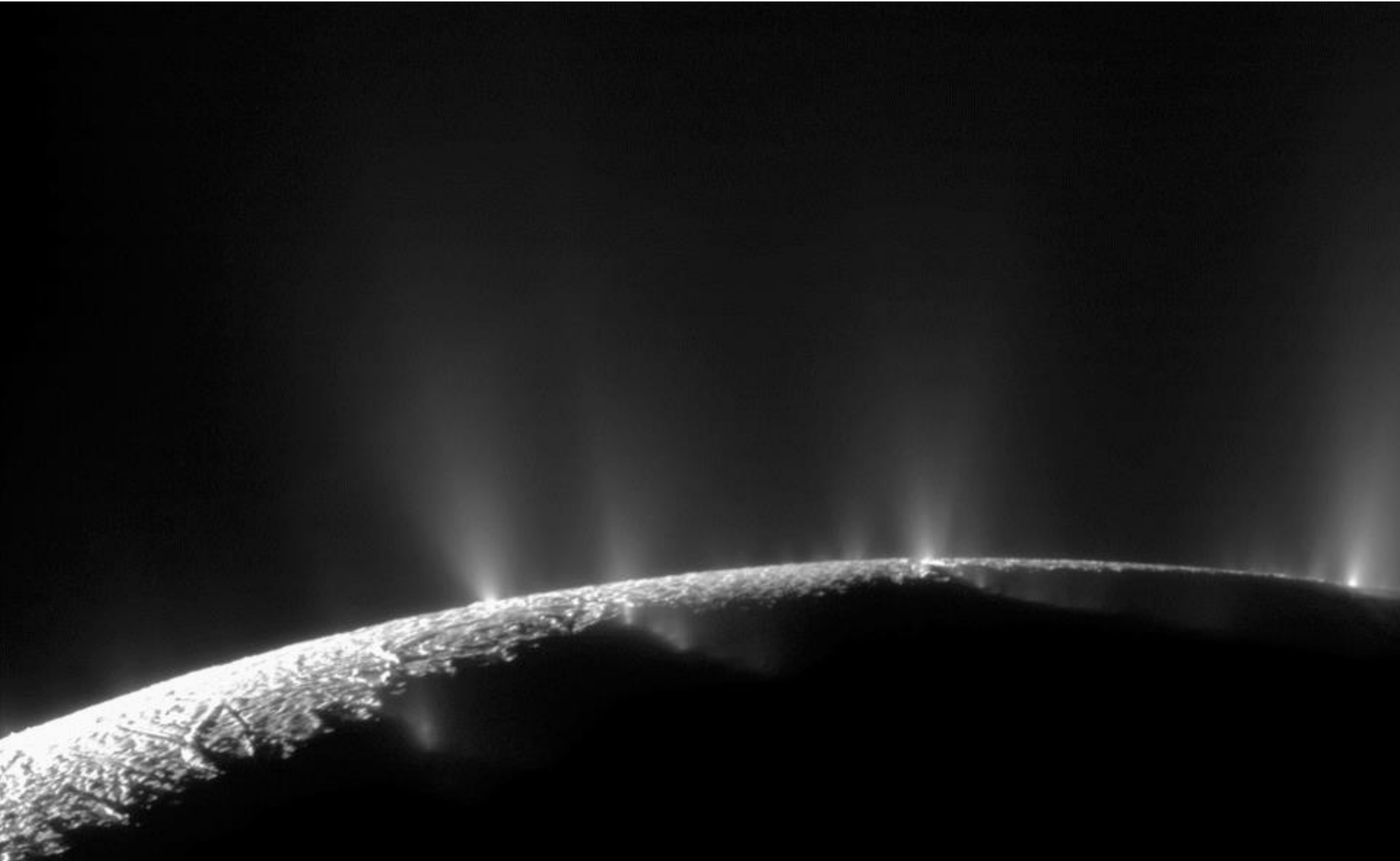
Målinger av variasjoner med posisjonen av tyngdefeltet til Enceladus ved hjelp av instrumenter i Cassini og NASA's Deep Space Network ble rapportert i april 2014. Måleresultatene tyder på at det er et hav med varierende dybde mellom det tykke ytre skallet av is og en kjerne av fjell. Havet har størst dybde ved Enceladus sin sydpol.

Enceladus's salte hav under overflaten

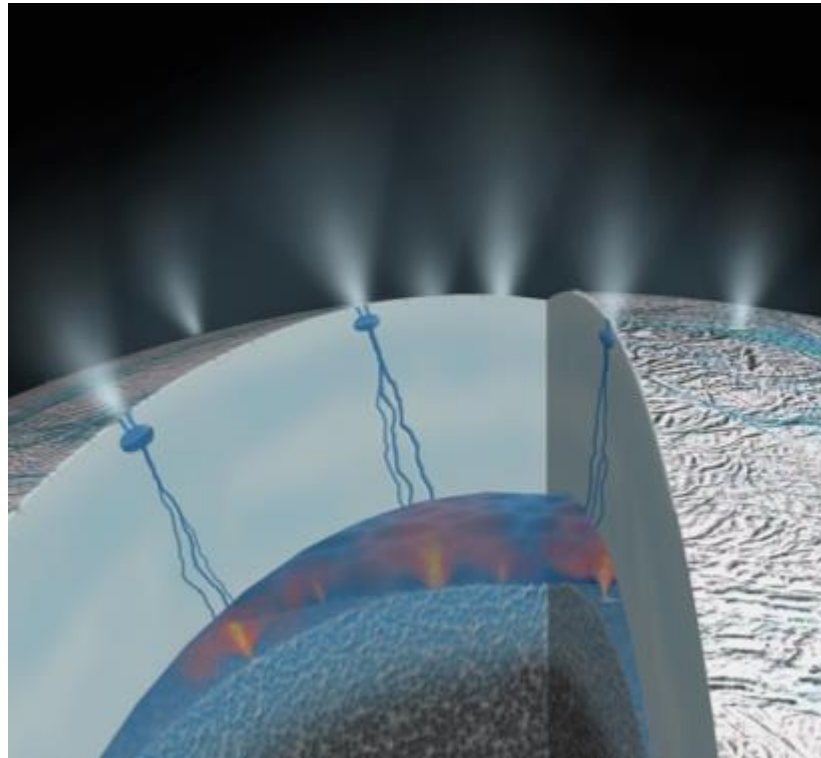

Vitenskapelige høydepunkter 2015

Det ble oppdaget hvordan fontenene på Enceladus påvirker E-ringen til Saturn.

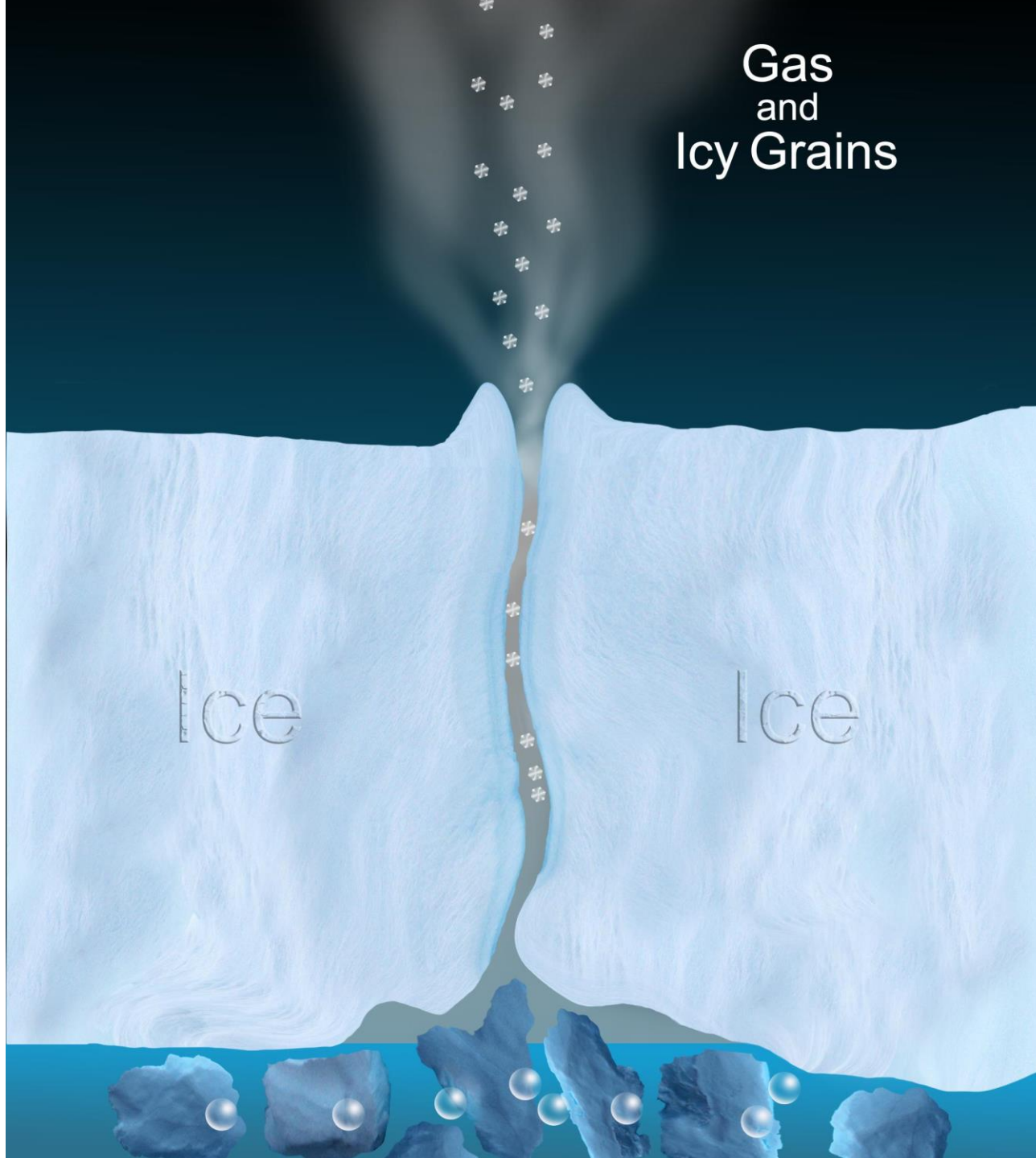

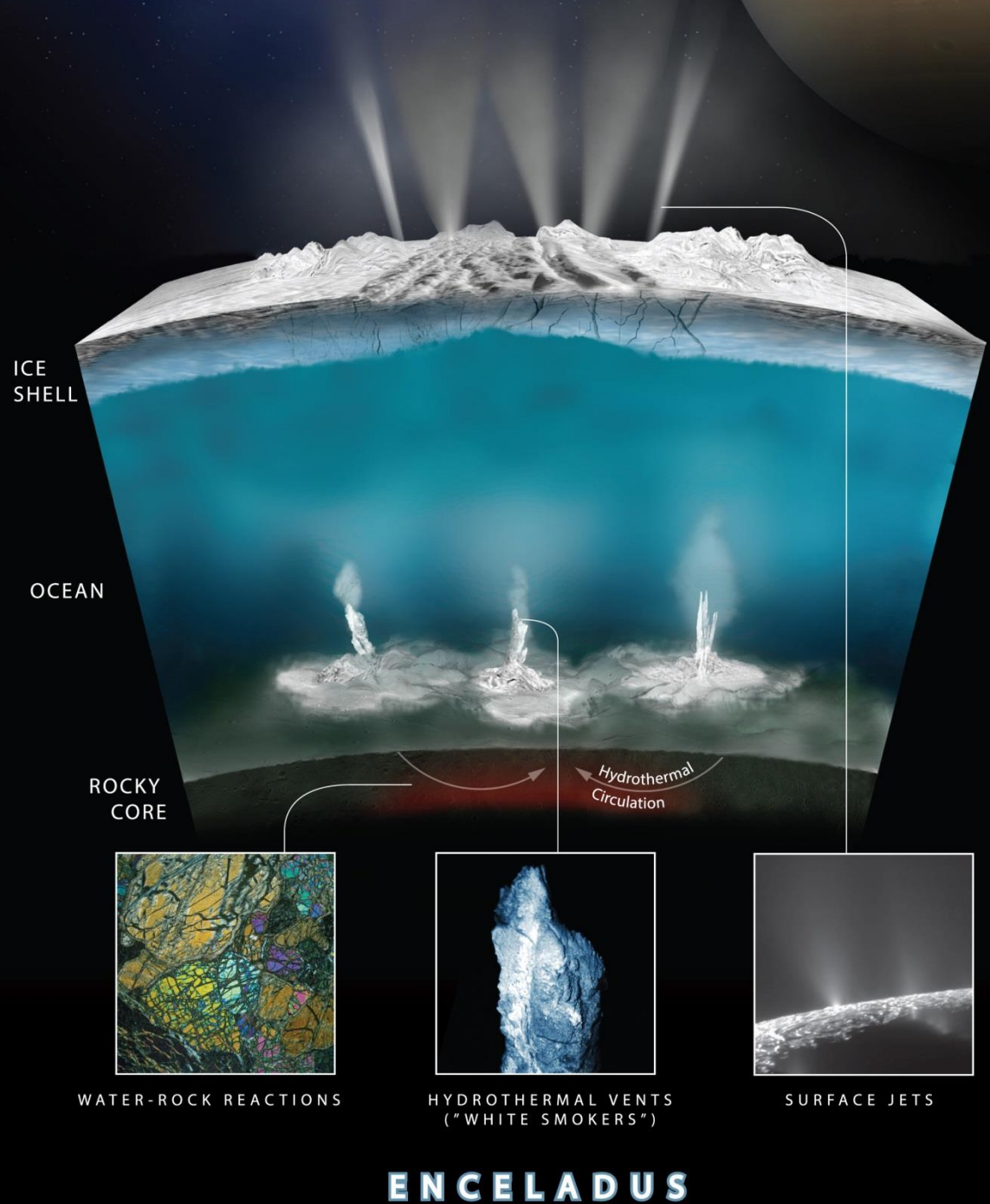
Studier av opprinnelsen til silikater og metan i Enceladus sine fontener har vist at det foregår hydrotermisk aktivitet i bunnen av havet der det har kontakt med kjernen under. Dette er illustrert i de neste lysbildene.

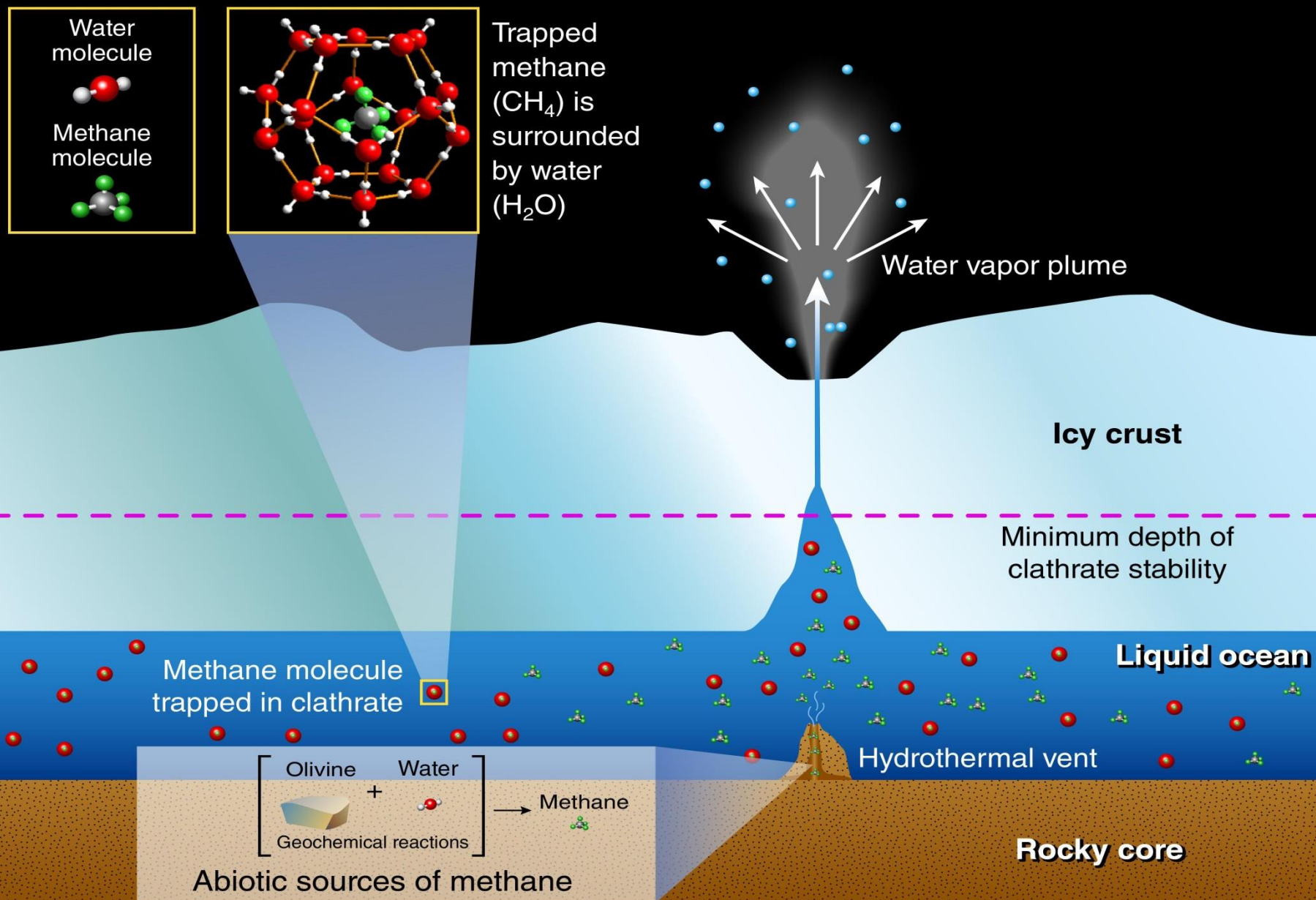
Gas and Icy Grains

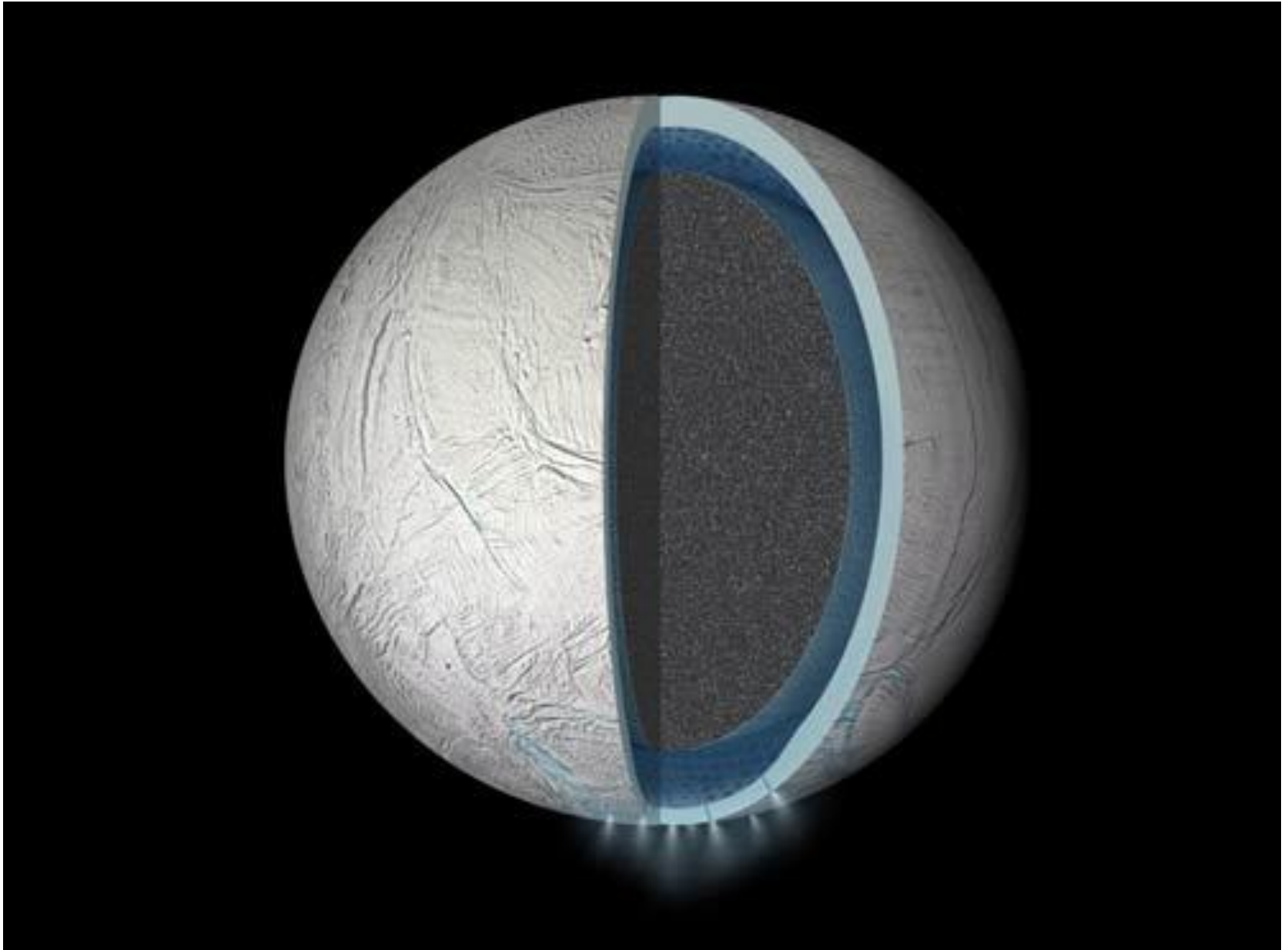
Her illustreres
vekselvirkningen
mellom kjernen og
vannet i bunnen av
havet under overflaten
på Enceladus.

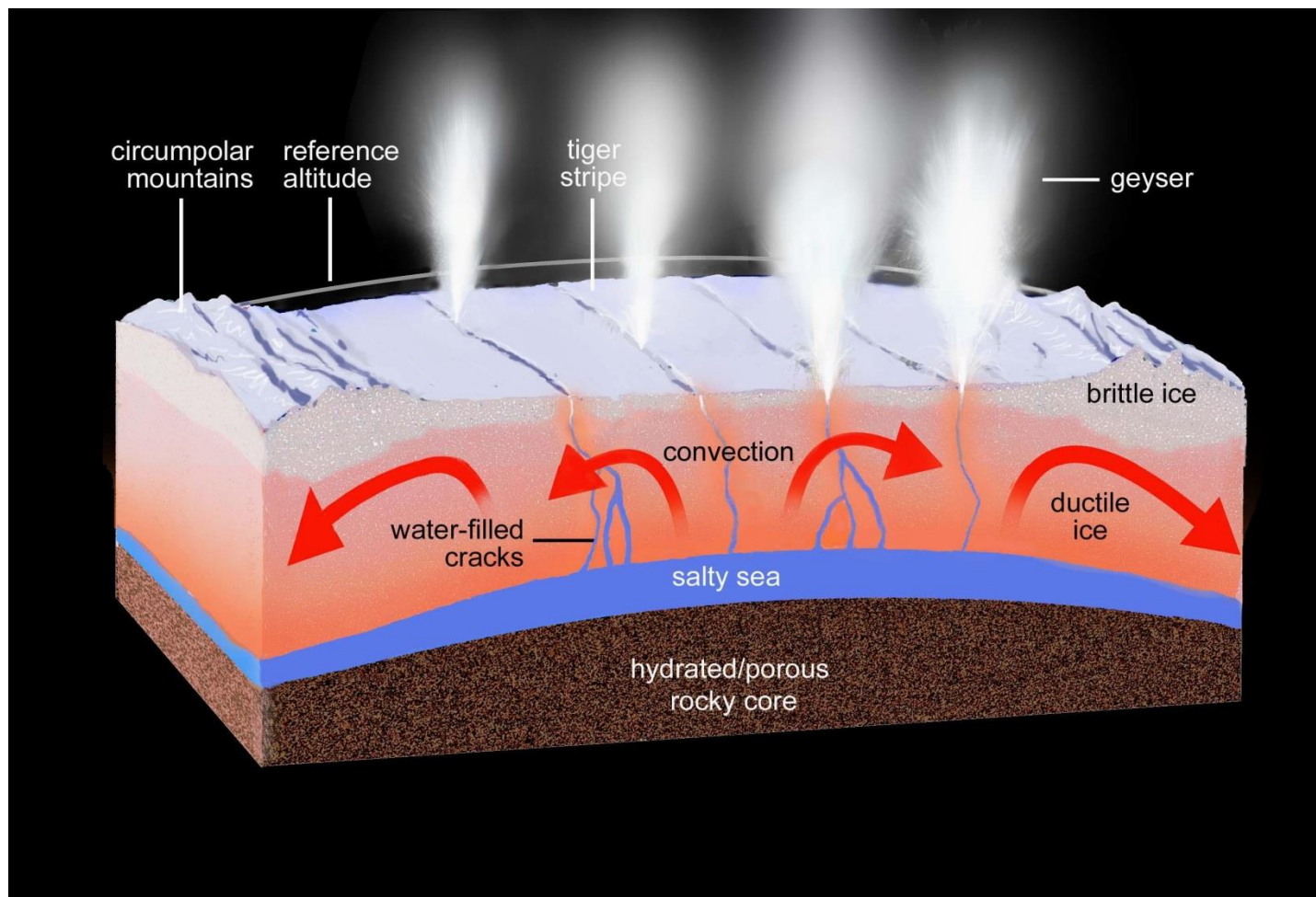
Trapping of Methane in Enceladus' Ocean

Nok en illustrasjon av havet under is-skallet på Enceladus

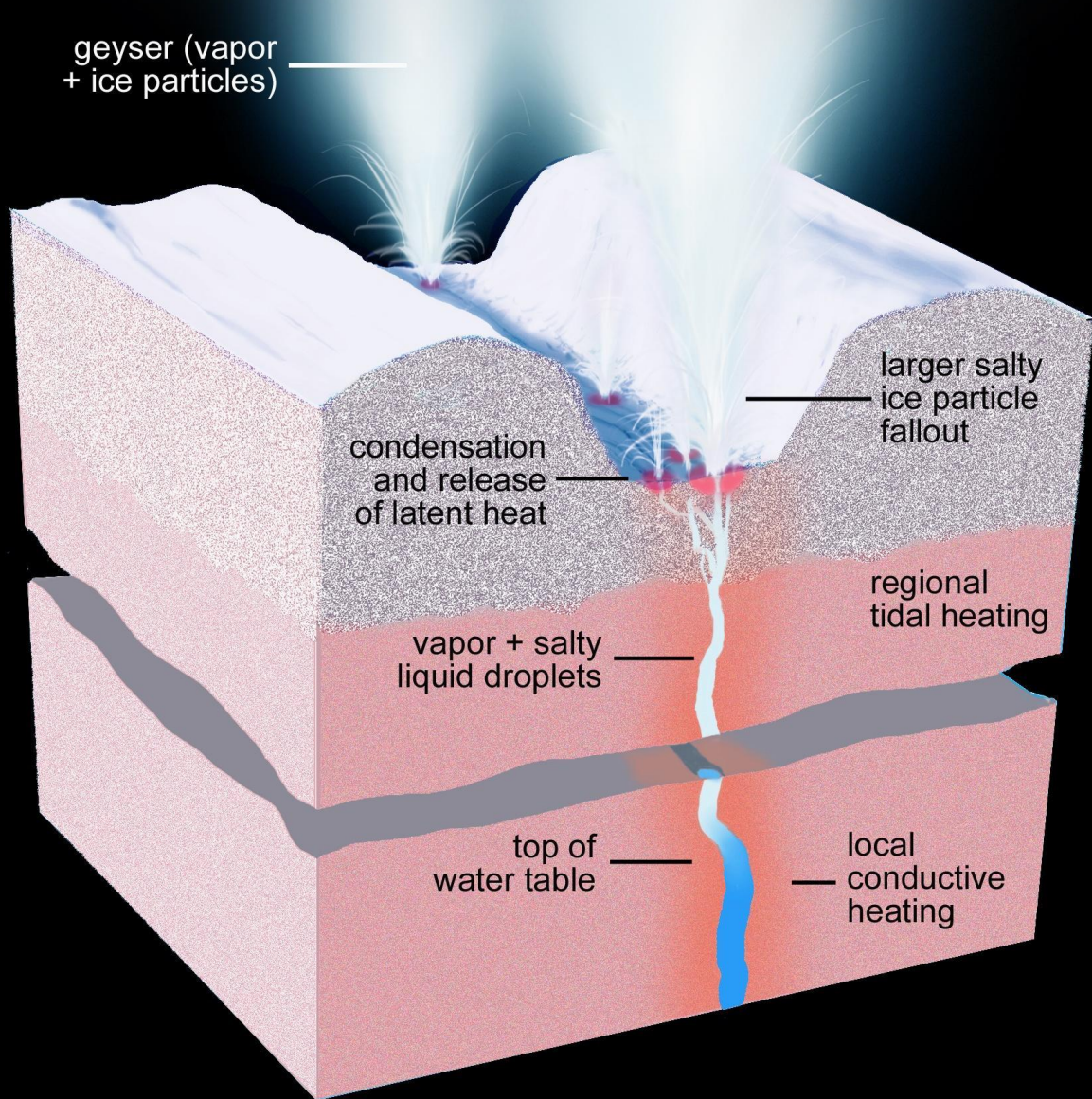
Tegn til at den indre stukturaen av Enceladus varierer med posisjonen

Cassinis målinger av hvordan tettheten av Enceladus varierer med posisjonen tyder på at det er forskjellig tetthet på ulike steder. Det betyr at også temperaturen varierer med posisjonen, og at det forgår varmestransport i det indre av Enceladus både vertikalt og horisontalt. Dette tyder også på at det er strømmer av vann og gass i det indre av Enceladus. Det kan derfor foregå en transport av stoffer som fosfor, svovel og potassium som lekker ut av fjellene og inn i havet utenfor kjernen.

smaller escaping
salt-free ice particles

geyser (vapor
+ ice particles)

condensation
and release
of latent heat

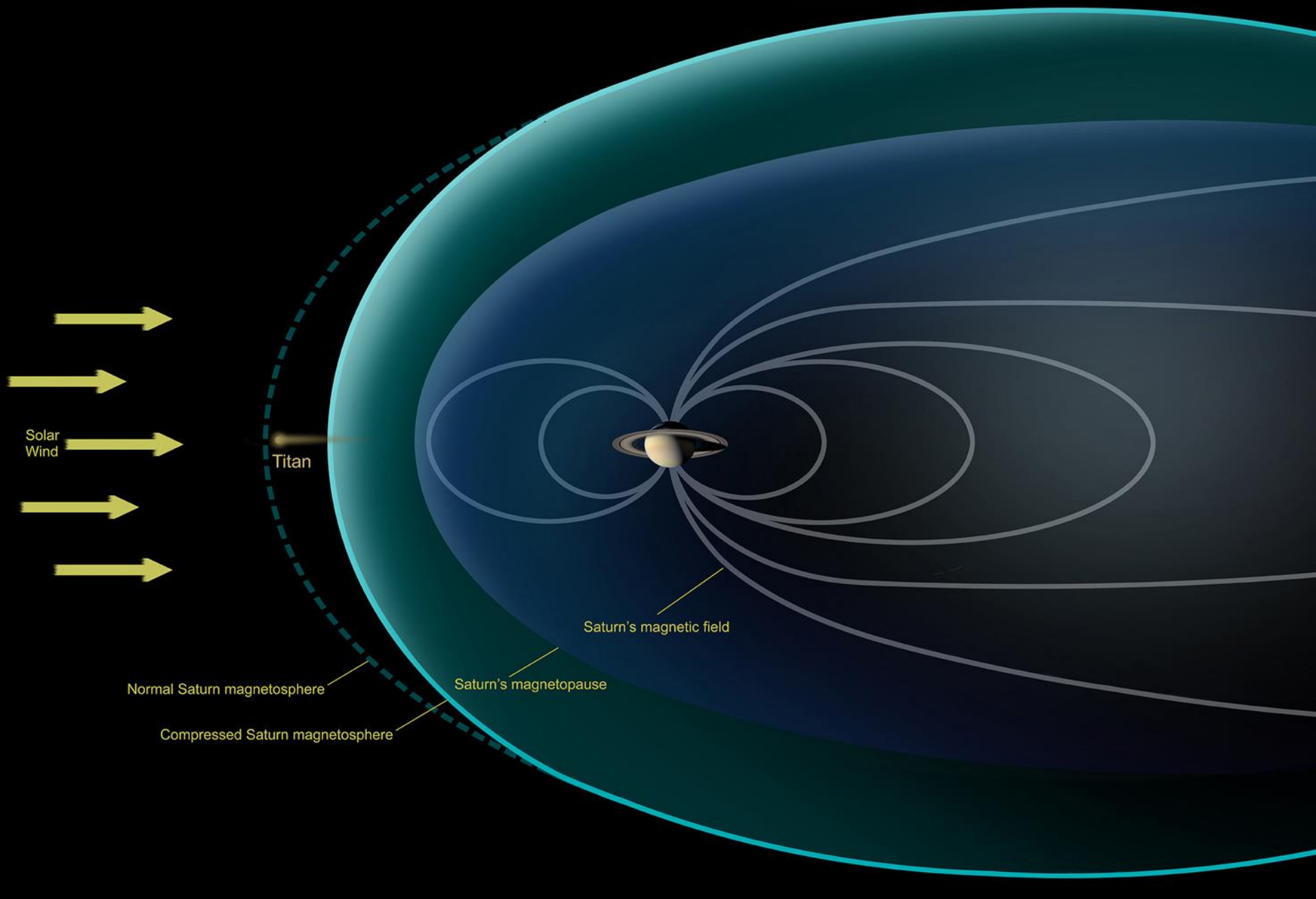
larger salty
ice particle
fallout

regional
tidal heating

vapor + salty
liquid droplets

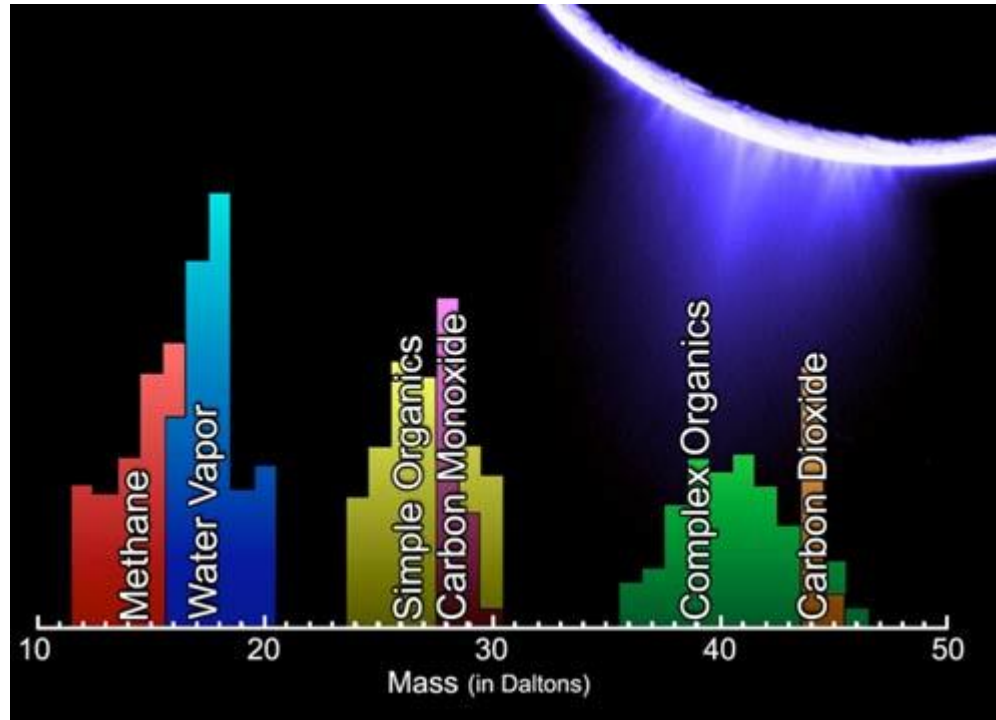
top of
water table

local
conductive
heating

Illustrasjon av at de ladde partiklene i solvinden avbøyes av Saturns magnetiske felt.

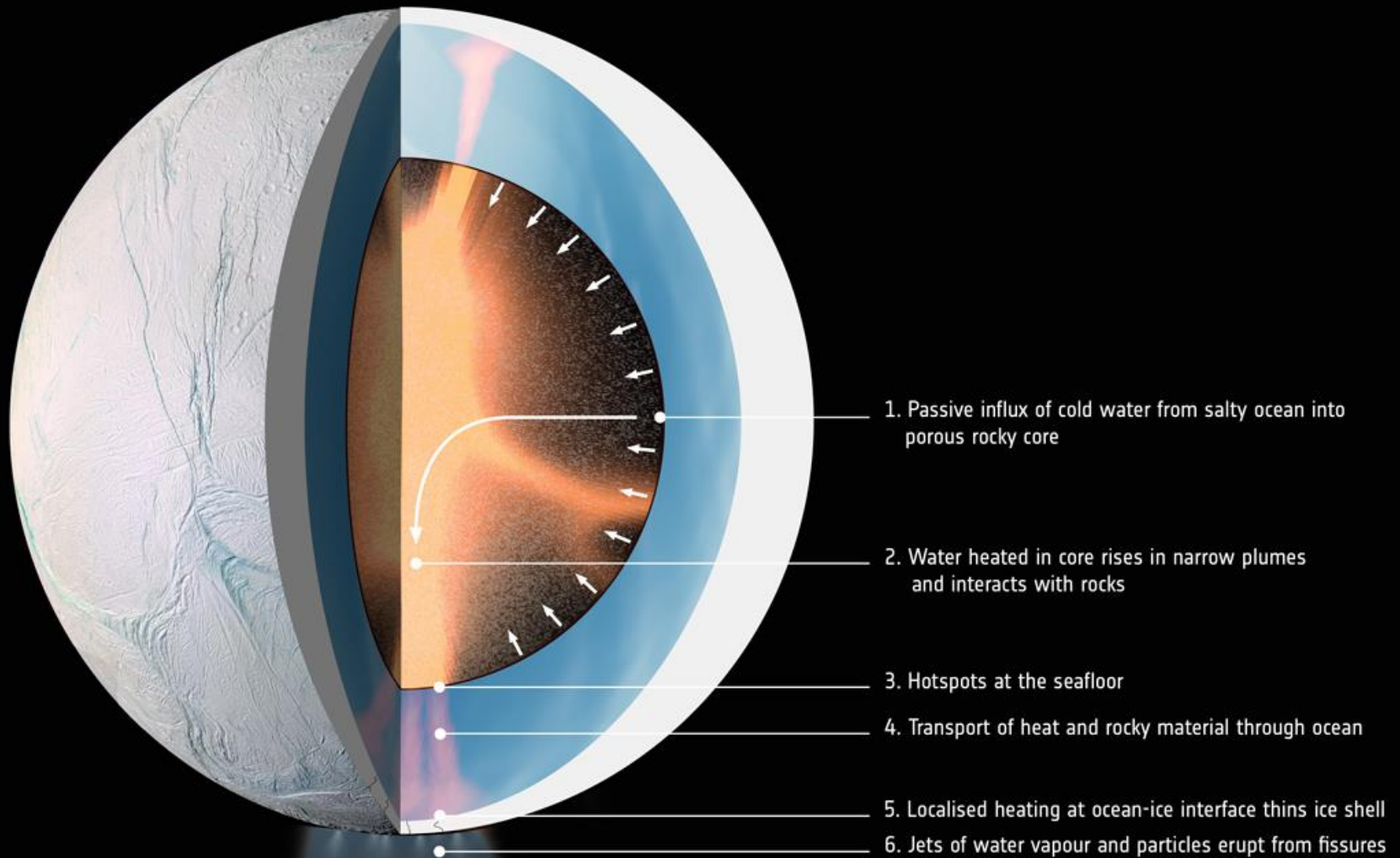
Det oppdages organiske molekyler i Enceladis sine fontener

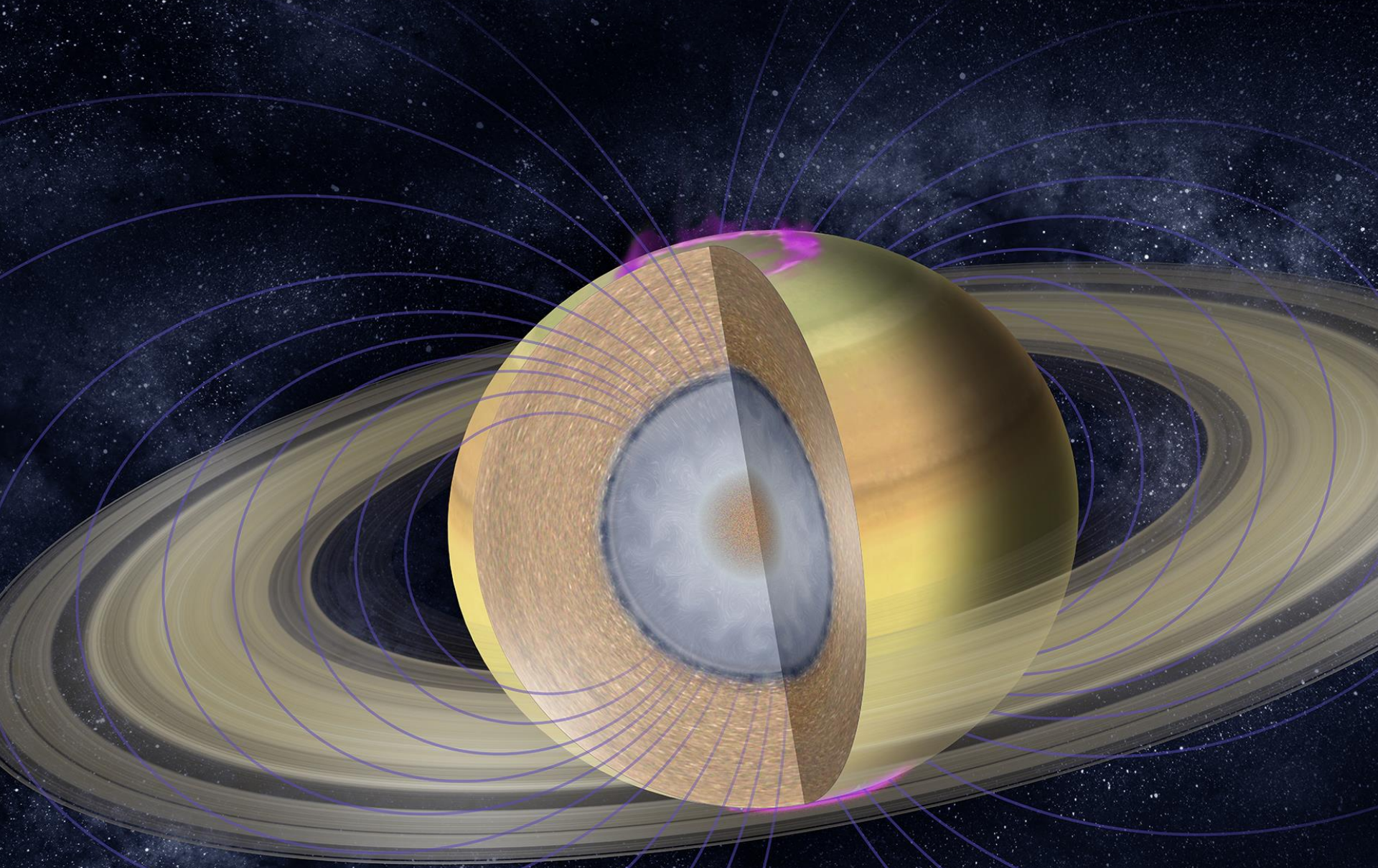
Fontenene inneholder salte partikler og organiske molekyler som ammonium-is, metan og andre hydrokarboner.

Vitenskapelige høydepunkter 2017

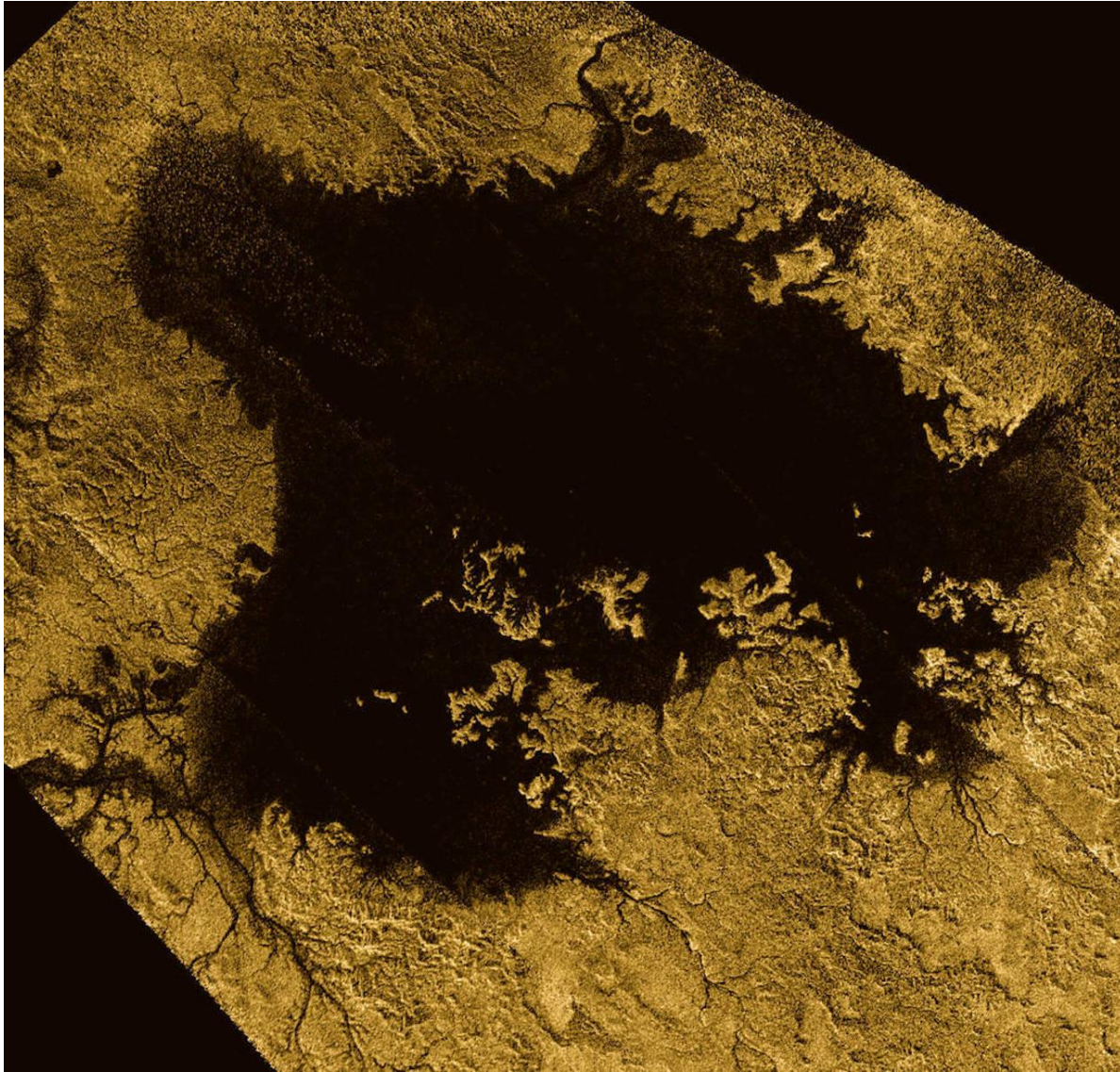
Nye studier viser at friksjonsvarme fra tidevannskrefter kan ha drevet hydrotermisk aktivitet i kjernen av Enceladus i flere milliarder år dersom kjernen har en porøs struktur.

Det indre av Saturn med en kjerne av tunge grunnstoffer (oransje), et lag med flytende, metallisk hydrogen (grått), og en gass av molekylært hydrogen (brunt). Planetens magnetiske felt kommer trolig fra elektriske strømmer på toppen av laget med flytende, metallisk hydrogen.

January 17, 2018

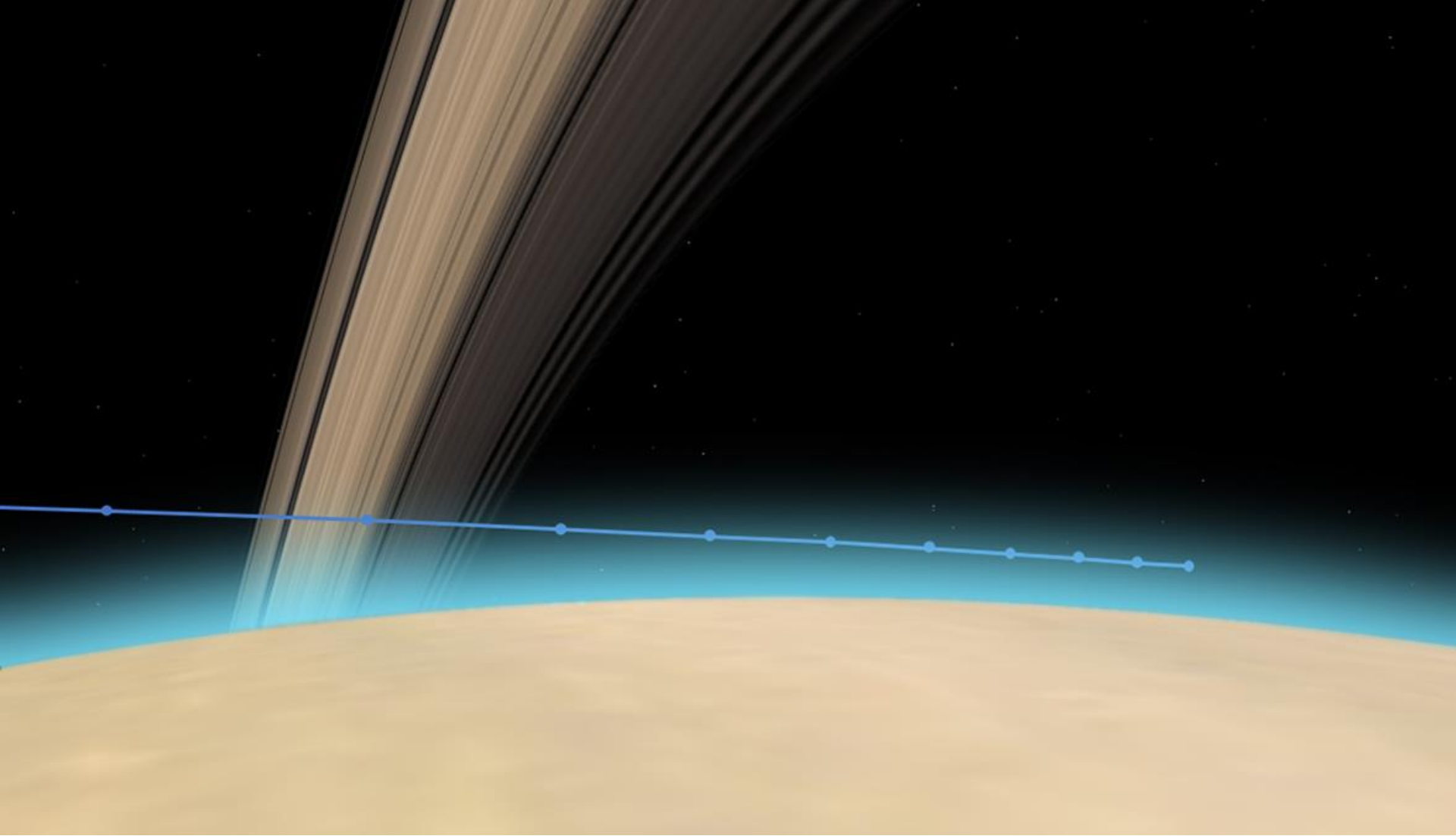
Cassini finner at overflaten av de store innsjøene på Titan ligger på samme høyde.

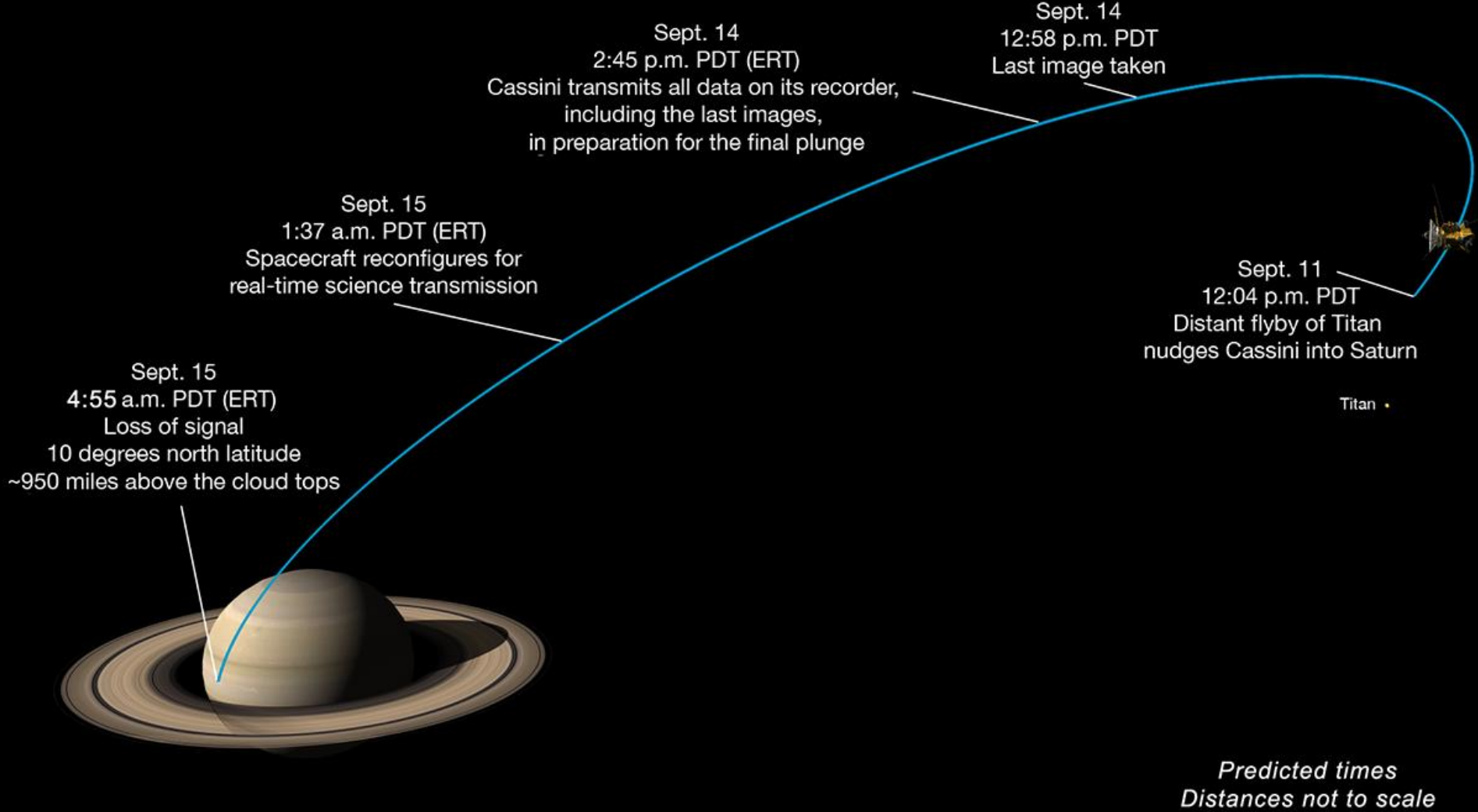
På samme måte som havene på jorda definerer et "havnivå" definerer også de store innsjøene på Titan et felles overflatenivå.

Saturn's måne Lapetus og Saturn

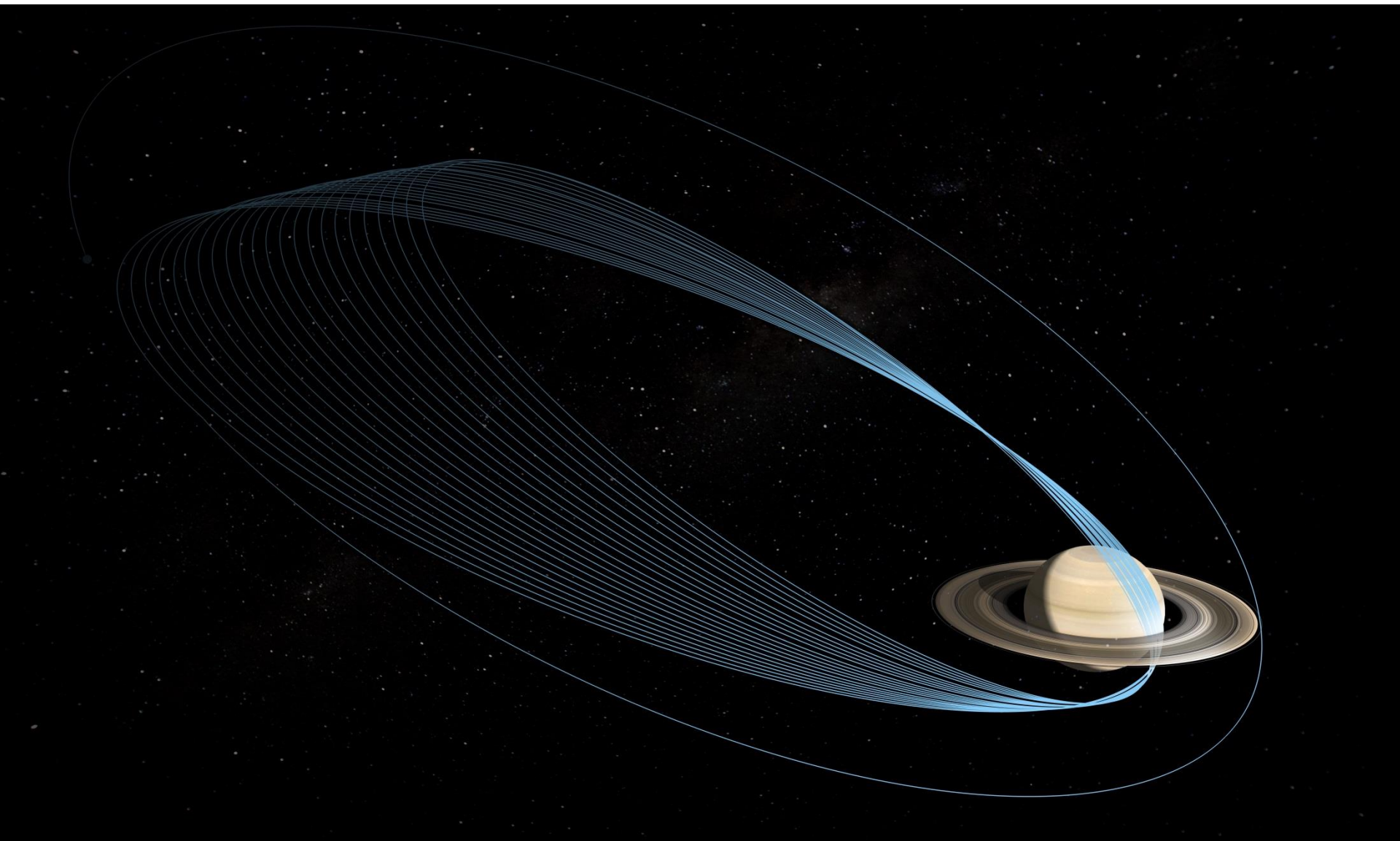

Cassinis siste dykk ned i Saturns atmosfære

Cassinis siste dager

De siste omløpene

**Gas Spectrometer &
Magnetosphere Imager
(INMS & MIMI)**

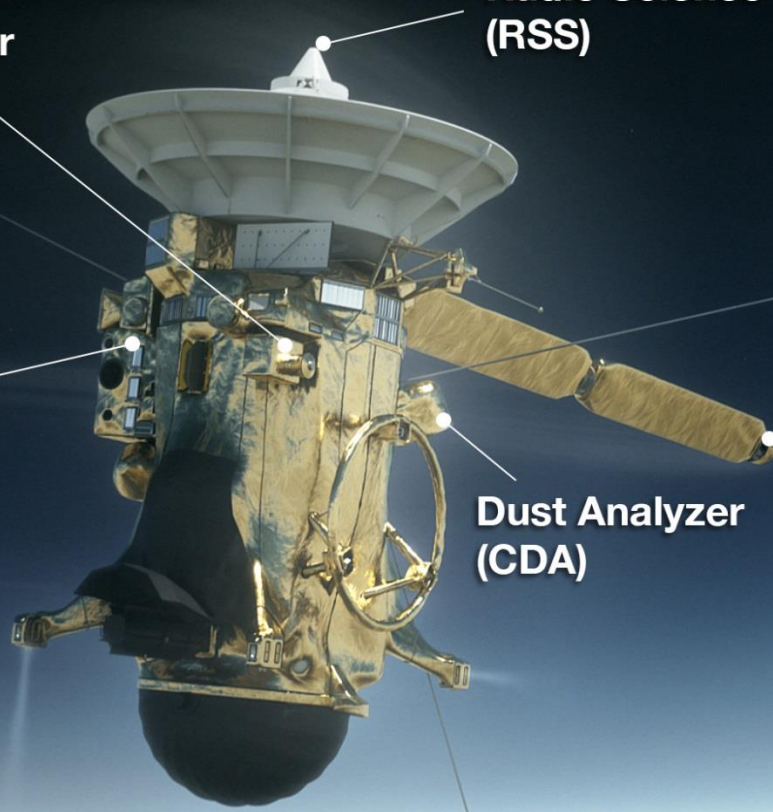
**Radio Science
(RSS)**

**Radio & Plasma
Wave Antennas
(RPWS)**

**Infrared & Ultraviolet
Spectrometers
(CIRS, UVIS)**

**Dust Analyzer
(CDA)**

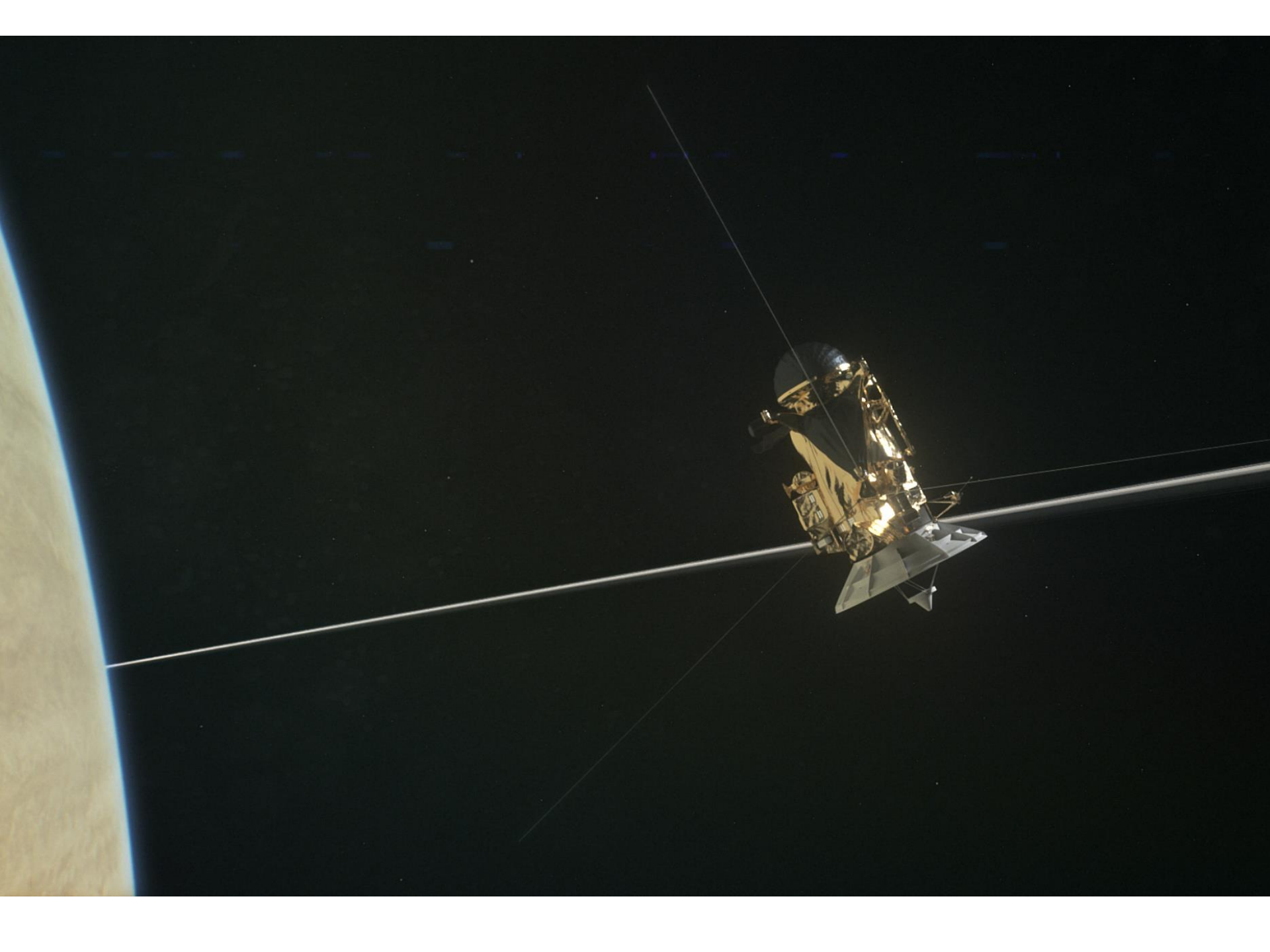
Magnetometer

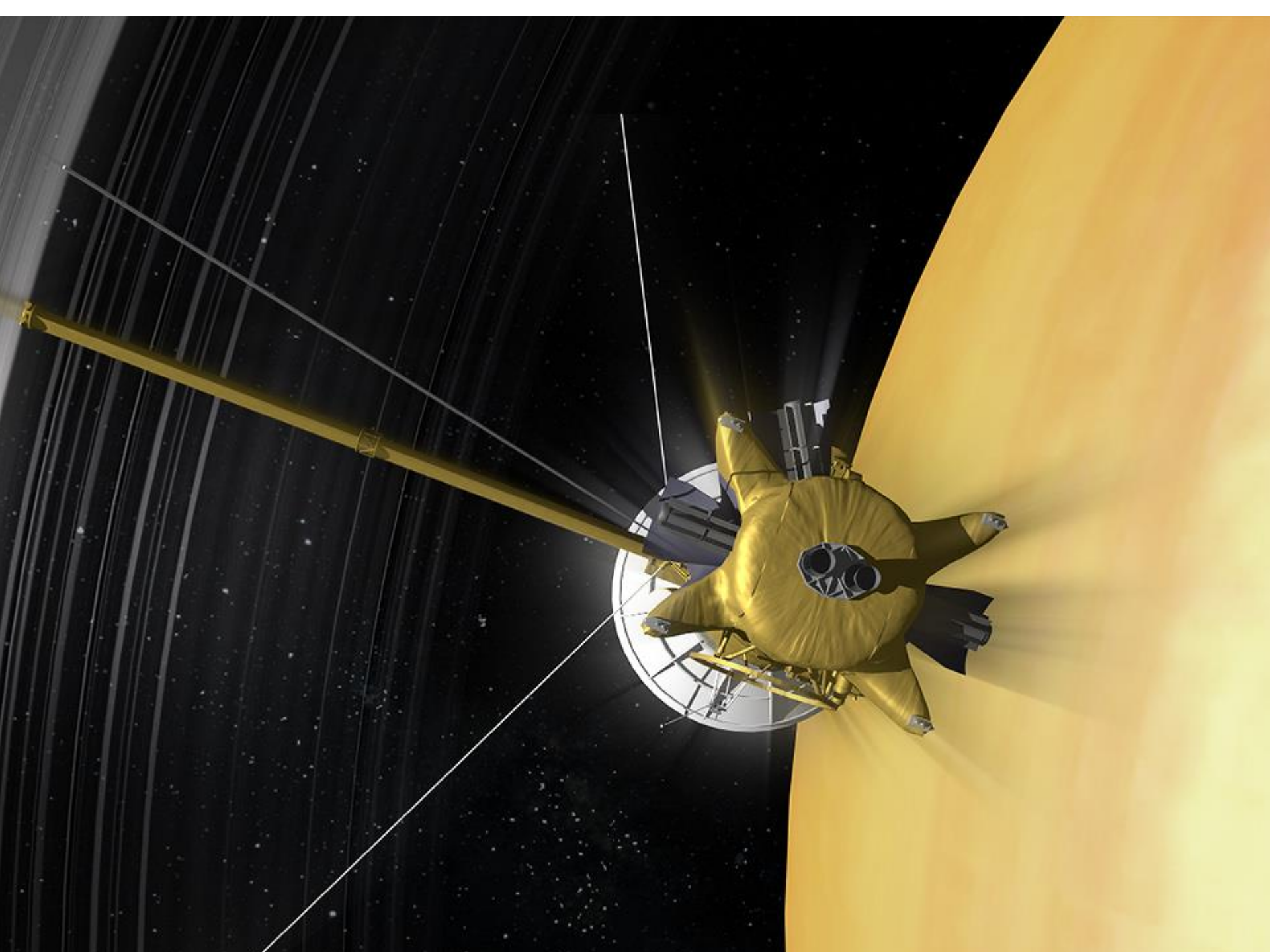

Operative instrumenter under Cassinis siste dykk

Cassini's Grand Finale

BY THE NUMBERS

COMING WITHIN

1,012 miles

of Saturn's clouds
(1,628 KILOMETERS)

22 orbits
IN TOTAL

PASSING
THROUGH A GAP

1500

MILES WIDE
(2400 KILOMETERS)

76,806

MPH TOP SPEED
relative to saturn
(123,608 KPH)

5 PASSES

THROUGH Saturn's
UPPER ATMOSPHERE

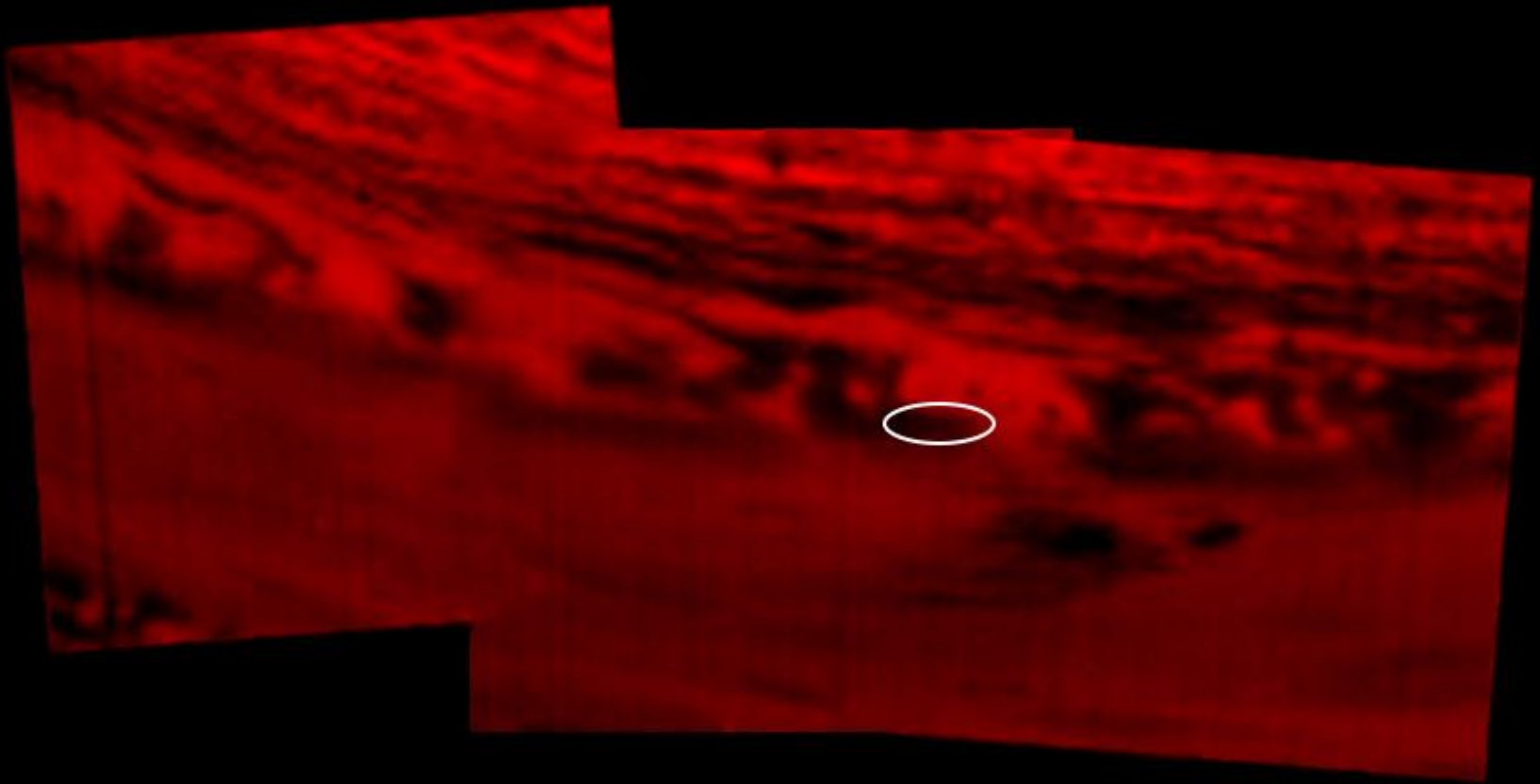
4 PASSES

THROUGH Saturn's
innermost ring (D ring)

1 final plunge
into Saturn
September 15, 2017

1 minute from
atmosphere entry
TO LOSS OF CONTACT

Denne montasjen av bilder laget ved hjelp av data fra Cassinis visual and infrared mapping spectrometer, viser lokaliseringen på Saturn der Cassini entret Saturns atmosfære 15. september, 2017.

Visjoner av fremtiden: en tur til Saturns måne Titan

TITAN